

กรณีศึกษาสภาเครือข่ายองค์กรเกษตรกรแห่งประเทศไทย (สค.ปท.)

กระบวนการแก้ไขปัญหาหนี้สินเกษตรกร

รายงานการศึกษา
กระบวนการแก้ไขปัญหานี้สินเกษตรกร
กรณีศึกษาสภาเครือข่ายองค์กรเกษตรกรแห่งประเทศไทย (สค.ปท.)

จัดทำโดย กลุ่มปฏิบัติงานท้องถิ่นไร้พรมแดน(โลโคลแอค)

สนับสนุนโดย

การศึกษาศาสนาเครือข่ายองค์กรเกษตรกรแห่งประเทศไทย (สค.ปท.)
กระบวนการแก้ไขปัญหาหนี้สินเกษตรกร

รายงานการศึกษา
กระบวนการแก้ไขปัญหาหนี้สินเกษตรกร
กรณีศึกษาสหกรณ์เครือข่ายองค์กรเกษตรกรแห่งประเทศไทย (สค.ปท.)

จัดทำโดย กลุ่มปฏิบัติงานท้องถิ่นไร้พรมแดน(โลโคลแอค)

สนับสนุนโดย

เกริ่นนำ

รายงานการศึกษา “กระบวนการแก้ไขปัญหานี้สึนเกษตรกรกรณีสึกษาสภาเครือช่ายองค์กรเกษตรกรแห่งประเทศไทย (สค.ปท.)” ได้จัดทำขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์สำคัญ 2 ประการ คือ 1) เพื่อศึกษากระบวนการ รูปแบบ การแก้ปัญหานี้สึนเกษตรกรของ สค.ปท. 2) เพื่อการพัฒนาศักยภาพในการแก้ปัญหานี้สึนเกษตรกรให้กับทีมเจรจาและแกนนำของสค.ปท. โดยกลุ่มปฏิบัติงานท้องถิ่นไร่พรมแดน (โลโคลแอค) ได้ทำการศึกษาเนื้อหาในประเด็นพัฒนาการสภาเครือช่ายองค์กรเกษตรกรแห่งประเทศไทย กระบวนการ ขั้นตอน แนวทาง การแก้ปัญหานี้สึนเกษตรกร สค.ปท. โดยได้ทำการสัมภาษณ์เชิงกรณีการแก้ปัญหานี้สึนระดับกลุ่ม และกรณีการแก้ปัญหานี้สึนระดับเครือช่ายสค.ปท. ที่ประสบความสำเร็จแล้วจำนวน 2 กรณี

จากการศึกษาในครั้งนี้พบว่า พัฒนาการและเป้าหมายของเครือช่ายองค์กรเกษตรกร สค.ปท. ในช่วงแรกองค์กรทำหน้าที่ให้ประชาชนที่มีความเดือดร้อนเรื่องนี้ได้รับรู้ข้อมูลสิทธิของตนเอง ผ่านช่องทาง การแก้ไขปัญหานี้สึนที่มีอยู่ในปัจจุบัน โดยสค.ปท. มีโครงสร้างการบริหารและการทำงานที่ชัดเจน มีคณะทำงานฝ่ายจัดการหนี้โดยเฉพาะ และได้มีมติซึ่งถือเป็นแนวทางปฏิบัติสำหรับการแก้ปัญหานี้สึนมาจนถึงปัจจุบัน

และกระบวนการแก้ไขปัญหานี้สึนเกษตรกรสภาเครือช่ายองค์กรเกษตรกรแห่งประเทศไทย (สค.ปท.) สามารถแบ่งได้เป็น 2 ระดับ คือการแก้ไขปัญหานี้สึนเกษตรกรในระดับนโยบาย และการแก้ปัญหานี้สึนเกษตรกรให้กับสมาชิกโดยตรงในกรณีเร่งด่วน (อยู่ระหว่างการบังคับคดีขายทรัพย์สินทอดตลาด)

ในการศึกษาครั้งนี้ได้จัดประชุมนำเสนอผลการศึกษาและแลกเปลี่ยนความเห็นเรื่อง กระบวนการแก้ไขปัญหานี้สึนเกษตรกร สค.ปท. เพื่อเสริมศักยภาพแกนนำและสมาชิก สค.ปท. ทำให้เห็นบทเรียน ข้อเสนอ หลักคิด และแนวทางการทำงานการแก้ปัญหานี้สึนเกษตรกร สค.ปท. ที่ผ่านมาในอดีต และทิศทางการทำงานในอนาคต

กลุ่มปฏิบัติงานฯ ขอขอบคุณ ที่ปรึกษา ผู้ประสานงาน และทีมเจรจาแก้ปัญหานี้สึน สภาเครือช่ายองค์กรเกษตรกรแห่งประเทศไทย ซึ่งเป็นผู้ร่วมกระบวนการศึกษาในครั้งนี้มาตั้งแต่ต้น และหวังเป็นอย่างยิ่งว่ารายงานฉบับนี้จะให้ข้อมูล ความรู้และโยชน์ต่อผู้อ่าน

สมจิต คงทน

กลุ่มปฏิบัติงานท้องถิ่นไร่พรมแดน(โลโคลแอค)

สารบัญ

	หน้า
เกริ่นนำ	
บทนำ	4
พัฒนาการสภาเครือข่ายองค์กรเกษตรแห่งประเทศไทย (สค.ปท.)	11
กระบวนการแก้ไขปัญหาหนี้สินเกษตรกร กรณีศึกษาสภาเครือข่ายองค์กรเกษตรกรแห่งประเทศไทย (สค.ปท.)	20
บทเรียนการแก้ไขปัญหาหนี้สินเกษตรกร กรณีศึกษาสมาชิกเครือข่ายองค์กรเกษตรกรแห่งประเทศไทย (สค.ปท.)	32
ใส่ คำบาง ใช้เวลา 10 ปี สู้หนี้ด้วยความหวัง	33
กอบกฤต เกตุโชติทวีกิจ ก็ับการบวนการต่อสู้แก้ไขปัญหาหนี้สิน เพื่อรักษาที่ดิน	35
บทสรุปและข้อเสนอแนะ กระบวนการแก้ไขปัญหาหนี้สินเกษตรกร กรณีศึกษาสภาเครือข่ายองค์กรเกษตรกรแห่งประเทศไทย (สค.ปท.)	44
บรรณานุกรม	
ภาคผนวก1 สำเนา สำนักงานกองทุนฟื้นฟูและพัฒนาเกษตรกร	
ภาคผนวก2 สำเนา สัญญากู้เงินธนาคารกสิกรไทย	
ภาคผนวก3 บันทึกการสัมมนานำเสนอผลการศึกษาและแลกเปลี่ยนความเห็น เรื่องกระบวนการแก้ไขปัญหาหนี้สินเกษตรกร สค.ปท.	

บทนำ

หนี้สิน หรือ **หนี้เงิน** (debt) หมายถึง เงินที่ผู้หนึ่งซึ่งเรียกว่า "ลูกหนี้" (debtor) ติดค้างอยู่จะต้องใช้ให้แก่อีกผู้หนึ่งซึ่งเรียกว่า "เจ้าหนี้" (creditor) บางทีก็เรียกสั้นๆ ว่า "หนี้" ความเป็นหนี้สินกันนั้นมันมีขึ้นเมื่อเจ้าหนี้ตกลงให้ลูกหนียืมเงินจำนวนหนึ่งซึ่งปัจจุบันมักมีการกำหนดระยะเวลาให้ลูกหนี้ปฏิบัติการชำระหนี้และมักต้องชำระดอกเบี้ย (interest) อันงอกเงยจากหนี้สินนั้นด้วย¹ (วิกิพีเดีย) **หนี้ในระบบ** คือหนี้โดยสถาบันการเงิน เช่น ธนาคารต่างๆ บริษัทเงินทุน หรือนั้นแบ่งค้ำที่ให้บริการสินเชื่อหรือบัตรเครดิตในสัญญาระบุหนี้ไว้เท่าไร ลูกหนี้ก็ได้รับเงินตามที่ระบุไว้ ในสัญญาเจ้าหนี้จะเรียกเก็บดอกเบี้ยโดยอ้างประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ หรือประกาศ/คำสั่งของธนาคารแห่งประเทศไทยให้คิดดอกเบี้ยได้ไม่เกินร้อยละ15ต่อปี²

ปัจจัยที่มีผลต่อหนี้สินเกษตรกรในชนบทไทยโดยเฉพาะอย่างยิ่งเกษตรกรรายย่อยในภาพรวมว่ามีปัจจัยจากปัญหาพื้นฐานทางการศึกษาของเกษตรกรส่วนใหญ่สำเร็จการศึกษาในระดับชั้นประถมจึงเป็นอุปสรรคต่อกระบวนการฝึกอบรมและให้ความรู้ตลอดจนวิทยาการสมัยใหม่ต่างๆ ที่ไม่บรรลุผลเท่าที่ควร ปัจจัยทางสังคม ประเทศไทยเป็นประเทศที่ประชากรส่วนใหญ่มีอาชีพเกษตรกรรมแต่แนวทางในการพัฒนาประเทศมักมุ่งเน้นภาคอุตสาหกรรมมากกว่าภาคการเกษตรปัจจัยด้านเศรษฐกิจ ได้แก่ปัญหาด้านที่ดินทำกินซึ่งเป็นปัจจัยทางการผลิตที่สำคัญของเกษตรกรโดยตรง โดยเกษตรกรส่วนใหญ่ไม่มีที่ดินทำกินเป็นของตนเองหรือมีที่ดินเพื่อการเกษตรขนาดเล็ก ยังหมายถึงได้ผลผลิตน้อยเมื่อมีผลผลิตน้อยก็ไม่เพียงพอสำหรับการดำรงชีพ ทำให้ไม่มีรายได้หรือรายได้ต่ำจึงไม่มีเงินที่จะมาชำระหนี้ ปัญหาแหล่งน้ำทางการเกษตร โดยพื้นที่เกษตรทั่วประเทศมีเพียงไม่เกินร้อยละ 25 เท่านั้นที่ได้รับน้ำจากระบบชลประทาน ประกอบกับระบบนิเวศน์ได้รับผลกระทบเนื่องจากการบุกรุกตัดไม้ทำลายป่า ซึ่งเป็นแหล่งต้นน้ำธรรมชาติ ทำให้ภาคเกษตรขาดแคลนน้ำซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่สุดทางการผลิต ต้องพึ่งพาน้ำฝนเพียงอย่างเดียวทำให้เกษตรกรส่วนใหญ่ต้องเสี่ยงต่อสภาวะธรรมชาติ ปัญหาด้านการตลาด เนื่องจากราคาผลผลิตทางการเกษตรไม่แน่นอนและยังถูกกดราคาจากพ่อค้าคนกลาง ทำให้เกษตรกรขายสินค้าเกษตรได้ในราคาที่ต่ำกว่าความเป็นจริง ปัจจัยที่สำคัญอีกประเด็นหนึ่งคือ ผลกระทบจากโครงการตามนโยบายรัฐ พบว่านโยบายในการพัฒนาประเทศโดยเฉพาะนโยบายที่เกี่ยวข้องกับปัญหาหนี้สินและความยากจนนั้นขาดความต่อเนื่อง และเน้นการแก้ปัญหาเฉพาะหน้ามากกว่าการวางแผนระยะยาวอย่างเป็นระบบ ไม่สามารถส่งผลต่อเกษตรกร ผลก็คือเกษตรกรส่วนใหญ่ยังคงมีหนี้สินเพิ่มขึ้นและยากจนเช่นเดิม (วิทยา เจริญพันธุ์. 2553.หน้า 24-25)

¹ สารานุกรมวิกิพีเดีย. ค้นคว้า 11 กันยายน พ.ศ.2558

² ชมรมหนี้บัตรเครดิตและสินเชื่อส่วนบุคคล. www.consumerthai.org/debt. ค้นคว้า 11 กันยายน พ.ศ.2558

จากสถานการณ์ปัญหาหนี้สินเกษตรกรข้างต้น ทำให้มองเห็นว่า หนี้สินเกษตรกรรายย่อยเป็น ปัญหาที่เกิดขึ้นจากปัจจัยภายนอกเป็นสำคัญรวมถึงเป็นปัญหาระดับโครงสร้าง เช่น ปัญหาที่เกิดขึ้นจาก ทิศทางการพัฒนาประเทศที่ให้ความสำคัญกับระบบอุตสาหกรรม ปัญหาระดับการศึกษา ปัญหาปัจจัย การผลิตโดยเฉพาะที่ดินทำกิน ปัญหาราคาผลผลิตตกต่ำกว่าความเป็นจริง ปัญหาระบบชลประทาน ตลอดจนปัญหาความไม่ต่อเนื่องด้านนโยบายหนี้สินและเน้นแก้ปัญหาเฉพาะหน้ามากกว่าการวางแผน ระยะยาว ส่งผลให้ปัญหาหนี้สินเป็นแผลเรื้อรังที่ไม่สามารถรักษาให้หายขาดได้มาจนถึงปัจจุบัน

เห็นได้จากข้อมูลล่าสุดของสำนักงานสถิติแห่งชาติรายงานผลสำรวจและเศรษฐกิจครัวเรือน พ.ศ.2556 ในการเก็บรวบรวมข้อมูลทุกจังหวัดทั่วประเทศระหว่างเดือนมกราคม-ธันวาคม พ.ศ.2556 พบว่าครัวเรือนในประเทศมีรายได้เฉลี่ย 25,194 บาท มีรายจ่าย 19,061 บาท มีหนี้สินเฉลี่ย 163,087 บาท คิดเป็น 6.5 เท่าของรายได้ ส่วนใหญ่ครัวเรือนเป็นหนี้ในระบบอย่างเดียวร้อยละ 91.7 ครอบครัวยุคใหม่ หนี้สินนอกระบบอย่างเดียวร้อยละ 4.6 และพบว่าจำนวนเงินเฉลี่ยที่เป็นหนี้ในระบบสูงกว่านอกระบบถึง 49 เท่า (159,816 บาท และ 3,271 บาทตามลำดับ)

โดยปัจจุบันแหล่งเงินกู้ในระบบของเกษตรกรมาจาก ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์ (ธ.ก.ส.) สหกรณ์การเกษตร ธนาคารออมสิน และธนาคารกรุงไทย นอกจากนี้ยังมีเงินกู้ผ่านระบบชุมชน เช่น กองทุนหมู่บ้าน กลุ่มสัจจะออมทรัพย์ อย่างไรก็ตามแหล่งสินเชื่อหลักของเกษตรกรยังเป็นธ.ก.ส. ซึ่ง ในปี พ.ศ.2557 ธ.ก.ส.มีจำนวนลูกค้าที่เป็นเกษตรกร จำนวน 5,153,466 ครัวเรือน ได้ปล่อยเงินกู้ให้ เกษตรกรถึงร้อยละ 90 ด้วยอัตราดอกเบี้ยต่ำกว่าธนาคารพาณิชย์ เนื่องจากเป็นธนาคารภายใต้การกำกับ ของรัฐเพื่อให้ความช่วยเหลือทางการเงินกับเกษตรกรเป็นหลัก ได้กำหนดเป็นวัตถุประสงค์ว่าเงินกู้นั้นต้อง นำไปใช้เพื่อเป็นค่าใช้จ่ายหรือฟื้นฟูในการประกอบอาชีพการเกษตร นอกภาคการเกษตรและคุณภาพชีวิต นอกจากนี้ธ.ก.ส.ยังรับนโยบายจากภาครัฐดำเนินโครงการให้สินเชื่อเกษตรกรหลายโครงการ เช่น โครงการธนาคารประชาชน(ดำเนินการปีพ.ศ.2557) โครงการบัตรเครดิตเกษตรกร (ดำเนินการปี พ.ศ.2555- 2556) โครงการรับจำนำผลิต(ดำเนินการปี พ.ศ.2554-2556) (เขมรัฐ เถลิงศรี อีริสุวรรณ์จักร.2557)

ส่งผลให้การต่อสู้เรียกร้องการเพื่อเข้าถึงทรัพยากรอย่างเท่าเทียมและเป็นธรรมมีมาอย่างต่อเนื่อง ตั้งแต่ยุค 14 ตุลาคม พ.ศ.2516 ซึ่งเกิดจากความเดือดร้อนของเกษตรกรชาวนา ชาวไร่ ในนาม “สหพันธ์ ชาวนาชาวไร่แห่งประเทศไทย” แต่ไม่ได้รับการแก้ไขจากรัฐบาลเท่าที่ควร ซึ่งถือว่าเป็นขบวนการ เคลื่อนไหวในระดับรากหญ้าของสามัญชนขนาดใหญ่เพื่อเรียกร้องให้รัฐบาลช่วยเหลือเรื่องนายทุนโก่งที่ นานาและช่วยไถ่ถอนหนี้สินโดยรัฐบาล³ และจากสถานการณ์ความผันผวนทางเศรษฐกิจในช่วงปี พ.ศ.2534 -2540 ได้เกิดสมัชชาเกษตรกรรายย่อยภาคอีสาน(สกย.อ.) ก่อตั้งโดยกลุ่มผู้นำเกษตรกรอีสานเพื่อ เรียกร้องความเป็นธรรมให้แก่ชาวบ้านที่ประสบปัญหาเรื่องราคาผลผลิตทางการเกษตร ปัญหาป่าไม้ทับ ที่ดินทำกินของชาวบ้าน ปัญหาที่ดิน ปัญหาหมอนไหม ปัญหาวัวพลาสติก ปัญหาหมะม่วงหิมพานต์ ฯลฯ

³ชัยพงษ์ สำเนียง.สถาบันศึกษานโยบายสาธารณะ ม.เชียงใหม่.<http://www.siamintelligence.com/thailand-farmer-alliance-on-democracy-movement>.สืบค้นวันที่ 18 ตุลาคม พ.ศ.2558

ข่าวการรณรงค์เรียกร้อง และการเดินทางจากอีสานเข้าสู่เมืองหลวง เพื่อกดดันให้รัฐบาลแก้ไขปัญหาให้แก่ชาวบ้าน เพื่อทวงสิทธิอันพึงมีพึงได้ ก่อให้เกิดการตื่นตัวของชาวบ้านในการเรียกร้องสิทธิของตนเองเป็นอย่างมาก จนนำไปสู่การแก้ไขปัญหามานานหลายเรื่อง (แคน สาลิกา.2555)⁴

และสถานการณ์หลังปี พ.ศ.2540 เป็นครั้งแรกที่ประเทศไทยยอมรับและเปิดโอกาสให้ประชาชนในระดับรากหญ้ามีสิทธิในการจัดตั้งรวมตัวกันและมีส่วนร่วมทางการเมืองอย่างชัดเจน องค์กรแนวร่วมเกษตรกรภาคเหนือ (นกน.) ได้เกิดขึ้นในช่วงนี้เพื่อแก้ปัญหาขาดแคลนที่ดินและปัญหาหนี้สินท่วมทับและต่อมาไม่นานการเคลื่อนไหวของชาวนาชาวไร่ในภาคเหนือก็ได้ขยายตัวออกไปอีกโดยมีการก่อตั้ง สหพันธ์เกษตรกรภาคเหนือ (สกน.) ขึ้นมาเป็นองค์กรประสานงานกลุ่มเกษตรกรภาคเหนือตอนบน 8 องค์กรซึ่งรวมนกน.ไว้ด้วย (เสกสรร ประเสริฐกุล.2553 .P165-166)

แม้ว่าสถานการณ์ทางการเมืองได้เปิดโอกาสให้ประชาชนได้ออกมาเคลื่อนไหวเรียกร้องได้ แต่ปัญหานี้สินเกษตรกร ปัญหาราคาพืชผลตกต่ำ ปัญหาขาดแคลนที่ดินทำกิน ยังคงไม่ได้รับการแก้ไข ส่งผลให้ในปี พ.ศ.2542-2546 กลุ่มสมัชชาเกษตรกรรายย่อยภาคอีสาน (สกย.อ.) ซึ่งเป็นเครือข่ายที่มีประสบการณ์เคลื่อนไหวในช่วงที่ผ่านมา ร่วมกับเครือข่ายหนี้สินชาวนาแห่งประเทศไทยได้มีการเรียกร้องให้ประชาชนที่มีความเดือดร้อนเรื่องนี้ได้รับรู้ข้อมูลและช่องทางการแก้ไขปัญหารวมถึงการรณรงค์เรียกร้องใหญ่ให้รัฐบาลในยุคนั้นแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติกองทุนฟื้นฟูฯให้สามารถเข้ามาซื้อหนี้ได้ รวมถึงให้สถาบันการเงินเจ้าหนี้ ไม่ดำเนินการฟ้องร้องชาวบ้านกรณีที่ยังไม่หมดอายุความ ให้ชะลอการขายทรัพย์สินการยึดทรัพย์ของเกษตรกรซึ่งการเคลื่อนไหวร่วมกันในนามเครือข่ายหนี้สินชาวนาแห่งประเทศไทยและสมัชชาเกษตรกรรายย่อยภาคอีสานสืบเนื่องมาจนถึงปีพ.ศ.2548 แต่ด้วยเป้าหมายและวิธีการทำงานที่แตกต่างกัน ส่งผลให้แกนนำจำนวนหนึ่งมารวมกันก่อตั้งองค์กรใหม่ขึ้นคือ สภาเครือข่ายองค์กรเกษตรกรแห่งประเทศไทย(สค.ปท.)โดยมีเป้าหมายในการทำงานดังนี้

1) ผลักดันให้มีการจัดการหนี้และฟื้นฟูพัฒนาอาชีพเกษตรกร ด้วยกฎหมายกองทุนฟื้นฟูและพัฒนาเกษตรกรอย่างทั่วถึงทันเหตุการณ์ 2) เกษตรกรต้องมีที่ดินทำกินอย่างเพียงพอ 3) เสนอให้นำหนี้นอกระบบของเกษตรกรมาให้กองทุนฟื้นฟูฯจัดการหนี้ 4) มีนโยบายคุ้มครองผลผลิตและสร้างสวัสดิการของเกษตรกร

โครงสร้างองค์กรของสภาเครือข่ายองค์กรเกษตรกรแห่งประเทศไทยประกอบด้วย ที่ปรึกษาผู้ประสาน ฝ่ายบัญชี ฝ่ายการเงิน ฝ่ายจัดการหนี้ ฝ่ายฟื้นฟูและพัฒนาอาชีพ ฝ่ายข้อมูล ฝ่ายขยายงานมวลชน และฝ่ายจัดหาทุน

⁴<http://www.komchadluek.net/detail/20120919/140363/%E0%B8%81%E0%B8%B2%E0%B8%A3%E0%B9%80%E0%B8%A1%E0%B8%B7%E0%B8%AD%E0%B8%87%E0%B8%82%E0%B8%AD%E0%B8%87%E0%B8%84%E0%B8%99%E0%B8%88%E0%B8%99.html> .ค้นวันที่ 18 ตุลาคม พ.ศ.2558

ปัจจุบันสค.ปท.มีองค์กรสมาชิก 21 องค์กรจาก 10 จังหวัดซึ่งส่วนใหญ่อยู่ในภาคกลาง ประกอบด้วยจังหวัดเพชรบุรี 1 องค์กร จังหวัดฉะเชิงเทรา 4 องค์กร จังหวัดชัยนาท 1 องค์กร จังหวัดอยุธยา 1 องค์กร จังหวัดจันทบุรี 4 องค์กร จังหวัดระยอง 2 องค์กร จังหวัดชลบุรี 1 องค์กร จังหวัดสระแก้ว 2 องค์กร จังหวัดอ่างทอง 2 องค์กรและจังหวัดสุพรรณบุรี 3 องค์กร

กิจกรรมสำคัญของ สค.ปท. เพื่อนำไปสู่การสนับสนุนสร้างความเข้มแข็งและแก้ปัญหาหนี้สินเกษตรกร ประกอบด้วย

- การประชุมประจำเดือนได้จัดให้มีการประชุมเป็นประจำทุกเดือน เพื่อเป็นการจัดการศึกษาให้สมาชิก เช่น การติดตามสถานการณ์ความเคลื่อนไหวของรัฐบาล สำนักงานกองทุนฟื้นฟู การสรุปบทเรียนกิจกรรมที่ได้ดำเนินการในรอบเดือน
- การประชุมคณะทำงาน เพื่อวางแผนหรือกำหนดท่าทีของ สค.ปท.ต่อสถานการณ์เฉพาะหน้าที่มีความเร่งด่วน
- การแก้ไขปัญหาหนี้สินให้กับสมาชิก ทาง สค.ปท.ได้แบ่งออกเป็น 5 กลุ่มตามประสบการณ์ของแกนนำและสถาบันการเงินเจ้าหน้าหนี้ (หนี้สหกรณ์การเกษตร หนี้ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธ.ก.ส.) หนี้บริษัทบริหารสินทรัพย์ หนี้ธนาคารของรัฐ และหนี้ธนาคารพาณิชย์)
- การประชุมประจำปีของสมาชิก
- งานจัดการศึกษาเป็นการอบรมให้ความรู้ให้กับสมาชิกเพื่อเสริมศักยภาพในการทำงาน ขบวนการและนำไปใช้ในการแก้ไขปัญหา

การศึกษาระบบการแก้ปัญหาหนี้สินเกษตรกร จะนำไปสู่การพัฒนาศักยภาพในด้านเตรียมความพร้อมด้านข้อมูล ทักษะการเจรจา เพื่อให้การแก้ไขปัญหาหนี้สินเกษตรกร สค.ปท.มีประสิทธิภาพมากขึ้น โดยสามารถนำเอาศักยภาพในด้านต่างๆ เช่น ศักยภาพในการเจรจาต่อรอง ข้อมูลความรู้ที่มีอยู่ในแต่ละบุคคลนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์อย่างมีกระบวนการ เนื่องจากการแก้ปัญหาหนี้สินเกษตรกร เป็นองค์ความรู้และบทเรียนที่เกิดขึ้นจากความพยายาม เป็นประสบการณ์ตรงในการทำหน้าที่ให้ออกมาดีที่สุดและที่สำคัญทาง สค.ปท.มีการทำงานร่วมกันเป็นเครือข่ายเกษตรกรร่วมกับบุคคลต่างๆ ทำให้เกิดมุมมองที่แตกต่าง มีประสบการณ์อันมีคุณค่าต่อเกษตรกรและสังคม

วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1. เพื่อศึกษารูปแบบ กระบวนการแก้ปัญหาหนี้สินเกษตรกรขององค์กรสภาเครือข่ายองค์กรเกษตรกรแห่งประเทศไทย (สค.ปท.)
2. เพื่อวิเคราะห์ปัจจัยสนับสนุนและปัจจัยปัญหาอุปสรรคของการแก้ปัญหาหนี้สินเกษตรกรขององค์กรสภาเครือข่ายองค์กรเกษตรกรแห่งประเทศไทย

3. เพื่อสนับสนุนและพัฒนาศักยภาพ ในการแก้ปัญหาหนี้สินเกษตรกรของ สภาเครือข่ายองค์กรเกษตรกรแห่งประเทศไทย (สค.ปท.)

ปัญหาการวิจัย

กระบวนการแก้ไขปัญหาหนี้สินเกษตรกร โดยสภาเครือข่ายองค์กรเกษตรกรแห่งประเทศไทย (สค.ปท.) มีลักษณะ รูปแบบ และวิธีการอย่างไร

ขอบเขตการวิจัย

1. การศึกษาครั้งนี้ มุ่งศึกษารูปแบบ วิธีการ เนื้อหา และช่องทาง แก้ไขปัญหาหนี้สินเกษตรกรของสมาชิกสภาเครือข่ายองค์กรเกษตรกรแห่งประเทศไทย (สค.ปท.) ซึ่งเป็นปัญหาหนี้สินอยู่ในระหว่างการผิติดชำระหนี้ ถูกดำเนินคดี อยู่ในระหว่างศาลมีคำพิพากษา อยู่ระหว่างการบังคับคดีขายทอดตลาด
2. ศึกษาจากตัวอย่างองค์กรเกษตรกร สค.ปท. และผู้ที่เกี่ยวข้องกับการแก้ไขปัญหาหนี้สินเกษตรกรที่ปรึกษา นักกิจกรรมทางสังคม ผู้ประสานงาน คณะทำงาน แกนนำองค์กร
3. ช่วงเวลาของงานวิจัยครอบคลุมตั้งแต่เดือน มกราคม – มิถุนายน พ.ศ.2558 เป็นระยะเวลา 6 เดือน

วิธีดำเนินการวิจัย

1. การวิจัยครั้งนี้มีลักษณะการวิจัยเชิงคุณภาพ ซึ่งมีวัตถุประสงค์หลักคือการศึกษากระบวนการแก้ไขปัญหาหนี้ของ สค.ปท. เพื่อได้รูปแบบ แนวทางที่นำไปสู่การแก้ปัญหาหนี้สค.ปท. ให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น

2. กำหนดคำถามหรือปัญหาการวิจัยเพื่อทราบปรากฏการณ์ทั่วไปที่ศึกษา และปัญหาการวิจัยที่เฉพาะเจาะจง

แนวคำถามเกี่ยวกับปรากฏการณ์ทั่วไปและประเด็นการวิจัยเฉพาะเจาะจง

- ประวัติขององค์กร สค.ปท. (จุดกำเนิดขององค์กรเกิดขึ้นมาด้วยสาเหตุใด /อะไรคือพัฒนาการขององค์กร/มีการเปลี่ยนแปลงอะไรบ้างที่เกิดขึ้น/และอะไรบ้างที่ยังคงอยู่จนถึงปัจจุบัน เช่น องค์กรสมาชิก โครงสร้างองค์กร การบริหารงานองค์กร นโยบายองค์กร)
- ปัญหาหนี้ สค.ปท. มีหนี้กี่ประเภท อะไรบ้าง แต่ละประเภทมีแนวทางอย่างไร (ขั้นตอนการรับเรื่องจากเกษตรกร/การวางแผนเพื่อแก้ปัญหาหนี้ ฯลฯ)

- องค์ประกอบการในการแก้ปัญหาหนี้สินเกษตรกร สค.ปท. (เป้าหมายในแต่ละครั้ง การวางบทบาทของทีม เอกสารประกอบการเจรจา ระยะเวลาในการแก้ปัญหา ผลการดำเนินงานในแต่ละครั้ง)

3. แหล่งข้อมูลและกลุ่มตัวอย่าง ในการวิจัยครั้งนี้ได้รวบรวมแหล่งข้อมูลจาก 2 แหล่ง

3.1 แหล่งข้อมูลประเภทบุคคล ได้แก่บุคคลที่เป็นสมาชิกของ สค.ปท.และบุคคลที่เกี่ยวข้อง ในการแก้ไขปัญหาหนี้สินเกษตรกรของ สค.ปท. ดังนี้

- ที่ปรึกษา
- ผู้ประสานงาน
- ทีมแก้ปัญหาหนี้
- แกนนำองค์กรสมาชิก
- สมาชิกที่ได้รับการแก้ปัญหาหนี้และสมาชิกที่ยังไม่ได้รับการแก้ปัญหาหนี้

3.2 แหล่งข้อมูลประเภทเอกสาร ข้อมูลต่างๆที่เกี่ยวข้องกับสค.ปท. และการแก้ปัญหาหนี้สินเกษตรกรของสค.ปท.

- นโยบาย พ.รบ.ที่เกี่ยวข้อง
- มติกรม. ระเบียบ คำสั่ง ที่เกี่ยวข้อง
- รายงานการประชุมต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง
- ข้อเรียกร้อง บันทึกข้อตกลงระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและสค.ปท.

4. เครื่องมือในการเก็บข้อมูล คือ การสัมภาษณ์ การสังเกต การสนทนากลุ่ม และการวิเคราะห์เอกสาร

4.1 การสัมภาษณ์ (Interview) ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key informants) เป็นบุคคลที่ได้รับการยอมรับ เป็นผู้นำการเคลื่อนไหวในเหตุการณ์สำคัญ และเป็นบุคคลที่เกี่ยวข้องกับองค์กรโดยตรงและเหตุการณ์หลักๆ ที่กำลังศึกษาอยู่ เช่น ผู้ประสาน สค.ปท. คณะทำงานในการแก้ปัญหาหนี้

4.2 การสนทนากลุ่ม (Focus group interviews) กับทีมเจรจาแก้ปัญหาหนี้ สค.ปท. และแกนนำ สค.ปท.

4.3 การสังเกต (Observation)

- สถานที่ประชุมกลุ่ม สถานที่ประชุมคณะทำงาน สถานที่ประชุมในการแก้ปัญหาหนี้ สถานการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้น
- การประชุมร่วมกับสถาบันการเงินต่างๆ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

ผลที่คาดว่าจะได้รับ

1. ได้รูปแบบกระบวนการในการเจรจาเพื่อแก้ไขปัญหาหนี้สินเกษตรกรระหว่าง สค.ปท. กับธนาคารของรัฐ สค.ปท.กับธนาคารพาณิชย์ และสค.ปท.กับสหกรณ์การเกษตรกร)
2. ได้องค์ความรู้ในการเจรจาแก้ไขปัญหาหนี้ สค.ปท. เพื่อนำไปพัฒนาศักยภาพสมาชิก สค.ปท.

พัฒนาการสภาเครือข่ายองค์กรเกษตรกรแห่งประเทศไทย (สค.ปท.)

จุดกำเนิดก่อนเป็นสภาเครือข่ายองค์กรเกษตรกรแห่งประเทศไทย

สภาเครือข่ายองค์กรเกษตรกรแห่งประเทศไทย หรือ สค.ปท.เกิดขึ้นมาด้วยการเรียนรู้ประสบการณ์การรณรงค์เรียกร้องจากสมาชิกราชเกษตรกรรายย่อยภาคอีสาน(สทย.อ.) และเครือข่ายหนี้สินชาวนาแห่งประเทศไทยในช่วง ปีพ.ศ.2542-2546 เพื่อร่วมกันผลักดันให้เกิดการแก้ปัญหาหนี้สินเกษตรกรซึ่งเป็นช่วงเวลาเดียวกับที่พระราชบัญญัติกองทุนฟื้นฟูและพัฒนาเกษตรกรได้ประกาศใช้เป็นกฎหมายเมื่อเดือนพฤษภาคม พ.ศ.2542

เป้าหมายการขับเคลื่อนในช่วงแรกของเครือข่ายประชาชนด้านหนี้สินเกษตรกรนั้นต้องการให้ประชาชนที่มีความเดือดร้อนได้รับรู้ข้อมูลและช่องทางการแก้ไขปัญหาที่ถูกต้องมีวิธีการสร้างแรงจูงใจต่อเกษตรกรด้วยดอกเบี้ยราคาถูกร้อยละ 1 บาทต่อปี เรียกร้องให้หน่วยงานของรัฐในระดับจังหวัด (ผู้ว่าราชการจังหวัด) เป็นกระบอกเสียงส่งต่อข้อมูลเกี่ยวกับพรบ.กองทุนฟื้นฟูฯ ไปยังชุมชนและหมู่บ้านต่างๆ

รวมถึงการรณรงค์เรียกร้องใหญ่ให้รัฐบาลในยุคนั้นแก้ไขกฎหมายเพิ่มเติม พรบ.กองทุนฟื้นฟูฯ เรื่องหนี้สินเกษตรกร โดยได้ยึดหลักเกณฑ์ตามกองทุนเพื่อการฟื้นฟูและพัฒนาสถาบันการเงิน ซึ่งได้จัดตั้งขึ้นตามพระราชกำหนดแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติธนาคารแห่งประเทศไทย เมื่อวันที่ 27 พฤศจิกายน พ.ศ. 2528 เพื่อดำเนินการให้ความช่วยเหลือทางการเงินฟื้นฟูและพัฒนาสถาบันการเงินให้มีเสถียรภาพเมื่อเกิดภาวะวิกฤติ ด้วยการเข้าไปถือหุ้น บริหารสินทรัพย์ **เร่งรัดติดตามหนี้ รวมถึงเข้าไปค้ำประกันและจ่ายเงินคืนให้แก่ผู้ฝากเงินของสถาบันการเงินในช่วงวิกฤติเศรษฐกิจปีพ.ศ. 2540** (ปัจจุบันกองทุนเพื่อการฟื้นฟูและพัฒนาสถาบันการเงิน ทำหน้าที่บริหารสินทรัพย์ของกองทุนเพื่อนำเงินไปชำระหนี้และภาระผูกพันที่มีอยู่ในปัจจุบันให้เสร็จสิ้น อย่างไรก็ตามเมื่อวันที่ 9 พฤศจิกายน พ.ศ. 2554 รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลังได้มอบหมายให้กองทุนฯ ยังคงทำหน้าที่ช่วยเหลือสถาบันการเงินที่ประสบภาวะวิกฤติทางการเงินภายหลังวันที่ 10 สิงหาคม 2555 ต่อไป)⁶

ซึ่งการที่รัฐบาล นักการเมืองได้เร่งออกมาตรการอย่างทันท่วงทีในการช่วยเหลือโอบอุ้มจ่ายเงินคืนให้กับสถาบันการเงินในภาวะวิกฤติเศรษฐกิจ จนมีคำพูดออกมาในช่วงนั้นว่า “สถาบันการเงินไม่เจ็บตัวหรอก เพราะล้มบนฟูก แต่เกษตรกรเมื่อมีหนี้สิน ถูกฟ้องล้มละลายจะไม่เหลืออะไรเลย ” ในขณะที่เครือข่ายประชาชนที่ได้ลุกขึ้นมาต่อสู้เรียกร้องให้แก่ปัญหาหนี้สินนั้นแม้ว่ามีการประกาศใช้ พ.ร.บ.กองทุน

⁵ พรบ.กองทุนฟื้นฟูและพัฒนาเกษตรกร พ.ศ. 2544 ได้เพิ่มเติมหมวดที่ 5/1 การแก้ปัญหาหนี้ของเกษตรกร

⁶ ประวัติความเป็นมากองทุนเพื่อการฟื้นฟูและพัฒนาสถาบันการเงิน .

ฟื้นฟูแล้ว แต่เครือข่ายยังต้องรณรงค์เรียกร้อง อย่างต่อเนื่องเพื่อผลักดันให้แต่งตั้งคณะกรรมการจัดการหนี้ นางกิมอ้ง พงษ์นารายณ์ ผู้ประสานงานสภาเครือข่ายองค์กรเกษตรกรแห่งประเทศไทย (สค.ปท.) ได้เล่าถึงสถานการณ์การรณรงค์เรียกร้องในช่วงปีพ.ศ.2545 ว่า “คุยกันเรื่องแก้ปัญหาหนี้เกษตรกรเป็นหลัก เนื่องจากกองทุนฟื้นฟูโดนดองก็เลยไม่ได้อะไร แต่หนี้ชาวบ้านหนักขึ้น จึงรณรงค์เรียกร้องใหญ่เพื่อเรียกร้องให้กองทุนฟื้นฟูเข้ามาซื้อหนี้ คนเยอะมากเต็มลานพระบรมรูปทรงม้า มีการแยกกันปิดธนาคารเจ้าหนี้ ปิดธนาคารกรุงไทย ปิดกรมส่งเสริมการเกษตร ปิดธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร(ธ.ก.ส.) ปิดสำนักงานใหญ่กองทุนฟื้นฟู เพื่อเรียกร้องให้สถาบันการเงินเจ้าหนี้ไม่ฟ้องร้องเกษตรกรกรณีที่ยังไม่หมดอายุความ ให้ชะลอการขายทรัพย์สิน การยึดทรัพย์สินของเกษตรกร และดำเนินการขายหนี้ให้กองทุนฟื้นฟูซึ่งจากการเรียกร้องที่เกิดขึ้นส่งผลให้มีข้อตกลงร่วมกันระหว่างเครือข่ายหนี้สินชาวนาแห่งประเทศไทยกับสถาบันการเงินตามข้อเสนอที่เครือข่ายหนี้สินชาวนาได้เสนอไป”

การเคลื่อนไหวร่วมกันในนามเครือข่ายหนี้สินชาวนาแห่งประเทศไทยและสมาชิกเกษตรกรรายย่อยภาคอีสานสืบเนื่องมาจนถึงปีพ.ศ.2548 แต่ด้วยเป้าหมายและวิธีการทำงานที่แตกต่างกัน ส่งผลให้แกนนำจำนวนหนึ่งมารวมกันก่อตั้งองค์กรใหม่ชื่อ “สภาเครือข่ายองค์กรประชาชนแห่งประเทศไทย” ได้มีแนวทางการทำงานที่ชัดเจนและมีข้อตกลงร่วมกันว่าแกนนำจะต้องไม่เก็บเงินชาวบ้าน และตั้งขึ้นเพื่อแก้ปัญหาหนี้สินที่เกิดจากการประกอบอาชีพเกษตรกรรม ทั้งนี้เพื่อให้ชาวบ้านรักษาที่ดินไว้ให้ได้⁷ และในปีเดียวกันนี้ได้เปลี่ยนชื่อองค์กรมาเป็น “สภาเครือข่ายองค์กรเกษตรกรแห่งประเทศไทย” ทั้งนี้เพื่อให้สอดคล้องกับกลุ่มเป้าหมายซึ่งเป็นกลุ่มเกษตรกรรายย่อยเป็นหลัก

การก่อเกิดและพัฒนาการ สภาเครือข่ายองค์กรเกษตรกรแห่งประเทศไทย (สค.ปท.)

ในปีพ.ศ.2548-2550⁸

“สภาเครือข่ายองค์กรประชาชนแห่งประเทศไทย” หรือ สค.ปท.ได้ก่อตั้งอย่างเป็นทางการเมื่อเดือนกรกฎาคม พ.ศ. 2548 ที่มูลนิธิอาสาสมัครเพื่อสังคม ภายหลังจากการปรึกษาหารือและแลกเปลี่ยนในประเด็นการแก้ไขปัญหาหนี้สินเกษตรกร โดยกลไกของกองทุนฟื้นฟูและพัฒนาเกษตรกร(กฟก.)

ได้มีประเด็นและข้อตกลงร่วมกันในช่วงก่อตั้งองค์กรให้สค.ปท.เป็นเครือข่ายในระดับประเทศมีเป้าหมายในการแก้ไขปัญหาหนี้สินเกษตรกรและปัญหาหนี้สินเกษตรกรที่เกิดจากโครงการพัฒนาของรัฐ

⁷กิมอ้ง พงษ์นารายณ์ ผู้ประสานงานสภาเครือข่ายองค์กรเกษตรกรแห่งประเทศไทย(สค.ปท.) ณ กลุ่มส่งเสริมเกษตรกรครบวงจร ต.บางซุด อ.สรรคบุรี จ.ชัยนาท. วันที่ 25-26 กุมภาพันธ์ 2558

⁸เอกสารประกอบการสัมมนาประจำปี พ.ศ. 2558 สภาเครือข่ายองค์กรเกษตรกรแห่งประเทศไทย ระหว่างวันที่ 22-23 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2558 ณ ร้านเฟื่อ บ้านเนินผาสุก อ.วัฒนานคร จ.สระแก้ว โดยเอกสารประวัติองค์กรอ้างอิงจากเอกสารประกอบสัมมนา สรุปบทเรียน พ.ศ. 2550 และกำหนดแผนงานพ.ศ. 2551 สภาเครือข่ายองค์กรเกษตรกรแห่งประเทศไทย

ผ่านกลไกของกองทุนฟื้นฟูและพัฒนาเกษตรกร มุ่งประสานงานองค์กรชาวบ้าน องค์กรพันธมิตรกลุ่มอื่นๆ เพื่อแก้ไขปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นในสังคมร่วมกัน

สมาชิกส่วนใหญ่ของสค.ปท.ในช่วงก่อตั้งองค์กร มาจากเกษตรกรที่ได้ขึ้นทะเบียนไว้กับกองทุนฟื้นฟูและพัฒนาเกษตรกร จาก 4 ภูมิภาค ซึ่งเกษตรกรที่ได้สมัครเข้ามาเป็นสมาชิกจะอยู่ในพื้นที่จังหวัดต่างๆ ดังนี้ เพชรบุรี ชัยนาท อ่างทอง สมุทรสงคราม นครปฐม ราชบุรี สุพรรณบุรี สมุทรสาคร กาญจนบุรี จันทบุรี ประจวบคีรีขันธ์ สงขลา และชุมพร จะเห็นได้ว่าสมาชิกส่วนใหญ่มาจากพื้นที่ภาคกลาง

ลักษณะการทำงานของสค.ปท. องค์กรเครือข่ายในระดับจังหวัดมีอิสระในการดำเนินการด้วยตนเอง องค์กรประสานงานกลางไม่ลงลึกในรายละเอียดการดำเนินงานของแต่ละองค์กร แต่จะทำหน้าที่เชื่อมประสานระดับเครือข่ายในการเจรจาต่อรอง การเรียกร้องแก้ไขปัญหาหนี้สินเกษตรกรต่อรัฐบาลและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

นับจากการก่อตั้งองค์กรในปีพ.ศ.2548 จนถึงปีพ.ศ.2550 จำนวนสมาชิกองค์กรมีปริมาณเพิ่มขึ้น และลดลงตามสถานการณ์ทางสังคมและการขับเคลื่อนขององค์กรต่างๆ เช่น การแยกตัวของกลุ่มสภาเครือข่ายประชาชนอีสานในช่วงปลายปีพ.ศ.2549 โดยออกไปเคลื่อนไหวด้วยตนเอง หรือการเชื่อมประสานเป็นครั้งคราวกับสหพันธ์เกษตรกรภาคเหนือ ทำให้การขับเคลื่อนเพื่อแก้ไขปัญหาหนี้เกษตรกรในปีพ.ศ.2550 สค.ปท.มีสมาชิกส่วนใหญ่เป็นกลุ่มองค์กรจากภาคกลางและภาคอื่นๆบ้างบางส่วน

กระบวนการแก้ปัญหาหนี้สินเกษตรกรสค.ปท. ในช่วงปีพ.ศ.2548-2550 ทางสค.ปท.ได้มีการเรียกร้องเพื่อแก้ไขปัญหาหนี้สินให้กับสมาชิกในเครือข่ายมาโดยตลอด โดยให้คำปรึกษาและแก้ไขปัญหาหนี้ให้กับสมาชิกในแต่ละองค์กร ด้วยการประสานงานที่สำนักงานกองทุนฟื้นฟูฯสาขาในแต่ละจังหวัด รวมถึงที่สำนักงานกองทุนฟื้นฟูฯส่วนกลาง ประสานสถาบันการเงินที่เกี่ยวข้องในระดับสาขาและสำนักงานใหญ่ของสถาบันการเงินนั้นๆ เช่น ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธ.ก.ส.) ธนาคารอาคารสงเคราะห์ (ธ.อ.ส.) และการเข้ามาเรียกร้องปัญหาต่อรัฐบาลและกระทรวงที่เกี่ยวข้อง

การเปลี่ยนแปลงของ สค.ปท.ในปี พ.ศ.2553-2557

ในการสัมมนาองค์กร สค.ปท. ประจำปีพ.ศ.2553 สมาชิก สค.ปท.มีมติให้เปลี่ยนชื่อจาก “สภาเครือข่ายองค์กรประชาชนแห่งประเทศไทย” มาเป็น “สภาเครือข่ายองค์กรเกษตรกรแห่งประเทศไทย” และใช้อักษรย่อตัวเดิมคือ “สค.ปท.” เพื่อแสดงตัวตนว่าเป็นองค์กรของเกษตรกรอย่างแท้จริง ทั้งนี้ องค์กรได้กำหนดเป้าหมายในการทำงานไว้ดังนี้

1. ผลักดันให้มีการจัดการหนี้โดยกฎหมายกองทุนฟื้นฟูและพัฒนาเกษตรกรอย่างทั่วถึงทันเหตุการณ์
2. การฟื้นฟูอาชีพโดยกระบวนการของกองทุนฟื้นฟูและพัฒนาเกษตรกรอย่างทั่วถึงทันเหตุการณ์

3. ยกเลิกหนี้สินที่ไม่ชอบธรรม
4. เกษตรกรต้องมีที่ดินทำกินอย่างเพียงพอ
5. ผลักดันให้กฎหมายกองทุนฟื้นฟูและพัฒนาเกษตรกรเป็นเครื่องมือของการแก้ไขปัญหาภาคเกษตรและเป็นวาระแห่งชาติ
6. เสนอแก้กฎหมายเพื่อนำหนี้ของระบบของเกษตรกรมาให้กองทุนฟื้นฟูและพัฒนาเกษตรกรจัดการหนี้
7. เสนอให้ปรับปรุงกฎหมายที่เป็นอุปสรรคต่อการแก้ปัญหาของเกษตรกร
8. คุ้มครองผลผลิตและการสร้างสวัสดิการของเกษตรกร

กิจกรรมโดยสรุปในช่วงปี พ.ศ. 2553-2557

1. การประชุมประจำเดือน สค.ปท. ได้จัดให้มีการประชุมเป็นประจำทุกเดือน เพื่อติดตามสถานการณ์กองทุนฟื้นฟูฯ และความคืบหน้าในการแก้ไขปัญหาหนี้สินเกษตรกรสมาชิก การสรุปทเรียนกิจกรรมที่ได้ทำมาในรอบเดือน รวมถึงเป็นการจัดการศึกษาให้สมาชิกที่เข้าร่วมประชุม เช่น การวิเคราะห์นโยบายของรัฐบาล โดยส่วนใหญ่จัดประชุมที่ศูนย์ประสานงานซึ่งปัจจุบันตั้งอยู่กรุงเทพฯ และมีการออกไปประชุมต่างจังหวัดบ้างเป็นครั้งคราว

2. การประชุมคณะกรรมการและวงคุยกลุ่มเล็ก เป็นการประชุมเพื่อวางแผนงานหรือกำหนดท่าทีของ สค.ปท. ต่อสถานการณ์เฉพาะหน้าที่มีความเร่งด่วน เนื่องจากไม่สามารถรอมติจากการประชุมประจำเดือนได้ เช่น การจัดการหนี้ของสมาชิกที่ถูกประกาศขายทอดตลาด

3. การแก้ไขปัญหาหนี้สินให้กับสมาชิกเกษตรกรของเครือข่าย สค.ปท. นั้น สามารถแบ่งได้เป็น 2 ระดับ คือ **ระดับนโยบาย** เป็นการผลักดันให้เกิดการแก้ไขปัญหาหนี้สินในภาพรวม เช่น การแก้หลักเกณฑ์ที่ทำให้เกิดประโยชน์ต่อเกษตรกร และใน **ระดับรายกรณี** เป็นการแก้ไขปัญหาในกรณีเร่งด่วน ได้แก่ การประสานงานกับสถาบันเจ้าหนี้ และกองทุนฟื้นฟูฯ ซึ่งโดยส่วนใหญ่สามารถบรรเทาความรุนแรงของปัญหาได้ เกิดการชะลอบังคับคดี หยุดการขายทอดตลาด เพื่อให้เจ้าหนี้ออกกระบวนการซื้อหนี้จากกองทุนฟื้นฟูฯ

4. การประชุมประจำปีของสมาชิก สค.ปท. ได้กำหนดให้มีการประชุมเป็นประจำก่อนสิ้นปี เพื่อสรุปทเรียนการบริหารองค์กร วางแนวทางการแก้ไขปัญหาหนี้สินที่ไม่เป็นธรรม ผลักดันให้ยกเลิกกฎหมายที่ส่งผลกระทบต่อเกษตรกร

5. การลงพื้นที่ขยายเครือข่ายรวมถึงการเข้าร่วมกิจกรรมที่สมาชิกจัดในพื้นที่ เช่น การเข้าสังเกตการณ์ประชุมกลุ่ม การร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ตลอดจนการเข้าร่วมกิจกรรมงานบุญประเพณีต่างๆ เช่น งานบวช งานแต่งงาน งานศพ ทั้งนี้เพื่อกระชับความสัมพันธ์กับองค์กรสมาชิก และสร้างความมั่นใจให้กับเกษตรกรในการเข้ามาร่วมเคลื่อนไหวกับ สค.ปท. ในโอกาสต่อไป

6. งานจัดการศึกษา เป็นกิจกรรมให้ความรู้แก่คณะทำงานและสมาชิกเพื่อเสริมศักยภาพในการทำงาน ขบวนการ และนำไปใช้ในการแก้ไขปัญหา โดยร่วมกับ องค์กรพัฒนาเอกชน นักวิชาการ และเครือข่ายภาคประชาชน เช่น งานวิจัย “ภาวะหนี้สินกับการสูญเสียที่ดินของเกษตรกรรายย่อย” งานวิจัย “ความสูญเสียในการสูญเสียที่ดินของเกษตรกรภายใต้ระบบสินเชื่อของสถาบันการเงิน” ร่วมกับกลุ่มปฏิบัติงานท้องถิ่นไร้พรมแดน

7. การเข้าร่วมกิจกรรมกับองค์กรภาคประชาชน เพื่อเชื่อมร้อยเครือข่ายความร่วมมือกับ ขบวนการทางสังคมอื่นๆ โดยการส่งตัวแทนเข้าร่วมมากขึ้นบ้างน้อยบ้างตามความพร้อม เช่น เครือข่ายแรงงาน เครือข่ายสลัม ขบวนการประชาชนเพื่อสังคมที่เป็นธรรม (People Movement -P Move) โดยมีมติสนับสนุนการรณรงค์เข้าชื่อเสนอกฎหมาย 4 ฉบับ ได้แก่ ร่างพ.ร.บ.ภาษีที่ดินอัตราก้าวหน้า ร่างพร.ธนาการที่ดิน ร่างพ.ร.บ.สิทธิชุมชน และร่างพ.ร.บ.กองทุนยุติธรรม

8. กิจกรรมอื่นๆ การออกรายการโทรทัศน์ช่องต่างๆ การเข้าร่วมเวทีสัมมนา การฝึกอบรม และการเข้าร่วมต่อสู้ทางการเมืองครั้งล่าสุด (เดือนธันวาคม พ.ศ.2556 - พฤษภาคม พ.ศ.2557) ร่วมกับ สมาพันธ์แรงงานรัฐวิสาหกิจสัมพันธ์ รณรงค์เรียกร้องที่กระทรวงมหาดไทย นับได้ว่าเป็นการเปิดประเด็น ปัญหาหนี้สินเกษตรกรให้สังคมในวงกว้างได้เข้าใจซึ่งนำไปสู่การผลักดันในระดับนโยบายต่อไป

องค์กรสมาชิก

องค์กรสมาชิก สค.ปท. (จากการประชุมปี พ.ศ. 2557 ระหว่างวันที่ 24-26 มีนาคม ณ ค่ายท้าวอุทอง อำเภอกู่ทอง จังหวัดสุพรรณบุรี) ได้มีมติเห็นชอบให้แบ่งประเภทองค์กรสมาชิกดังนี้

- ประเภท A คือ บำรุงองค์กรตามอัตราที่กำหนด ลงแรงมวลชนสม่าเสมอ เป็นตัวจริง
- ประเภท B คือ บำรุงองค์กร ลงแรงเป็นครั้งคราว เป็นแนวร่วม
- ประเภท C เป็นรายบุคคลไม่บำรุง ไม่ลงแรง อยู่ในระหว่างรอพิจารณา และเปิดโอกาสไว้ ถ้ามีปัญหา สค.ปท. สามารถให้คำปรึกษาช่วยเหลือได้ และเมื่อมีองค์กรที่ชัดเจน เพื่อสร้างกระบวนการเรียนรู้ ทั้งกำลังแรง และกำลังความคิด ก็เข้ามาเป็นสมาชิกของเครือข่าย

ในที่นี้ขอกล่าวถึงองค์กรที่มีการลงแรงอย่างต่อเนื่องสม่าเสมอประเภท A ซึ่งปัจจุบันมี 21 องค์กร ที่ได้มาลงแรงและนำมวลชนในการขับเคลื่อนภารกิจสานต่อในการแก้ไขปัญหาหนี้สินเกษตรกรและดำเนินกิจกรรมเพื่อการฟื้นฟูอาชีพเกษตรกร ปัจจุบันสมาชิกองค์กร สค.ปท.ประเภท A มีทั้งหมด 21 องค์กร จาก 10 จังหวัดซึ่งส่วนใหญ่อยู่ในภาคกลางประกอบด้วย จังหวัดเพชรบุรี 1 องค์กร จังหวัดฉะเชิงเทรา 4 องค์กร จังหวัดชัยนาท 1 องค์กร จังหวัดอยุธยา 1 องค์กร จังหวัดจันทบุรี 4 องค์กร จังหวัดระยอง 2 องค์กร จังหวัดชลบุรี 1 องค์กร จังหวัดสระแก้ว 2 องค์กร จังหวัดอ่างทอง 2 องค์กร และ จังหวัดสุพรรณบุรี 3 องค์กร โดยมีรายนามองค์กรและแกนนำดังต่อไปนี้

1	ฟื้นฟูเกษตรกรรมเมืองเพชรฯ จ.เพชรบุรี	แกนนำ	นายทรงชัย วิสุทธีวินิกันนธ์
2	พัฒนาเกษตรกรรมหมู่ 7 จ.ฉะเชิงเทรา	แกนนำ	นายสัญญา ยะคะเสม
3	ผู้เลี้ยงกุ้งคลองประเวศ จ.ฉะเชิงเทรา	แกนนำ	นางชมพู่ พรหมมา
4	คลองเข้พัฒนา อ.ราชสาส์น จ.ฉะเชิงเทรา	แกนนำ	นางศิวานาถ วรพงษ์
5	เกษตรกรรมรวมใจหมู่ 7 จ.ฉะเชิงเทรา	แกนนำ	นางทองใบ พุดซ้อน
6	ส่งเสริมการเกษตรครบวงจร จ.ชัยนาท	แกนนำ	นางกิมอ้ง พงษ์นารายณ์
7	ชาวนากรุงเก่า จ.พระนครศรีอยุธยา	แกนนำ	นางจิรารัตน์ จิตรภักดี
8	จันทร์รักษ์เกษตร จ.จันทบุรี	แกนนำ	นางจารุวรรณ มั่นศิลป์
9	พัฒนาอาชีพเกษตรกร จ.จันทบุรี	แกนนำ	นายนันทพงศ์ ศาโรจนวงศ์
10	เกษตรกรวังแฉ่ม จ.จันทบุรี	แกนนำ	นางบำเพ็ญ ธรรมเกษร
11	ส.ก.ย.อ่างศิรี จ.จันทบุรี	แกนนำ	นายณัฐพล สวัสดิ์
12	ฟื้นฟูเกษตรกรรมระยอง2554 จ.ระยอง	แกนนำ	นายอภิชาติ บุญรักษา
13	บ่อทองฟื้นฟูเกษตรกรรม จ.ระยอง	แกนนำ	นายทวีป ถานะวร
14	ปศุสัตว์ชลบุรี จ.ชลบุรี	แกนนำ	นายประสิทธิ์ เจริญวัฒนวิญญู
15	ชมรมเกษตรกรไทยไร้สารพิษ จ.สระแก้ว	แกนนำ	นางบุรณะ ประภา
16	เกษตรกรรมสามัคคีก้าวหน้าอ่างทอง จ.อ่างทอง	แกนนำ	นางอรศิริ ศรีกิตติโรจน์
17	บ้านเกิดแก้ว จ.สระแก้ว	แกนนำ	นางนวัชนันท์ กมลเศรกุล
18	ไร่นาสวนผสม จ.อ่างทอง	แกนนำ	นายประวิทย์ เสมอใจ
19	พันธมิตรการเกษตรบ้านนางบวช จ.สุพรรณบุรี	แกนนำ	นางบุญชู มณีวงษ์
20	เกษตรกรทำสวนเขาติน จ.สุพรรณบุรี	แกนนำ	นายสนั่น เชิญผึ่ง
21	เกษตรยางไทยสุพรรณบุรี	แกนนำ	นายบุญนาถ นพน้อย

โครงสร้างองค์กรและการบริหารงานสภาเครือข่ายองค์กรเกษตรกรแห่งประเทศไทย (สค.ปท.)⁹

โครงสร้างองค์กรและการบริหารงานสค.ปท. ได้กำหนดขึ้นโดย มีเป้าหมายให้สมาชิกเข้ามาเรียนรู้การทำงาน ซึ่งสค.ปท.มีกระบวนการอบรมให้การศึกษาผ่านการทำงานทางความคิด ตามฝ่ายงานต่างๆ ที่ได้กำหนดไว้ อาทิเช่น ฝ่ายประสานงานภายใน ฝ่ายบัญชี ฝ่ายการเงิน ฝ่ายแก้ปัญหาหนี้ โดยรายชื่อตามโครงสร้างการดำเนินงานมีรายละเอียดหน้าที่ความรับผิดชอบ ดังนี้

1. คณะที่ปรึกษา มีบทบาทในการให้ความรู้ วิเคราะห์นโยบาย เป็นที่ปรึกษาด้านกฎหมาย มาช่วยทำกระบวนการ วางเป้าหมายการในการประชุมประจำปี โดยมีที่มาจากที่เข้าร่วมกันเสนอชื่อในการประชุมประจำปี ได้แก่ นายวิไล เตชะไพบูลย์ นายประยุทธ์ วีระกิตติ นายเดชา เดชทองจันทร์ นายนิพนธ์ กลิ่นวิจิต นายสาวิทย์ แก้วหวาน นายสมชาย มีเหม็ง นายประยงค์ ดอกกล้วย

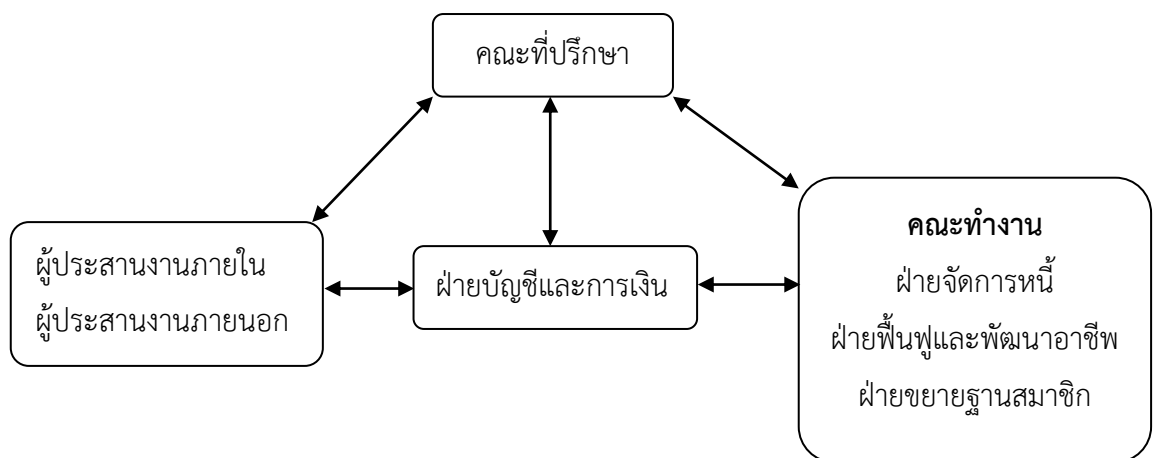
⁹โครงสร้างการดำเนินงาน สค.ปท.เมื่อปีพ.ศ.2557

หน้า

2. ผู้ประสานงานภายในเครือข่าย มีหน้าที่ประสานสมาชิกภายใน เพื่อประชุมสมาชิกแก้ปัญหา
4. กองเลขาทำหน้าที่บันทึกการประชุม ประสานกับกลุ่ม ได้แก่ น้องมุก น้องเมา
5. ผู้ประสานงานภายนอก เช่นองค์กรพันธมิตร กองทุนฟื้นฟูฯ กระทรวงเกษตร สถาบันเจ้าหนี้
6. ฝ่ายบัญชี ได้แก่ คุณศิวนาทวรพงษ์
7. ฝ่ายการเงิน ได้แก่ คุณสัญญา ยะคะเสม
8. ทีมเจรจาหนี้¹⁰ ปิดปรับปรุงชั่วคราว ขอทบทวน มีการแย่งชิงบทบาทกัน
9. ฝ่ายข้อมูล มีหน้าที่ทำหนังสือถึงหน่วยงาน ทำวาระการประชุม ดูรายละเอียดข้อกฎหมาย ช่องทางการต่อสู้ทางกฎหมาย รับผิดชอบโดย นายภูมิภัทร์ พวงพูล
10. ฝ่ายขยายฐานสมาชิก รับผิดชอบโดย ผู้ประสานงานองค์กรและแกนนำ สค.ปท.

โครงสร้างองค์กร

สภาเครือข่ายองค์กรเกษตรกรแห่งประเทศไทย (สค.ปท.)

¹⁰จากการสัมมนาประจำปี 2558 สภาเครือข่ายองค์กรเกษตรกรแห่งประเทศไทย ระหว่างวันที่ 22-23 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2558 ณ ร้านเฟื่อ บ้านเนินผาสุก อ.วัฒนานคร จ.สระแก้ว ที่ประชุมมีความเห็นให้ปรับทีมเจรจาหนี้ ในกรณีหนี้เร่งด่วน ให้แจ้งที่ประชุมประจำเดือน ให้นางกิมอ้ง พงษ์นารายณ์ ประธานองค์กรเกษตรกร และสมาชิกที่เป็นลูกหนี้เนื่องจาก โครงสร้างเดิมที่วางไว้ไม่เป็นจริง

การเคลื่อนไหวของ สค.ปท. ในปัจจุบัน (ช่วงรัฐบาลพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา)

สค.ปท.ได้เคลื่อนไหวให้มีการแก้ไขปัญหานี้สิ้นเกษตรกรสมาชิกกองทุนฟื้นฟูอย่างต่อเนื่องทั้งในนามองค์กรสค.ปท.และร่วมกับองค์กรสมาชิกเกษตรกรรายย่อย โดยใช้ชื่อร่วมว่า องค์กรแนวร่วมเกษตรกรไทย โดยเฉพาะในช่วงนี้เป็นรัฐบาลที่บริหารงานโดย คณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) มีพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชาเป็นนายกรัฐมนตรี และเป็นจังหวัดเดียวกับคณะกรรมการกองทุนฟื้นฟูและพัฒนาเกษตรกรในส่วนของผู้ทรงคุณวุฒิและผู้แทนเกษตรกรได้ครบวาระลงเมื่อเดือนกรกฎาคม พ.ศ.2557¹¹

โดยเมื่อวันที่ 28 พฤศจิกายน พ.ศ.2557 ที่ประชุมคณะรัฐมนตรีมีคำสั่งการข้อ 17 กรณีคณะกรรมการกองทุนฟื้นฟูและพัฒนาเกษตรกรได้ครบวาระมาแล้วระยะหนึ่ง ซึ่งคณะกรรมการดังกล่าวมีอำนาจหน้าที่สำคัญในการเสนอความเห็นต่อคณะรัฐมนตรีเกี่ยวกับนโยบายแก้ไขปัญหานี้สิ้นเกษตรกรการฟื้นฟูและพัฒนาเกษตรกร ดังนั้นเพื่อให้การดำเนินการตามอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการดังกล่าวจึงให้กระทรวงเกษตรและสหกรณ์เร่งรัดเพื่อให้ได้มาซึ่งคณะกรรมการในส่วนของผู้ทรงคุณวุฒิและผู้แทนเกษตรกรตามกฎหมาย หากมีประเด็นปัญหาให้ปรึกษาคณะกรรมการกฤษฎีกาแล้วจัดทำเป็นข้อเสนอต่อคณะรักษาความสงบแห่งชาติต่อไป¹²

ในเวลาต่อมา ม.ร.ว.ปรีดิยาธร เทวกุล รองนายกรัฐมนตรีและนายปิติพงศ์ พิ๋งบุญ ณ อยุธยา ม.ว.กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ได้ออกมาให้ข่าวกับสื่อมวลชนว่า ขณะนี้อยู่ระหว่างการเตรียมนโยบายที่จะช่วยปลดหนี้หรือล้างหนี้ให้กับเกษตรกรที่ติดอยู่ในสถาบันการเงินของรัฐและเอกชน โดยจะนำร่องจากหนี้ในส่วนของกองทุนฟื้นฟูและพัฒนาเกษตรกรซึ่งพบว่าปัจจุบันมีอยู่ประมาณ 7.9 หมื่นล้านบาท แต่ที่ผ่านมารัฐบาลต้องเสียงบประมาณสำหรับการบริหารกองทุนฟื้นฟูฯ ปีละหลายร้อยล้านบาท กองทุนฟื้นฟูฯ ตั้งมามากกว่า 10 ปี ยังไม่สามารถแก้ไขหรือฟื้นฟูหนี้ของสมาชิกได้ รัฐบาลจึงกำลังอยู่ระหว่างการพิจารณาว่าจะทำอย่างไรที่จะปลดหนี้ให้เกษตรกรให้มีสถานะที่ลืมตาอ้าปากได้ (โพสต์ทูเดย์ วันพุธที่ 22 ตุลาคม พ.ศ. 2557)

เมื่อวันที่ 15 มกราคม พ.ศ. 2558 สค.ปท.ได้ส่งตัวแทนเข้าร่วมมรณงค์เรียกร้องกับสมาชิกเกษตรกรรายย่อยประมาณ 200 คน ในนาม “แนวร่วมเกษตรกรไทย” ที่บริเวณหน้าทำเนียบรัฐบาลและบริเวณหน้ากระทรวงเกษตรและสหกรณ์ โดยได้มี นายอานวย ปะติเส รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์มาเป็นผู้รับหนังสือและรับปากว่าจะนำเรื่องเข้าประชุมกรม.ในวันที่ 20 มกราคม พ.ศ. 2558 นอกจากนี้ยังได้ยืนยันอีกว่ากรรมการกองทุนฟื้นฟูฯ ต้องมาจากการเลือกตั้ง โดยแนวร่วมเกษตรกรไทยได้มีข้อเรียกร้องดังต่อไปนี้

¹¹ พรบ.กองทุนฟื้นฟูและพัฒนาเกษตรกร มาตรา 16 คณะกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิและผู้แทนเกษตรกรมีวาระการดำรงตำแหน่งคราวละ 2 ปี

¹² หนังสือด่วนที่สุด 28 พฤศจิกายน พ.ศ. 2557 เรื่อง ข้อสั่งการของนายกรัฐมนตรี จากสำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี

1. ให้ยกเลิกหนี้โครงการส่งเสริมของรัฐที่ล้มเหลว ส่งผลให้เกษตรกรเป็นหนี้กับ ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธ.ก.ส.) มูลค่าหนี้ประมาณ 4,000 ล้านบาท
2. กรณีการปรับโครงสร้างหนี้กับธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร(ธ.ก.ส.) ให้เกษตรกรสมาชิกกองทุนฟื้นฟูได้รับสิทธิโดยเท่าเทียมกัน
3. ให้ดำเนินการแก้ไขหนี้สินเกษตรกรโดยเฉพาะกรณีหนี้เร่งด่วนและหนี้เกิน 2.5 ล้านบาท และให้ดำเนินการกรณี สูงอายุ ตาย พิการ ตามมติครม. วันที่ 8 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2554
4. ให้แก้ไขระเบียบหลักเกณฑ์ของกองทุนหมุนเวียนเพื่อการกู้ยืมแก่เกษตรกรและผู้ยากจน(ก.ช.ก.)ให้สามารถแก้ไขปัญหาหนี้สินเกษตรกรได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ผลที่เกิดขึ้นจากการออกมารณรงค์เรียกร้อง ในวันที่ 16 มกราคม พ.ศ. 2558 นายอานวย ปะติเส ได้เรียกให้เลขาธิการกองทุนฟื้นฟูเข้าพบ และมอบหมายให้ทำแผนงาน 3 เดือน และ 12 เดือนของกองทุนฟื้นฟู นอกจากนี้ยังได้แต่งตั้งคณะกรรมการกำกับการดำเนินงานกองทุนฟื้นฟูด้วย หากไม่มีความคืบหน้าจะพิจารณามาตรการขั้นต่อไป

กระบวนการแก้ไขปัญหานี้สินเกษตรกร กรณีศึกษาสภาเครือข่ายองค์กรเกษตรกรแห่งประเทศไทย (สค.ปท.)

แนวความคิดการแก้ปัญหานี้สินเกษตรกร เกิดจากลักษณะการขยายตัวของกลุ่มทุนและการดำเนินนโยบายภาคการเกษตรที่ผิดพลาด ไม่ได้เปิดโอกาสให้เกษตรกรมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาสภาพความเป็นอยู่ และการประกอบเกษตรกรรมของตนเอง ทุนนิยมเข้ามามีบทบาทครอบงำสังคมไทยทุกด้าน ชาวไร่ชาวนาก็ไม่สามารถรอดพ้นจากหลักการของสังคมนี้นี้ได้ เงินทุนและกระบวนการผลิตภาคเกษตรกรรมต้องขึ้นอยู่กับระบบทุนอย่างไม่สามารถหลีกเลี่ยงได้ แหล่งเงินกู้ดอกเบี้ยสูง ปัจจัยการผลิตไม่สามารถควบคุมได้ ทำการผลิตขาดทุน นำมาซึ่งเป็นปัญหานี้สิน ปัญหาสำคัญเฉพาะหน้าของเกษตรกรไทยในยุคปัจจุบัน ดังนั้น “พระราชบัญญัติกองทุนฟื้นฟูและพัฒนาเกษตรกร” มุ่งแก้ปัญหานี้สินสองประการ คือการทำเกษตรกรรมแบบครบวงจร และแก้ปัญหานี้สิน โอนหนี้เข้าสู่กองทุนฟื้นฟูฯ ที่เกษตรกรจะเสียดอกเบี้ยในอัตราที่ต่ำที่สุดคือร้อยละ 1 บาท และให้เวลาพักชำระหนี้เพื่อรอการฟื้นฟูในระยะยาว เพื่อให้เกษตรกรมีการรวมกลุ่มของตนเองที่เข้มแข็ง เป็นเจ้าของผลผลิตเพราะทำการผลิตแบบครบวงจร ทั้งนี้เกษตรกรจะมีฐานเท่าเทียมกับภาคการผลิตอื่นในสังคม เครือข่ายนี้สินชาวนาแห่งประเทศไทย (2546) หน้า 33-37

ในวันที่ 12 พฤศจิกายน ปี พ.ศ. 2544 พระราชบัญญัติกองทุนฟื้นฟูและพัฒนาเกษตรกรฉบับแก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2544 ได้ประกาศใช้เป็นกฎหมาย หมายความว่า เกษตรกรที่มีหนี้สินได้รับความคุ้มครองจากพระราชบัญญัติฉบับนี้ องค์กรเกษตรกรจึงได้ออกมาเคลื่อนไหวให้การศึกษาชาวนาและเกษตรกรในประเด็นข้อกฎหมายเกี่ยวกับกองทุนฟื้นฟูฯ และใช้คำขวัญในการสร้างความเข้าใจกับเกษตรกร ที่พูดกันติดปากในยุคนั้นว่า “ไม่ได้เบี้ยว อย่าเพิ่งบี้ รอโอนหนี้ตามกฎหมาย” เพื่อเรียกร้องให้หน่วยงานราชการและสถาบันการเงินหยุดเร่งรัดหนี้สินทั้งเงินต้นและดอกเบี้ย โดยเกษตรกรนั้นเคารพกฎหมายไม่เบี้ยวหนี้แน่นอน เพียงแต่รอให้กองทุนฟื้นฟูฯ เข้ามาซื้อหนี้ตามกฎหมายเท่านั้น

พระราชบัญญัติกองทุนฟื้นฟูและพัฒนาเกษตรกร พ.ศ.2544 ในหมวด 5/1 เรื่องการแก้ไขปัญหานี้สินของเกษตรกร และในมาตรา 37/1 ได้ให้ความหมายคำว่า “หนี้” หมายถึง หนี้อันเนื่องมาจากการประกอบอาชีพเกษตรกรรมของเกษตรกร ผู้เป็นหนี้เป็นสมาชิกขององค์กรเกษตรกร ซึ่งเป็นหนี้ที่เกิดจากโครงการส่งเสริมของรัฐหรือรัฐวิสาหกิจ และเป็นหนี้ที่เกิดจากการกู้ยืมเงินสถาบันการเงิน สถาบันเกษตรกร(นิติบุคคลตามกฎหมายว่าด้วยสหกรณ์) และได้กำหนดให้มี “คณะกรรมการจัดการหนี้ของเกษตรกร” โดยมีอำนาจหน้าที่ในการกำหนดหลักเกณฑ์การจัดการหนี้ และได้จัดตั้งเป็นสำนักจัดการหนี้

ของเกษตรกร ทั้งนี้เพื่อรับชำระหนี้แทนเกษตรกรตามหลักเกณฑ์ที่คณะกรรมการจัดการหนี้ของเกษตรกรกำหนด¹³

หลักเกณฑ์การจัดการหนี้ตามพ.ร.บ.กองทุนฟื้นฟูฯ ได้แบ่งเป็น สถาบันการเงินของรัฐและธนาคารพาณิชย์ รวมถึงนิติบุคคล เช่น บริษัทบริหารสินทรัพย์ โดยดำเนินการภายใต้ข้อตกลงร่วมกันระหว่างกองทุนฟื้นฟูฯ กับสมาคมธนาคารไทย ณ วันที่ 31 ธันวาคม พ.ศ. 2556 ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้ คู่มือการแก้ปัญหาหนี้เร่งด่วนของเกษตรกร (2557)

ธนาคารพาณิชย์ / บริษัทบริหารสินทรัพย์	ธนาคาร ธ.ก.ส.
<ul style="list-style-type: none"> ● เป็นหนี้ NPL ก่อน 30 มิถุนายน พ.ศ. 2548 <p>1.หนี้ไม่เกิน 1 ล้านบาท กองทุน ชำระหนี้เงินต้น ร้อยละ 50 ส่วนดอกเบี้ยและค่าใช้จ่ายอื่นๆ ตัดทิ้ง</p>	<ul style="list-style-type: none"> ● เป็นหนี้ NPL ก่อน 31 มีนาคม พ.ศ. 2551 <p>1.หนี้เงินต้นคงค้างไม่เกิน 2.5 ล้านบาท</p> <p>2.เป็นหนี้ NPL ที่ถูกดำเนินคดีแล้ว โดยมีหลักเกณฑ์เงินต้นคงค้างไม่เกิน 1 ล้านบาทให้ชำระเงินต้นร้อยละ 50 ดอกเบี้ยตัดทิ้งทั้งหมด</p> <p>เงินต้นคงค้างเกินกว่า 1 ล้านบาทแต่ไม่เกิน 2.5 ล้านบาทกรณีไม่มีหลักประกันให้ชำระเงินต้นร้อยละ 50 ดอกเบี้ยตัดทิ้งทั้งหมด และกรณีมีหลักประกันจำนองชำระเงินต้นร้อยละ 90 ดอกเบี้ยตัดทิ้งทั้งหมด</p>

โดยกรอบแนวคิดของหลักเกณฑ์การซื้อหนี้เกษตรกรในระบบสถาบันการเงิน ในส่วนของ สค.ปท.มีที่มาจากสาเหตุหลัก 2 ประการ

ประการที่ 1 ได้ใช้กรอบเดียวกับกองทุนเพื่อการฟื้นฟูและพัฒนาสถาบันการเงิน ช่วงวิกฤติเศรษฐกิจ ปี พ.ศ. 2540 มีเป้าหมายเพื่อช่วยเหลือสถาบันการเงินที่ประสบปัญหาทางเศรษฐกิจ ด้วยการเข้าไปค้ำประกันและจ่ายเงินให้แก่ผู้ฝากเงินของสถาบันการเงิน แกนนำเกษตรกรและเครือข่ายเกษตรกร ในยุคนั้นจึงได้เรียกร้องให้รัฐบาลได้มีนโยบายแก้ไขปัญหาหนี้สินที่ชัดเจนและเป็นรูปธรรมโดยบัญญัติไว้ใน พรบ.กองทุนฟื้นฟูฯ

ประการที่ 2 ปัญหาหนี้สินเกษตรกรรายย่อยเกิดขึ้นจากปัจจัยภายนอกเป็นสำคัญรวมถึงเป็นระดับโครงสร้าง เช่น ปัญหาที่เกิดขึ้นจากทิศทางการพัฒนาประเทศที่ให้ความสำคัญกับระบบอุตสาหกรรม ปัญหาระดับการศึกษา ปัญหาปัจจัยการผลิตโดยเฉพาะที่ดินทำกิน ปัญหาราคาผลผลิตตกต่ำกว่าความเป็นจริง ปัญหาระบบชลประทาน ปัญหาความไม่ต่อเนื่องของนโยบายหนี้สินและเน้น

¹³ http://www.frdfund.org/images/stories/file/act/act_f00002.pdf .สืบค้นวันที่ 1 เมษายน พ.ศ.2558

ปัญหาเฉพาะหน้ามากกว่าการวางแผนระยะยาว จึงมีความจำเป็นที่รัฐบาลต้องมีมาตรการช่วยเหลืออย่างเป็นรูปธรรมดังเช่นหลักเกณฑ์การซื้อหนี้จากสถาบันการเงินของ กองทุนฟื้นฟู

สภาเครือข่ายองค์กรเกษตรกรแห่งประเทศไทย (สค.ปท.) เป็นเครือข่ายองค์กรเกษตรกรในระดับประเทศ มีเป้าหมายแก้ไขปัญหานี้สินเกษตรกรทั้งในระยะสั้นและระยะยาว กล่าวคือให้กองทุนฟื้นฟูเข้ามาซื้อหนี้เกษตรกรรวมถึงการฟื้นฟูและพัฒนาอาชีพให้สามารถพึ่งพาตัวเองได้ในระยะยาว

กระบวนการแก้ไขปัญหาหนี้สินเกษตรกรสค.ปท. ได้ดำเนินการมาอย่างต่อเนื่องตั้งแต่ก่อตั้งองค์กรในปี พ.ศ.2548 โดยได้วางเป้าหมายการจัดการหนี้สินของเกษตรกรไว้ชัดเจนว่า ต้องผลักดันให้มีการจัดการหนี้ โดยกฎหมายกองทุนฟื้นฟูและพัฒนาเกษตรกรอย่างทั่วถึง ทันเหตุการณ์ ต้องยกเลิกหนี้สินที่ไม่มีความชอบธรรม รวมถึงการเสนอให้แก้กฎหมายเพื่อนำหนี้ในระบบของเกษตรกรมาให้กองทุนฟื้นฟูจัดการหนี้

ดูเหมือนว่าจากเป้าหมายการแก้ปัญหานี้ที่สค.ปท.วางไว้ ได้ตระหนักทั้งปัญหานี้ในระบบและหนี้ในระบบสถาบันการเงิน หัวใจสำคัญของการแก้ปัญหานี้ภายใต้กองทุนฟื้นฟู ถ้าต้องการให้เกิดความเป็นธรรมและประสบความสำเร็จยังคงต้องอาศัยพลังผลักดันจากภาคประชาชน ดังคำให้สัมภาษณ์ของ **อาจารย์ประยุทธ์ วีระกิตติ ที่ปรึกษา สค.ปท.** ได้กล่าวถึงประเด็นนี้ว่า “การแก้ไขปัญหาหนี้สินเกษตรกร แม้ว่าจะมีกฎหมาย แต่ข้อกฎหมายมีความสลับซับซ้อน มีความยุ่งยาก มีองค์ประกอบสารพัด ดังนั้นการต่อสู้คัดค้าน การต่อสู้เรียกร้อง เป็นบทเรียนในการชี้วัดความสำเร็จของการแก้ไขหนี้และรักษาที่ดินของภาคประชาชน เกิดจากการเจรจาต่อรอง กดดันด้วยกระบวนการภาคประชาชน การคิดนอกกรอบ ควบคู่กับเรื่องของกฎหมาย ส่งผลให้เกิดการเรียนรู้ของภาคประชาชนร่วมด้วย ทุกวันนี้สถาบันการเงินมีการปรับตัว มีการใช้นโยบายปรับโครงสร้างหนี้มาแข่งกับกองทุนฟื้นฟู ทำให้เกษตรกรเกิดความสับสนและสร้างความแตกแยกต่อภาคประชาชน และยังส่งผลให้อำนาจต่อรองของภาคประชาชนลดลง”

และด้วยอิทธิพลทางการเมืองที่พยายามเข้าไปมีบทบาทในการดำเนินงานของกองทุนฟื้นฟู เพื่อเอื้อผลประโยชน์ให้กับกลุ่มของพวกตน ส่งผลให้การแก้ปัญหานี้สินเกษตรกรในภาพรวมเกิดความล่าช้า เห็นได้จากรายงานการวิจัยเรื่อง ภาวะหนี้สินขบวนการกลางกับนโยบายที่ส่งผลต่อการสูญเสียที่ดินและความมั่นคงทางอาหารของชุมชนและสังคม โดยปิยาพร อรุณพงษ์ และคณะ (2556) อ่างใน เขมรัฐ เถลิงศรี (2557) ระบุว่า จากเกษตรกรที่ขึ้นทะเบียนทั้งหมดจำนวน 501,880 ราย ประมาณร้อยละ 28 อยู่ในกลุ่มสถานะหนี้มีปัญหา ซึ่งนับตั้งแต่ผิคนัดชำระ ถูกฟ้องร้องดำเนินคดี ที่ดินและทรัพย์สินกำลังจะถูกขายทอดตลาด จนถึงขั้นล้มละลาย ระหว่างปี พ.ศ. 2549 ถึง 2555 กองทุนฟื้นฟูสามารถดำเนินการชำระหนี้ได้เพียง 20,451 ราย มูลหนี้ 4,107 ล้านบาท หรือคิดเป็นร้อยละ 4.16 ของเกษตรกรที่ขึ้นทะเบียนไว้

ด้วยเป้าหมายการแก้ปัญหานี้สินที่สค.ปท.วางไว้ว่า เกษตรกรต้องได้รับการจัดการหนี้เพื่อรักษาที่ดินไว้อย่างทั่วถึงและเป็นธรรม ผ่านกระบวนการทำงานร่วมกับเครือข่ายองค์กรพันธมิตรและสมาชิกของสค.ปท.ที่ประจำอยู่ในแต่ละจังหวัดได้ออกมารณรงค์เรียกร้อง อย่างต่อเนื่อง โดยมีปัจจัยสถานการณ์

ทางการเมือง และความรุนแรงของปัญหาหนี้เป็นตัวกำหนด อาทิเช่น เมื่อวันที่ 15 มกราคม พ.ศ. 2558 สค.ปท.ร่วมกับองค์กรแนวร่วมเกษตรกร ธรณรงค์เรียกร้องบริเวณหน้ากระทรวงเกษตรและสหกรณ์ และประชุมร่วมกับ รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ นายอำนาจ ปะติเส เรียกร้องให้มีการเลือกตั้งคณะกรรมการกองทุนฟื้นฟูและแก้ปัญหาหนี้เกษตรกรประเภท หนี้อุทธรณ์ หนี้เกิน 2.5 ล้านบาท และการฟื้นฟูอาชีพ¹⁴

สำหรับแนวทางการแก้ไขปัญหาหนี้ เพื่อรักษาที่ดินให้กับสมาชิกนั้น เป็นอีกเป้าหมายหนึ่งที่ สค.ปท. ขับเคลื่อนร่วมกันมาตลอด โดยเฉพาะในกรณีปัญหาหนี้เร่งด่วน **กิมอัง พงษ์นารายณ์** ได้ขยายความถึงความจำเป็นในเรื่องนี้ว่า “เพราะเรื่องหนี้มันหนัก คือกำลังจะสูญเสียที่ดิน กำลังจะโดนยึด โดนขาย กำลังจะหมดอายุความ มันไม่มีเวลาที่จะเปลี่ยนวิธีคิด ไม่มีเวลาหายใจโล่งๆ เรื่องหนี้มันเลือดเข้าตา”¹⁵

ดังนั้นทางสค.ปท.จึงได้วางแนวทางการทำงานเพื่อนำไปสู่การแก้ปัญหาหนี้เป็น 2 แนวทาง คือ การผลักดันปัญหาหนี้สินเกษตรกรระดับนโยบายและการแก้ปัญหาหนี้สินเกษตรกรให้กับสมาชิกโดยตรง ผ่านกลุ่มองค์กร

1. การผลักดันปัญหาหนี้สินเกษตรกรระดับนโยบาย เป็นการผลักดันให้เกิดการแก้ไขปัญหาหนี้สิน ที่ส่งผลต่อสมาชิกเกษตรกรกองทุนฟื้นฟูในภาพรวม เช่นการเรียกร้องให้คณะรัฐมนตรีมีมติแต่งตั้งคณะกรรมการกองทุนฟื้นฟู เพื่อให้มีการพิจารณาอนุมัติงบประมาณซื้อหนี้เกษตรกรต่อไป รวมถึงการยื่นข้อเรียกร้องต่อรัฐบาลและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อผลักดันให้มียุทธศาสตร์ หรือข้อตกลง สำหรับเป็นแนวปฏิบัติที่ชัดเจนต่อการแก้ไขปัญหาหนี้สินเกษตรกร เช่นในปีพ.ศ.2553 สค.ปท.และเครือข่ายเกษตรกรประกอบด้วย สมัชชาเกษตรกรรายย่อย (สทย.) แนวร่วมเกษตรกรภาคเหนือ (นทน.) ได้รณรงค์เรียกร้องจนเกิด มติคณะรัฐมนตรีวันที่ 7 เมษายน พ.ศ. 2553¹⁶ ว่าด้วยนโยบายปรับโครงสร้างหนี้และฟื้นฟูอาชีพเกษตรกร ในสมัยรัฐบาลนายอภิสิทธิ์ เวชชีวะ โดยได้จัดสรรงบประมาณประจำปี พ.ศ. 2553 – 2555 กว่า 5,870 กว่าล้านบาท ให้สำนักงานกองทุนฟื้นฟูและพัฒนาเกษตรกรในการแก้ไขปัญหาหนี้และเพื่อสนับสนุนการฟื้นฟูพัฒนาอาชีพหลักในการลดต้นทุนและเพิ่มผลผลิตให้แก่เกษตรกร ทั้งนี้ได้มอบหมายให้สำนักงานกองทุนฟื้นฟูและพัฒนาเกษตรกรประสานงานกับธนาคารรัฐทั้ง 4 แห่ง ได้แก่ ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร บมจ.ธนาคารกรุงไทย ธนาคารอาคารสงเคราะห์ ธนาคารออมสิน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อดำเนินการให้บรรลุวัตถุประสงค์ของโครงการ ตลอดจนได้มีคณะอนุกรรมการพิจารณาหลักเกณฑ์การปรับโครงสร้างหนี้ของเกษตรกร ซึ่งแต่งตั้งโดยคณะกรรมการเฉพาะกิจของนายกรัฐมนตรี

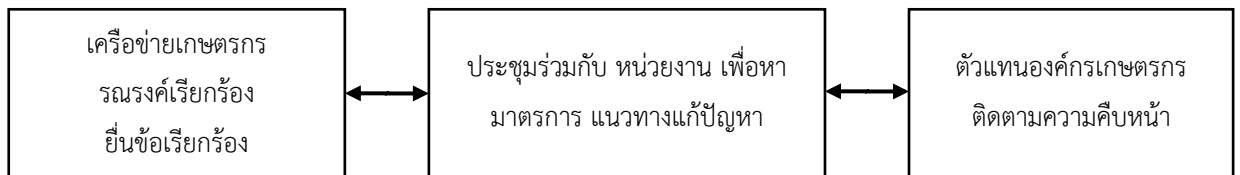
¹⁴ ผู้วิจัยเข้าร่วมสังเกตการณ์ชุมนุมและประชุมในวันที่ 15 ม.ค. พ.ศ.2558 ณ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์

¹⁵ สัมภาษณ์ กิมอัง พงษ์นารายณ์ ลักษณะของปัญหาหนี้สินเกษตรกร สค.ปท. 23 ตุลาคม พ.ศ.2558

¹⁶ มติครม.7เมษายน พ.ศ. 2553.www.cabinet.thaigov.go.th

ในการประชุมคณะรัฐมนตรี รัฐบาลพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา เมื่อวันที่ 28 พฤศจิกายน พ.ศ. 2557 ได้มีมติคณะรัฐมนตรี กรณีคณะกรรมการกองทุนฟื้นฟูและพัฒนาเกษตรกร ให้กระทรวงเกษตรและสหกรณ์เร่งรัดเพื่อให้ได้มาซึ่งคณะกรรมการในส่วนของผู้ทรงคุณวุฒิและผู้แทนเกษตรกรตามกฎหมาย โดยล่าสุด เมื่อวันที่ 10 พฤศจิกายน พ.ศ. 2558 คณะรัฐมนตรีอนุมัติให้มีการแต่งตั้งผู้ทรงคุณวุฒิ ในคณะกรรมการกองทุนฟื้นฟูและพัฒนาเกษตรกรจำนวน 11 คน (เปิดรายชื่อ 11 บอร์ด กองทุนฟื้นฟูเกษตรกรชุดใหม่ “สมคิด” เรียกถกทันที. www.manager.co.th/Politics. 19 พฤศจิกายน 2558)

แสดงขั้นตอนผลักดันการแก้ปัญหาหนี้สินเกษตรกร สค.ปท. ระดับนโยบาย

2. การแก้ปัญหาหนี้สินเกษตรกรให้กับสมาชิก สค.ปท. ได้แก่การประสานงานกับสถาบันการเงินหรือ เจ้าหนี้ ประสานงานกับตัวแทนกองทุนฟื้นฟูฯ รวมทั้งไปให้ข้อมูลต่อศาล พนักงานบังคับคดี เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ ซึ่งในการเจรจาแก้ไขปัญหาหนี้สินเกษตรกร บางครั้งมีความจำเป็นต้องรณรงค์เรียกร้อง กดดันควบคู่ไปด้วย เพื่อให้สามารถบรรเทาความรุนแรงของปัญหาและไม่ให้เกษตรกรต้องสูญเสียที่ดินทำกิน ทั้งนี้ในปี พ.ศ. 2556 สค.ปท.ได้กำหนดมีโครงสร้างคณะกรรมการฝ่ายจัดการหนี้ โดยเฉพาะ โดยได้แบ่งประเภทหนี้สินเกษตรกรออกเป็นกลุ่มๆ ตามลักษณะของสถาบันการเงินเจ้าหนี้และกำหนดให้มีผู้รับผิดชอบหลัก¹⁷ เช่นกรณีหนี้ของธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธ.ก.ส.) รับผิดชอบโดย นายสัญญา ยะคะเสม กรณีหนี้ของธนาคารออมสิน กับ ธนาคารพัฒนาวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมแห่งประเทศไทย (SME Bank) รับผิดชอบโดยนายภูมิภัทร พวงพูล และกรณีหนี้สหกรณ์การเกษตร รับผิดชอบโดย นางอรศิริ ศรีกิตติโรจน์ เป็นต้น

ขั้นตอนการรับเรื่อง และแก้ไขปัญหาหนี้สินเกษตรกรในระดับกลุ่ม ของ สค.ปท.¹⁸

การรับเรื่องและแก้ไขปัญหาหนี้สินเกษตรกรในระดับกลุ่ม สค.ปท. เป็นด้านแรกที่เกษตรกรเข้าไปสมัครสมาชิก รับเงื่อนไข ข้อตกลงในการปฏิบัติร่วมกัน เช่นระดับความคาดหวังต่อการแก้ปัญหาหนี้สินและความพร้อมสำหรับเข้าร่วมกิจกรรมในภาพรวมของเครือข่าย

¹⁷ รายชื่อโครงสร้างการดำเนินงาน สค.ปท. ปี พ.ศ.2557

¹⁸ สัมภาษณ์ภูมิภัทร พวงพูล กลุ่มบ่อทองฟื้นฟูเกษตรกร จ.ระยอง คณะทำงานเจรจาปัญหาหนี้สินเกษตรกร สค.ปท. วันที่ 17 มีนาคม พ.ศ. 2558

ขั้นตอนการรับเรื่องและแก้ไขปัญหาหนี้สินเกษตรกรในระดับกลุ่ม/องค์กร

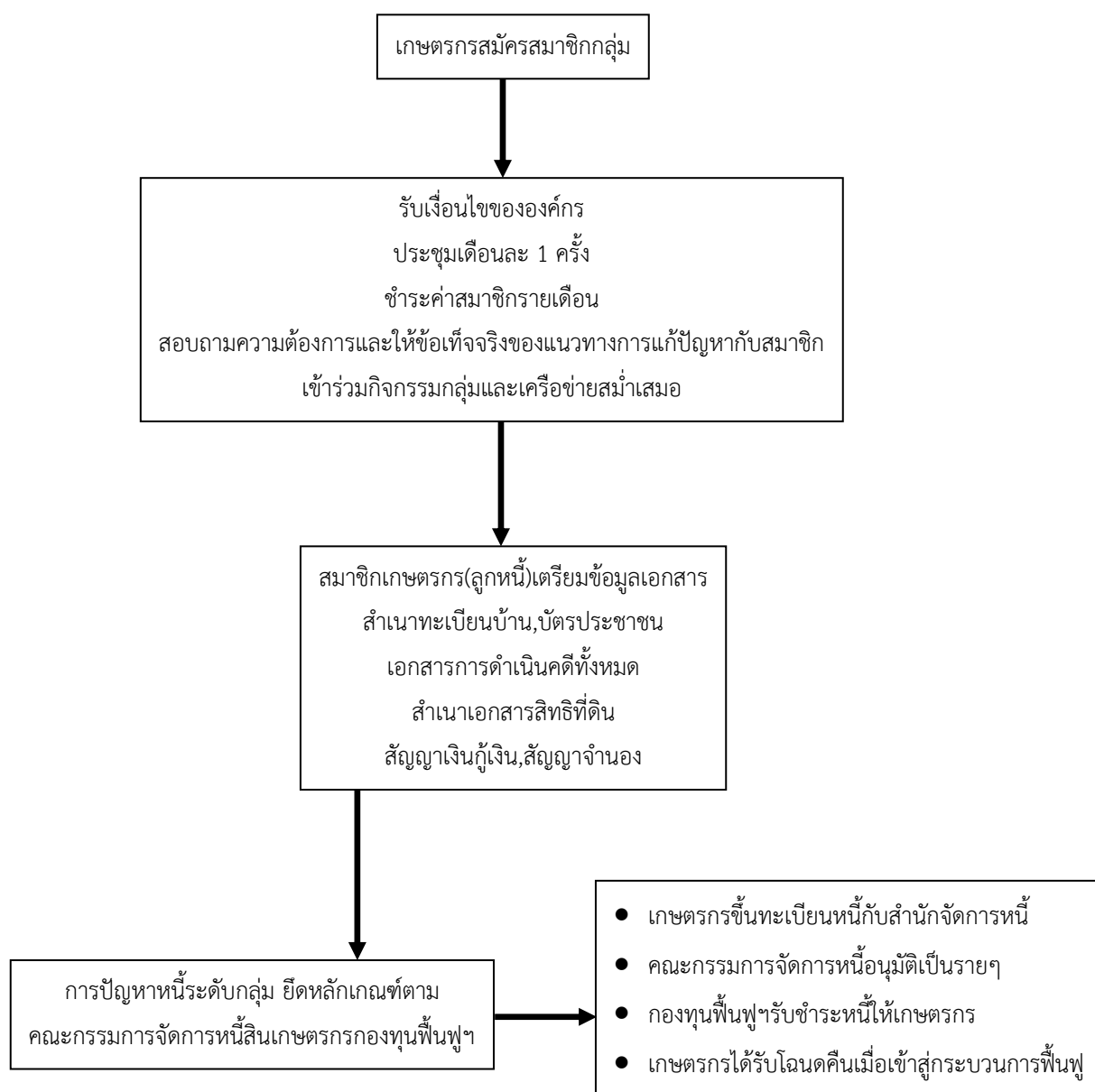
1. เมื่อเกษตรกรมีความประสงค์สมัครเข้ามาเป็นสมาชิกกลุ่ม ทางตัวแทนกลุ่มจะแจ้งเงื่อนไขหรือสิ่งที่ต้องปฏิบัติร่วมกันเมื่อเข้ามาเป็นสมาชิกของกลุ่ม
 - 1.1 สมาชิกต้องสละเวลาเดือนละ 1 วันสำหรับเข้าร่วมการประชุมสมาชิกกลุ่ม
 - 1.2 สมาชิกต้องชำระเงินค่าสมาชิกรายเดือนตามอัตราที่กลุ่มกำหนด เช่น เดือนละ 150 บาท
 - 1.3 สมาชิกควรมาร่วมกิจกรรมกลุ่มและกิจกรรมเครือข่าย สค.ปท.เมื่อต้องการรวมพลังแก้ไขปัญหาหนี้สินเกษตรกร หรือการรณรงค์เรียกร้องทางการเมืองด้านนโยบายที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตเกษตรกรรายย่อย
 - 1.4 ตัวแทนกลุ่มสอบถามความต้องการของเกษตรกร (จากปัญหาหนี้สิน) ทั้งนี้ตัวแทนกลุ่มต้องบอกกับเกษตรกรให้ชัดเจน ให้รู้สภาพความเป็นจริงถึงแนวทางการแก้ไขปัญหาของแต่ละกรณีว่าสามารถดำเนินการได้ในระดับไหน บางกรณีอาจมีทางแก้ ถ้าเกษตรกร ลุกขึ้นมาสู้ ก็ยังสามารถหาทางออกได้
2. ข้อมูลเอกสารที่ลูกหนี้หรือเกษตรกรต้องเตรียมเพื่อยื่นเรื่องให้กับกองทุนฟื้นฟูฯ และใช้เพื่อติดตามให้มีการชื้อหนี้จากสถาบันการเงิน ประกอบด้วย
 - 2.1 สำเนาทะเบียนบ้าน
 - 2.2 สำเนาบัตรประชาชน
 - 2.3 สำเนาสัญญากู้เงิน บางกรณีไม่มีหลักทรัพย์แต่สถาบันการเงินสามารถฟ้องเพื่อสืบทรัพย์
 - 2.4 สำเนาสัญญาจำนอง ต้องเอาหลักทรัพย์ค้ำประกันอยู่แล้ว
 - 2.5 สำเนาโฉนดที่ดินหรือเอกสารสิทธิ์ที่ดิน
 - 2.6 เอกสารการดำเนินคดี เช่น คำฟ้อง คำพิพากษาของศาล คำสั่งบังคับคดี คำสั่งประกาศยึดทรัพย์ หนังสือประกาศการขายทอดตลาด สัญญาซื้อ-ขายจากสำนักงานบังคับคดีในจังหวัดนั้นๆ หรือหนังสือขับไล่
3. การแก้ไขปัญหาหนี้สินระดับกลุ่ม สค.ปท.ได้ยึดหลักเกณฑ์ของ คณะกรรมการจัดการหนี้เกษตรกร กองทุนฟื้นฟูฯ ได้ระบุรายละเอียดไว้ในมาตรา 37/6 ว่าเกษตรกรซึ่งเป็นหนี้ในระบบและมีความประสงค์จะขอรับการสนับสนุนจากกองทุนฟื้นฟูฯ ต้องดำเนินการดังนี้
 - 3.1 ให้เกษตรกรขอขึ้นชั้นทะเบียนเกษตรกรต่อสำนักจัดการหนี้ของเกษตรกร
 - 3.2 ให้คณะกรรมการจัดการหนี้เกษตรกรอนุมัติโดยความเห็นชอบของคณะกรรมการให้จัดการหนี้

3.3 กองทุนฟื้นฟูฯรับภาระชำระหนี้ให้แก่เจ้าหนี้ของเกษตรกร ให้ทรัพย์สินของเกษตรกรตกเป็นของกองทุนฟื้นฟูฯ

3.4 เกษตรกรจะได้รับทรัพย์สินหรือหลักทรัพย์ค้ำประกันคืนจากกองทุนฟื้นฟูฯต่อเมื่อเข้าสู่กระบวนการฟื้นฟูแล้ว

ทั้งนี้สมาชิกสค.ปท.ส่วนใหญ่ได้สิทธิในการจัดการหนี้ เมื่อกลุ่มองค์กรทั้งในระดับพื้นที่และองค์กรระดับเครือข่าย ติดตามประสานงานต่อเนื่องจนกระทั่งทำให้กองทุนฟื้นฟูฯ ชื้อหนี้จากสถาบันการเงิน ในชั้นตอนนี้ใช้ระยะเวลาอย่างน้อยประมาณ 5-6 ปี นับจากเวลาที่เกษตรกรขึ้นทะเบียนหนี้ จนสามารถได้รับการโอนหนี้จากเจ้าหนี้ มาเป็นหนี้ของกองทุนฟื้นฟูฯได้สำเร็จ

แผนผังแสดงขั้นตอนการรับเรื่องร้องเรียนปัญหาหนี้สินเกษตรกร ระดับองค์กร

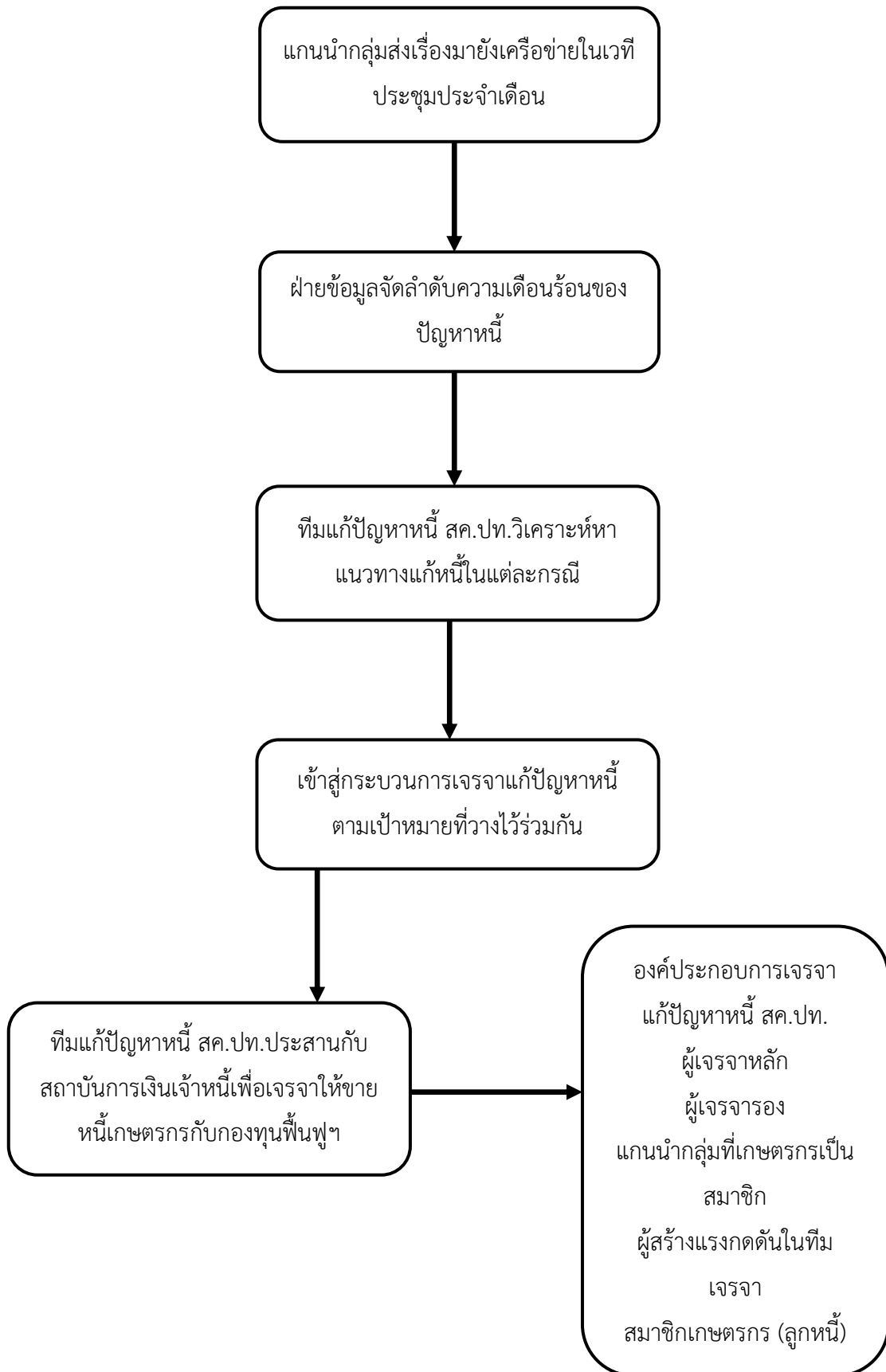
ขั้นตอนการรับเรื่องและแก้ไขปัญหาหนี้สินเกษตรกร ระดับเครือข่าย สค.ปท.¹⁹

สำหรับการรับเรื่องแก้ไขปัญหาหนี้สินเกษตรกรในระดับเครือข่าย จะเกิดขึ้นเมื่อระดับกลุ่มไม่สามารถรับมือกับการแก้ไขปัญหาหนี้สินให้กับสมาชิกได้ เช่น กรณี ขอให้ศาลเลื่อนการพิจารณาคดี รวมถึงกรณีที่กำลังประกาศขายทรัพย์สินทอดตลาด มีความจำเป็นที่ทางเครือข่าย สค.ปท.ต้องเข้าไปให้ความช่วยเหลือ โดย สค.ปท. มีขั้นตอนในการรับเรื่องกับสมาชิกดังนี้

1. ให้แกนนำกลุ่มแจ้งปัญหาของสมาชิกต่อที่ประชุมเครือข่าย สค.ปท.ในเวทีประชุมประจำเดือน
2. ฝ่ายข้อมูลจัดลำดับความเดือดร้อนของปัญหา ที่ได้รับเรื่องเข้ามา
3. ทีมเจรจาวิเคราะห์แนวทางแก้ปัญหา
4. เข้าสู่กระบวนการเจรจา โดยทีมเจรจาได้แบ่งบทบาทกันทำหน้าที่เพื่อหาแนวทางไกล่เกลี่ยและนำไปสู่เป้าหมายที่ได้วางไว้ร่วมกัน
 - 4.1 ทีมเจรจา สค.ปท.ประกอบด้วย
 - 4.1.1 ผู้เจรจาหลัก ทำหน้าที่อธิบายปัญหาภาพรวม และความต้องการของลูกค้าหนี้ (เกษตรกร)
 - 4.1.2 ผู้เจรจารอง ทำหน้าที่อธิบายเกี่ยวกับข้อมูล ข้อตกลงต่างๆที่เกี่ยวข้อง มติกรม. กฎหมายต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง
 - 4.1.3 แกนนำกลุ่มที่เกษตรกรเป็นสมาชิก ทำหน้าที่อธิบายถึงปัญหาที่เกิดขึ้นและความประสงค์ของลูกค้าหนี้ในการแก้ปัญหานี้
 - 4.1.4 ผู้สร้างแรงกดดันในทีมเจรจา ในกรณีที่สถาบันการเงินพยายามบ่ายเบี่ยง ไม่ทำตามข้อเสนอหรือข้อเรียกร้องของลูกค้าหนี้
 - 4.1.5 แกนนำในพื้นที่
 - 4.1.6 สมาชิกเกษตรกร (ลูกหนี้)

¹⁹ สัมภาษณ์ สัจญา ยะคะเสม ศิวนาท วรพงษ์ ภูมิภัทร พวงพูล วันที่ 5-6 มิถุนายน พ.ศ.2558 อ.พนมสารคาม จ. ฉะเชิงเทรา

ชาร์ทแสดงขั้นตอนการแก้ปัญหาหนี้ในระดับเครือข่าย สค.ปท.

กระบวนการแก้ไขปัญหานี้สินเกษตรกรสค.ปท.

ดังที่กล่าวมา สค.ปท. ได้ให้ความสำคัญในการแก้ปัญหานี้สินเกษตรกรเป็นลำดับต้นๆ เห็นได้จากการกำหนดเป้าหมายหลักของเครือข่าย ประกอบกับมีทีมเจรจาหนี้ในโครงสร้างการทำงาน ซึ่งได้กำหนดให้มีการพูดคุยแลกเปลี่ยนสถานการณ์ปัญหานี้สินเกษตรกรของสมาชิกเป็นประจำทุกเดือน เนื่องจากปัญหานี้สินเกษตรกรอาจส่งผลให้เกษตรกรสูญเสียที่ดินทำกินและที่อยู่อาศัยได้ หากเกษตรกรใช้ที่ดินเป็นหลักทรัพย์ค้ำประกันสัญญาการกู้เงิน

จากการศึกษากระบวนการแก้ไขปัญหานี้สินเกษตรกร กรณี สค.ปท. ทำให้เห็นกระบวนการแก้ปัญหานี้สินเกษตรกรใน 3 ระดับ คือ ระดับนโยบาย ระดับเครือข่ายสค.ปท. และระดับกลุ่มองค์กรในพื้นที่ และในการศึกษาค้างนี้ขอให้รายละเอียดเกี่ยวกับกระบวนการแก้ไขปัญหานี้สินใน 2 ระดับ คือระดับนโยบายและระดับเครือข่าย ที่ผู้ศึกษาได้เข้าไปร่วมสังเกตการณ์ถึงกระบวนการแก้ไขปัญหานี้

ระดับที่ 1 กระบวนการแก้ไขปัญหานี้สินเกษตรกรระดับนโยบาย เพื่อผลักดันให้วางกรอบแนวทางปฏิบัติกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องให้เกิดความชัดเจน เช่น เรียกร้องให้มีการเลือกตั้งตัวแทนเกษตรกรเข้าไปเป็นคณะกรรมการกองทุนฯ รวมทั้งให้มีมติคณะรัฐมนตรีรับรองรายชื่อผู้แทนเกษตรกรที่ได้รับเลือก หรือ การขอให้คณะกรรมการช่วยเหลือเกษตรกรและผู้ยากจน (กชก.) เข้ามาแก้ปัญหานี้สินเร่งด่วน ของเกษตรกรประมาณ 14,000 รายในระหว่างที่รอคณะกรรมการกองทุนฟื้นฟูฯเข้ามาทำหน้าที่

กระบวนการการแก้ไขปัญหานี้สินในระดับนโยบาย ที่ผ่านมาจากสภาเครือข่ายองค์กรเกษตรกรแห่งประเทศไทย ร่วมกับ สมัชชาเกษตรกรรายย่อย สหพันธ์เกษตรกรภาคเหนือ(สกน.) ได้ใช้วิธีการรณรงค์เรียกร้อง โดยมีสมาชิกเกษตรกรของแต่ละเครือข่ายเข้าร่วมตั้งแต่ในจำนวนตั้งแต่ 200 – 500 คน ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความยากง่ายของข้อเรียกร้องเพื่อเสนอไปยังรัฐบาลและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องให้มีเวทีประชุมเจรจา

กระบวนการแก้ปัญหานี้สินระดับนโยบายลำดับต่อมา คือการประชุมเจรจาเพื่อหาข้อตกลงร่วมกัน เช่น ขอให้รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เสนอให้คณะรัฐมนตรีกำหนดวันเลือกตั้งตัวแทนเกษตรกรในคณะกรรมการกองทุนฟื้นฟูและพัฒนาเกษตรกรโดยองค์กรประกอบหลักๆของการประชุม คือ

1. **ประธานที่ประชุม** (นายอำนาจ ปะติเส) ทำหน้าที่รับฟังปัญหาและเสนอแนวทางการทำงานแก้ไขปัญหาเกษตรกรของรัฐบาลชุดปัจจุบัน
2. **เลขานุการและเจ้าหน้าที่กองทุนฟื้นฟูและพัฒนาเกษตรกร** ซึ่งเข้ามารับฟังปัญหาจากเกษตรกร และแนวทางแก้ไขปัญหามาจากรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงเกษตรฯ
3. **ตัวแทน สค.ปท.** ซึ่งประกอบด้วย ที่ปรึกษา ผู้ประสานงาน คณะทำงานในการแก้ปัญหานี้สิน และ ตัวแทนเกษตรกรจากกลุ่มต่างในระดับจังหวัด เข้าร่วมประชุม โดยเนื้อหาประชุมได้เรียกร้องและสะท้อนปัญหานี้สินเร่งด่วนที่เกิดขึ้นกับเกษตรกร และให้

กองทุนฟื้นฟูฯ เร่งดำเนินการช่วยเหลือเกษตรกร กรณีถูกเจ้าหนี้หรือสถาบันการเงิน ขยายทรัพย์สินทอดตลาด หรือให้เร่งดำเนินการแก้ปัญหากรณีนี้ยุทธวิธี เนื่องจากไม่มีความคืบหน้าใดๆ ในการแก้ไขปัญหา รวมทั้งให้คณะรัฐมนตรีกำหนดวันเลือกตั้งตัวแทนเกษตรกร

4. **แกนนำจากสมาชิกเกษตรกรรายย่อย** ทำหน้าที่หลักในการเจรจาต่อรองกับหน่วยงานของรัฐและกองทุนฟื้นฟูฯ

ระดับที่ 2 กระบวนการแก้ปัญหาหนี้สินเกษตรกรในกรณีเร่งด่วนของ สค.ปท.²⁰ การแก้ปัญหาหนี้สินเกษตรกรของ สค.ปท. เกือบทั้งหมด เป็นสมาชิกที่อยู่ในระหว่างการถูกฟ้องร้องดำเนินคดีทางแพ่งจากการผิดนัดชำระหนี้(Non Performing Loan)หรือหนี้ NPLหมายถึงหนี้ที่ไม่สามารถชำระคืนให้กับเจ้าหนี้ได้ตามแผนชำระหนี้ที่ได้ตกลงไว้ โดยส่วนใหญ่เป็นหนี้ผิดนัดชำระที่ถูกดำเนินคดีซึ่งไม่สามารถไกล่เกลี่ยเพื่อปรับโครงสร้างหนี้กับสถาบันการเงินเจ้าหนี้ได้จึงถูกสถาบันการเงินเจ้าหนี้ฟ้องร้องดำเนินคดีและหนี้ที่ศาลมีคำพิพากษาให้ลูกหนี้ชำระหนี้ให้กับเจ้าหนี้ทั้งเงินต้นและดอกเบี้ยตามคำพิพากษา เป็นกรณีศาลมีคำพิพากษาให้เกษตรกรชำระหนี้และต่อจากนี้ไปอีกไม่เกิน 10 ปีเจ้าหนี้หรือสถาบันการเงินมีสิทธิ์ขอให้ศาลมีหมายบังคับคดีขยายทรัพย์สินทอดตลาดเพื่อนำเงินมาชำระหนี้ให้แก่เจ้าหนี้

สค.ปท.ได้มีกระบวนการแก้ไขปัญหาหนี้เร่งด่วนด้วยแนวทางดังต่อไปนี้ คือ

1. **การขอให้ศาลเลื่อนอ่านคำพิพากษา** สค.ปท. เข้าไปช่วยเหลือสมาชิก ในขั้นตอนก่อนที่ศาลมีคำพิพากษา ทางสค.ปท.ได้ร้องขอต่อศาลว่า ลูกหนี้รายนี้กำลังรอให้กองทุนฟื้นฟูฯมาซื้อหนี้ จึงขอให้ศาลเลื่อนคำพิพากษาออกไปก่อน
2. **การขอชะลอขยายทอดตลาด** เมื่อคดีความเข้าสู่ขั้นตอนการบังคับคดีขยายทรัพย์สินทอดตลาดเนื่องจากลูกหนี้ไม่สามารถชำระหนี้ตามคำพิพากษาได้ จึงถูกเจ้าหนี้ร้องต่อเจ้าพนักงานบังคับคดีเพื่อขออายัดทรัพย์สินและนำออกขายทอดตลาดเพื่อนำเงินมาชำระหนี้ตามที่ศาลสั่ง ในขั้นตอนนี้ทาง สค.ปท.จะนำหนังสือบรรเทาทุกข์จากกองทุนฟื้นฟูฯขอชะลอการบังคับคดีขยายทอดตลาดทรัพย์สินออกไปก่อน และเร่งให้กองทุนฟื้นฟูฯเข้ามาชำระหนี้แทนโดยเร่งด่วน ในขั้นตอนนี้สามารถนำไปสู่คดีฟ้องล้มละลายได้ ในกรณีที่เกษตรกร (ลูกหนี้)ไม่สามารถชำระหนี้ให้กับเจ้าหนี้ได้และมีมูลหนี้ทั้งเงินต้นและดอกเบี้ยรวมกันแล้วมีจำนวนมากกว่า 1 ล้านบาทขึ้นไป เช่น ถ้ามีหนี้ 1 ล้านบาท แต่ขยายทรัพย์สินได้เพียง 6 แสนบาท แสดงว่าเหลือหนี้อีก 4 แสนบาท หนี้ส่วนนี้จะกลายเป็นหนี้ก้อนใหม่ที่เป็นเงินต้น มีอัตราดอกเบี้ยตามคำพิพากษาของศาล ไม่เกิน

²⁰ ระดมความคิดเห็นเวทีเสนอผลการศึกษา เรื่องกระบวนการแก้ไขปัญหาหนี้สินเกษตรกรสค.ปท. วันที่ 7-8 ก.ค.

ร้อยละ 15 ต่อปี และลูกหนี้สามารถถูกฟ้องคดีล้มละลายได้ (เมื่อหนี้ก้อนใหม่มีเงินต้น และดอกเบี้ยครบ 1 ล้านบาท

3. **เมื่อเกษตรกรถูกฟ้องคดีล้มละลาย ศาลจะมีคำสั่งพิทักษ์ทรัพย์** ซึ่งในกระบวนการนี้ สค.ปท. จะช่วยเหลือสมาชิกด้วยการร้องขอให้ศาลล้มละลายกลางชะลอการฟ้องล้มละลายและขอให้พนักงานเจ้าหน้าที่ช่วยแถลงต่อศาลล้มละลายกลาง และทางสำนักงานกองทุนฟื้นฟูฯ ขอชำระหนี้กับสถาบันการเงินเจ้าหนี้หากตกลงกันได้ เมื่อกองทุนฟื้นฟูฯ ชำระหนี้แทนเกษตรกรแล้ว สถาบันการเงินเจ้าหนี้จะทำการถอนฟ้องล้มละลาย
4. **เมื่อเกษตรกรถูกศาลสั่งพิทักษ์ทรัพย์เด็ดขาด** (ห้ามเคลื่อนย้าย จำหน่าย จ่าย โอน ทรัพย์ และลูกหนี้ต้องส่งมอบทรัพย์สินให้เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์) จะส่งผลให้เกษตรกรถูกคุมทรัพย์ทุกชิ้นและควบคุมการทำนิติกรรมโดยเด็ดขาด โดยเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์จะไปรวบรวมทรัพย์สินจากการสอบสวน การรวบรวมเอกสารทางบัญชีของลูกหนี้ ในขณะที่เดียวกันทางเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์จะรวบรวมเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาหรือเจ้าหนี้ที่เป็นโจทก์ ให้มายื่นขอรับการชำระหนี้ภายใน 2 เดือน ทั้งนี้เพื่อให้ลูกหนี้ทราบว่าตนมีหนี้เท่าใด เมื่อรวบรวมทรัพย์สินของลูกหนี้และเจ้าหนี้ทุกรายที่มาขอรับการชำระหนี้แล้ว เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์จะทำความเข้าใจต่อศาลว่าเจ้าหนี้มีสิทธิรับชำระหนี้หรือไม่ เท่าใด และจะมีหมายนัดประชุมเจ้าหนี้ตรวจคำขอรับชำระหนี้สอบสวนพยาน ในขั้นตอนนี้ลูกหนี้มีสิทธิยื่นคำขอประนอมหนี้ (ชำระหนี้ไม่เต็มจำนวน) ได้ ในขั้นตอนนี้ทาง สค.ปท. สามารถประสานกองทุนฟื้นฟูฯ ทำหนังสือขอให้เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์เลื่อนการประชุมเจ้าหนี้ออกไปก่อนได้ เพื่อรอให้ กฟก. เข้ามาซื้อหนี้
5. **เมื่อศาลมีคำพิพากษาล้มละลาย** ในกรณีที่ไม่สามารถเจรจาประนอมหนี้กันได้ ศาลจะมีคำสั่งพิพากษาล้มละลาย รวบรวมทรัพย์สินทั้งหมดออกขายทอดตลาด เป็นเกษตรกรกลายเป็นบุคคลล้มละลายหลังคำพิพากษาแล้ว 3 ปี ถูกยึดที่ดินและทรัพย์สินทั้งหมดให้เจ้าหนี้

บทเรียนการแก้ปัญหาหนี้สินเกษตรกร กรณีศึกษาสมาชิกสภาเครือข่ายองค์กรเกษตรกรแห่งประเทศไทย (สค.ปท.)

บทเรียนการแก้ปัญหาหนี้สินเกษตรกร กรณีศึกษาสมาชิกสภาเครือข่ายองค์กรเกษตรกรแห่งประเทศไทย (สค.ปท.) ได้ดำเนินการศึกษาด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึกใน 2 กรณี เพื่อให้เห็นสถานการณ์ปัญหาหนี้สินของเกษตรกรกระบวนการแก้ปัญหาหนี้สินที่สามารถจัดการได้ในระดับกลุ่มและกระบวนการแก้ไขปัญหานี้ที่เครือข่ายสค.ปท.เข้าไปสนับสนุนและช่วยเหลือ ด้วยการติดต่อประสานงาน เข้าไปเพื่อเจรจาต่อรองให้จำนวนหนี้สินอยู่ในระดับที่เกษตรกรสามารถชำระได้ อีกทั้งการศึกษาเชิงลึกในรายกรณี เพื่อให้เห็นรายละเอียดขั้นตอนการแก้ปัญหาหนี้ตั้งแต่เริ่มต้น จนถึงขั้นตอนสุดท้ายที่เกษตรกรได้รับการซื้อหนี้จากกองทุนฟื้นฟูที่เป็นที่เรียบร้อยแล้ว

กรณีแรก “ลุงใส คำบาง” สมาชิกกลุ่มบ่อทองฟื้นฟูเกษตรกร ต.สองสลึง อ.แก่งจ.ระยอง ลุงใสได้เป็นหนี้ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธ.ก.ส.) จำนวน 290,000 บาทเนื่องจากต้องการนำเงินมาขุดบ่อน้ำและวางระบบน้ำในแปลงเกษตร ในขณะที่ต้องมาเจอกับราคาผลผลิตตกต่ำทำให้ไม่สามารถชำระหนี้ได้ ต้องมาปรับโครงสร้างหนี้ขยายระยะเวลาชำระหนี้ และขยับดอกเบี้ยในอัตราที่สูงขึ้นให้ธนาคารจากร้อยละ 13 มาเป็นร้อยละ 15 ต่อปี จนถูก ธ.ก.ส.ฟ้องร้องดำเนินคดี ทำให้ต้องวิ่งแก้หนี้มาเกือบ 10 ปี กว่าจะลืมตาอ้าปากได้

กรณีที่สอง “กอบกุด เกตุโชติทวีกิจ” เป็นสมาชิกกลุ่มคลองเข้พัฒนา ต.หัวไทร อ.บางคล้า จ.ฉะเชิงเทรา ได้ลาออกจากงานประจำเพราะคิดว่าเงินเดือนที่ได้รับคงไม่สามารถนำมาชำระหนี้ก้อนโตได้ โดยครอบครัวของกอบกุด มีหนี้ทั้งหมด 3 ก้อน รวมเป็นเงินทั้งหมดประมาณ 6,800,000 บาท และใช้ที่ดินเป็นหลักประกันในการค้ำประกันทั้งหมดประมาณ 103 ไร่ เนื่องจากต้องการนำเงินมาลงทุนเลี้ยงหมูและเลี้ยงกุ้งกุลาดำ แต่ต้องประสบกับภาวะขาดทุนเพราะต้องใช้เงินทุนค่อนข้างสูงเจอภัยธรรมชาติน้ำท่วมหนัก จนวันหนึ่งไม่สามารถผ่อนชำระหนี้ได้ ทำให้ถูกดำเนินคดีและขายทรัพย์สินทอดตลาด เขาจึงได้ลุกขึ้นสู้เพื่อแก้ปัญหาหนี้ โดยเข้าร่วมกับกลุ่มคลองเข้พัฒนา เครือข่ายสค.ปท. โดยขบวนการกลุ่มได้ยึดหลักความเป็นธรรมกับเกษตรกรซึ่งมีแนวทางการพิจารณาจากยอดหนี้ทั้งหมด รายละเอียดสัญญาการขอกู้เงิน รวมถึงยอดเงินที่ได้ชำระหนี้ไปแล้ว เพื่อให้ได้จำนวนหนี้ที่ทั้งสองฝ่าย(เจ้าหนี้และลูกหนี้)ยอมรับกันได้ ซึ่งกระบวนการแก้ปัญหาหนี้ของกอบกุดและครอบครัวใช้ระยะเวลาทั้งหมด 7 ปี เพื่อให้กองทุนฟื้นฟูเข้ามาซื้อหนี้

ปัจจุบันทั้งสองกรณีได้ผ่านการแก้ปัญหาหนี้ในช่วงวิกฤติมาแล้ว และยังประกอบอาชีพเกษตรกรอยู่สำหรับรายละเอียดทั้งในส่วนของสถานการณ์ปัญหา กระบวนการแก้ไขปัญหาหนี้ของทั้งสองรายว่ามีแนวทางให้พวกเขา รักษาที่ดินไว้ได้อย่างไร และยังมีความสุขกับการใช้ประโยชน์ที่อยู่

ใส คำบาง²¹

ใช้เวลา 10 ปี สู้หนี้ด้วยความหวัง

ปัจจุบัน“ลุงใส” อายุ 78 ปี เดิมเป็นคนจังหวัดบุรีรัมย์ ได้ย้ายถิ่นฐานมาทำมาหากิน และสร้างครอบครัวที่จังหวัดระยองเมื่อ 50 กว่าปีที่แล้ว ขณะนี้ได้อาศัยอยู่กับหลานชายอายุ 25 ปี ลุงใส ประกอบอาชีพหลักทำสวนทุเรียน และสวนยางพารา มีรายได้จากการทำสวนยางพาราเฉลี่ยเดือนละ 4,000 บาท หรือคิดเป็นปีละ 48,000 บาท และมีรายได้จากสวนทุเรียนเฉลี่ยปีละ 60,000 บาท รวมแล้วมีรายได้จากสวนยางพาราและสวนทุเรียน 108,000 บาท ต่อปี

ลุงใสและครอบครัวมีค่าใช้จ่ายหลักๆ เป็นค่าอาหารสำหรับบริโภคในครัวเรือนเฉลี่ย 150 บาทต่อวัน ประมาณ 4,500 บาท ต่อเดือน รวมกับค่าน้ำ ค่าไฟ ค่าโทรศัพท์เฉลี่ยอีกเดือนละ 500 บาท ซึ่งรวมแล้วมีรายจ่ายเฉลี่ย 5,000 บาท ต่อเดือน หรือคิดเป็น 60,000 บาท ต่อปี

ลุงใส มีที่ดินทำกินทั้งหมดรวม 6 ไร่ 3 งาน 35 ตารางวา ในจำนวนนี้ได้ใช้เป็นที่อยู่อาศัย 1 งาน ส่วนที่เหลือได้ใช้สำหรับทำสวนยางพาราจำนวน 5 ไร่ และสวนทุเรียนจำนวน 1 ไร่

ลุงใส เริ่มกู้เงินจากธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธ.ก.ส.) ตั้งแต่ปี พ.ศ.2535 จำนวน 290,000 บาท โดยได้ใช้โฉนดที่ดินเลขที่ 33239 ต.สองสลึง อ.แกลง จ.ระยอง เนื้อที่ 6 ไร่ 3 งาน 35 ตารางวา เป็นหลักทรัพย์ในการค้ำประกัน โดยนำเงินกู้ดังกล่าวไปใช้ในการขุดบ่อน้ำสำหรับการเกษตร 3 ครั้ง (เมื่อขุดแล้วบ่อพังทลายไม่สามารถกักน้ำได้จึงต้องขุดใหม่) และนำเงินมาใช้สำหรับการวางท่อเปลี่ยนการใช้น้ำเป็นระบบน้ำเหวี่ยง นำมาซื้อปุ๋ย ยา และฮอร์โมนที่จำเป็นสำหรับการทำสวน โดยในช่วงแรก ธ.ก.ส. คิดดอกเบี้ยร้อยละ 13 ต่อปี แต่เมื่อผิวน้ำขุ่นข้นก็เปลี่ยนเป็นคิดดอกเบี้ยอัตราปรับร้อยละ 15 ต่อปี (เป็นสัญญาปรับปรุงโครงสร้างหนี้)

เมื่อชำระหนี้ตามหนังสือกู้เงินฉบับแรกไม่ได้ เนื่องจากได้นำเงินส่วนหนึ่งไปขุดบ่อน้ำเพื่อใช้เป็นแหล่งกักเก็บน้ำในการทำสวน แต่เมื่อฝนตกใหญ่ บ่อที่ขุดไว้ได้พังทลายลงต้องทำการซ่อมแซมรวมแล้วต้องขุดบ่อใหม่ถึง 3 ครั้ง นอกจากนั้นแล้วในช่วงปี 2539 ได้ประสบปัญหาโรคาคาผลผลิตตกต่ำโดยทุเรียนในปีนั้นราคา 2.50 บาทต่อกิโลกรัม ซึ่งลุงใสได้ผลผลิต 2 ตัน ได้เงินเพียง 5,000 บาท ทำให้ไม่สามารถนำเงินไปชำระหนี้ ธ.ก.ส.ได้ ธ.ก.ส.จึงให้ลุงใส ทำสัญญาปรับปรุงโครงสร้างหนี้ฉบับใหม่ขึ้นมา ลงวันที่ 9 ตุลาคม 2546 โดยกำหนดให้ชำระหนี้ภายในวันที่ 30 มิถุนายน ของทุกปีตั้งแต่ ปี 2547-2566 รวม 20 ปี

ลุงใส ได้เริ่มเข้าสู่แนวทางของกองทุนฟื้นฟูและพัฒนาเกษตรกรตั้งแต่ปี 2546 โดยกลุ่มเกษตรกรกลุ่มแรกที่ลุงใสสมัครเข้าเป็นสมาชิกคือกลุ่มศาลาแสงทอง ตำบลชากพง อำเภอแกลง จังหวัดระยอง เมื่อเห็นว่ากลุ่มไม่สามารถแก้ไขปัญหาหนี้สินให้กับตนเองได้ จึงย้ายไปเป็นสมาชิกกลุ่มทุ่งควายกินพัฒนา

²¹ สัมภาษณ์ ลุงใส คำบาง โดย ภูมิภัทร พวงพูล เจริญญิก กลุ่มบ่อทองฟื้นฟูเกษตรกร ต.สองสลึง อ.แกลง จ.ระยอง

เกษตรกร ตำบลทุ่งควายกิน อำเภอแกลง จังหวัดระยอง ซึ่งก็ไม่สามารถแก้ไขปัญหานี้สินให้กับตนเอง ได้อีก ประกอบกับกลุ่มเดิมไม่ได้ให้ข้อมูลสถานการณ์หลักเกณฑ์การซื้อหนี้ รวมทั้งเนื้อหาข่าวสารต่างๆ ให้กับสมาชิก

ในปี 2554 “ลุงใส” กับแกนนำกลุ่มจากทุ่งควายกินพัฒนา ได้ย้ายมาก่อตั้งกลุ่มบ่อทองฟุ้งฟู เกษตรกร ต.สองสลึง อ.แกลง จ.ระยองซึ่งเป็นกลุ่มที่อยู่ในสภาเครือข่ายองค์กรเกษตรกรแห่งประเทศไทย (สค.ปท.) และได้รับการซื้อหนี้ในปี 2555 หลังจากลุงใสได้เข้าสู่กระบวนการแก้ปัญหาตามแนวทางของ กองทุนฟุ้งฟูฯ โดยเริ่มจากการขึ้นเบียนองค์กร(สมัครสมาชิก) และขึ้นทะเบียนเกษตรกร (ทะเบียนหนี้) ในปี 2546 และได้รับการซื้อหนี้ในปี 2555 โดยหนี้ของลุงใส่นั้นเป็นหนี้ที่มีคุณสมบัติครบตามหลักเกณฑ์ของ กองทุนฟุ้งฟูฯ เพราะเป็นหนี้ที่กู้มาสำหรับทำการเกษตร และอยู่ในระหว่างการถูกฟ้องร้องดำเนินคดี จึงไม่ต้องเจรจากับเจ้าหนี้ กรรมการของกลุ่มบ่อทองได้ยื่นเอกสารของลุงใสทั้งที่สำนักงานกองทุนฟุ้งฟูฯ ในระดับสาขาและสำนักงานใหญ่ของกองทุนฟุ้งฟูฯ อีกทั้งเร่งรัดติดตามการซื้อหนี้ของสำนักงานใหญ่เป็น ระยะๆจนในที่สุดลุงใสก็ได้รับการซื้อหนี้ รวมระยะเวลาตั้งแต่การขึ้นทะเบียนหนี้จนได้รับการซื้อหนี้เป็น เวลา 9 ปี

ปัญหาและอุปสรรคที่ลุงใสต้องเจอในการแก้ไขปัญหานี้สินของตนเองตามแนวทางกองทุนฟุ้งฟู เกษตรกรคือ ต้องลองผิดลองถูกไปอยู่กับกลุ่มเกษตรกรที่ขึ้นทะเบียนกับกองทุนฟุ้งฟูฯ ที่ไม่สามารถแก้ไข ปัญหาให้กับตนเองได้ อีกทั้งบางกลุ่มเกษตรกรที่ลุงใสสมัครเป็นสมาชิกยังเรียกเก็บเงินจากลุงใสเกินกว่าที่ ควรจะเป็น

“ลุงใส” จึงมีความเห็นว่า องค์กรและกลุ่มเกษตรกรต่างๆ ควรพัฒนางานทางด้านการฟุ้งฟู อาชีพ เพื่อลดต้นทุนทั้งการผลิตและค่าครองชีพควบคู่ไปกับการแก้ไขปัญหานี้สินให้กับสมาชิกด้วย

หลังจากได้รับการแก้ไขปัญหานี้สินแล้ว ลุงใสได้รับส่วนลดหนี้เหลือเพียงครึ่งหนึ่งของเงินต้น หรือ เหลือประมาณ 145,000 บาท อีกทั้งราคาผลผลิตทั้งยางพาราและทุเรียนในปัจจุบันราคาสูงขึ้นกว่า เมื่อก่อนมาก จึงทำให้ลุงใสลืมตาอ้าปากได้ นอกจากนั้นแล้วลุงใสยังมีรายได้เสริมจากโครงการทำปุ๋ย อินทรีย์ของกลุ่มบ่อทองโดยได้รับผลตอบแทนประมาณ 1,500-3,000 บาท ต่อหนึ่งกองปุ๋ย

ปัจจุบันกองทุนฟุ้งฟูฯได้ซื้อหนี้ของลุงใสแล้ว โดยได้ทำสัญญาเช่าซื้อกับกองทุนฟุ้งฟูฯเป็น ระยะเวลา 10 ปี ชำระหนี้ให้กองทุนฟุ้งฟูฯปีละ 17,200 บาท ขณะนี้ (ปี 2558) ได้ชำระหนี้มาแล้ว เป็น 3 ปี

กอบกฤต เกตุโชติทวีกิจ²²

กับกระบวนการต่อสู้แก้ปัญหาหนี้ เพื่อรักษาที่ดิน

กอบกฤต เกตุโชติทวีกิจ(ซ้าย) และศิวนาท วรพงษ์

กอบกฤต เกตุโชติทวีกิจ เดิมชื่อกอบชัย เกตุโชติ ปัจจุบันอยู่บ้านเลขที่ 86/6 หมู่ 5 ต.หัวไทร อ.บางคล้า จ.ฉะเชิงเทรา ครอบครัวสมัยพ่อแม่ย้ายมาจากหมู่บ้านบางกะเจดเมื่อปี พ.ศ. 2525 เป็นบุตรคนสุดท้องของครอบครัวนางอรยาและนายพลอย เกตุโชติทวีกิจ ปัจจุบันกอบกฤตอายุ 42 ปี มีครอบครัวแล้ว มีบุตร 1 คน มีพี่น้องร่วมบิดาและมารดาทั้งหมด 8 คน หญิง 7 คน ชาย 1 คนในบุตรทั้งหมดมีคนทำอาชีพเกษตร 3 คน ทำงานบริษัทอยู่ 2 คน เป็นแม่บ้าน 1 คน ใช้ชีวิตอยู่ต่างประเทศ 1 คน และเสียชีวิตแล้ว 1 คน

สาเหตุของการเป็นหนี้

หนี้สินเกษตรกรของครอบครัวของกอบกฤต เกิดขึ้นเพราะต้องการมีรายได้ที่มั่นคง แต่ด้วยการผลิตในปริมาณมากทำให้ต้องลงทุนค่อนข้างสูง ต้องพึ่งพาปัจจัยการผลิตจากภายนอกทั้งหมด ประกอบกับมีความเสี่ยงจากภัยธรรมชาติ รวมถึงเงินที่ใช้ในการลงทุนซึ่งต้องกู้จากสถาบันการเงินร้อยละเซ็นต์หนทางการสร้างรายได้ให้ครอบครัวจึงกลายเป็นวงจรหนี้

²² สัมภาษณ์กอบกฤต เกตุโชติทวีกิจ และ ศิวนาทวรพงษ์ กลุ่มคลองเขฬพัฒนา อ.บางคล้า จ.ฉะเชิงเทรา วันที่ 14 ตุลาคม 2558

โดยอาชีพดั้งเดิมของครอบครัวกอบกุดนั้นได้ทำนา ทำสวนมะม่วง ปลูกแตง ปลูกถั่วฝักยาว และเลี้ยงปลาไปด้วยเล็กน้อย แต่ครอบครัวมาพลิกผันเมื่อพ่อและแม่ของกอบกุดตัดสินใจเลี้ยงหมู จากคำชักชวนของคนแถวนั้นเพราะคิดว่าทำไปแล้วคงดีแต่พ่อตัดสินใจทำก็ไม่ได้เป็นไปอย่างที่คิดไว้ก็เลยตัดสินใจเลี้ยงหมูเป็นฟาร์มขนาดใหญ่ประมาณ 400-500 ตัว ซึ่งได้ตั้งต้นด้วยการไปขอกู้เงินก้อนแรกจากธนาคารเนื่องจากต้องลงทุนค่อนข้างสูงเพื่อนำเงินมาซื้อลูกหมู ทำเล้าหมู ซื้ออาหารหมู ในขณะที่ราคาหมูตกส่งผลให้ไม่สามารถผ่อนชำระหนี้ได้ จนถูกธนาคารซึ่งเป็นเจ้าหนี้ฟ้องร้องดำเนินคดี

และแม้หนี้ก้อนแรกอยู่ในระหว่างการถูกฟ้องร้องเป็นคดีความ ครอบครัวของกอบกุด ยังต้องดิ้นรนเลี้ยงชีพสร้างรายได้ให้กับครอบครัวต่อไป ทำให้ต้องไปกู้เงินก้อนที่สองในจำนวนเงินที่สูงกว่าสัญญาการกู้ครั้งแรก เพื่อนำเงินมาชำระหนี้ก้อนแรกที่กำลังติดพันอยู่และนำส่วนหนึ่งมาเลี้ยงกึ่งกุลาคา แต่ก็ต้องประสบกับชะตากรรมเดิมเนื่องจากเป็นช่วงที่เกิดน้ำท่วมใหญ่เมื่อปี 2538 นาทุ่งเสียหายเกือบหมด แม้มีได้บ้างแต่ตอนหลังที่กุ้งราคาแพงมาก ๆ คือกุ้งราคากิโลกรัมละ 400-500 บาท กลับไม่ได้เลยเพราะกุ้งตายหมดด้วยโรคระบาด ทำให้ไม่มีเงินไปชำระหนี้ก้อนหนี้ได้อีก

หนี้ก้อนที่สาม เกิดขึ้นเมื่อเข้าสู่วงจรเดิมคือกู้เงินมาสำหรับเป็นต้นทุนการผลิต (เลี้ยงกุ้ง) แล้วขาดทุน ทำให้ไม่สามารถชำระหนี้ให้กับธนาคารเจ้าหนี้ได้ และไม่สามารถกู้จากแหล่งเดิมได้อีก ทางกอบกุดและครอบครัวก็เข้าไปหาแหล่งเงินกู้ใหม่ เพื่อนำเงินมาสมทบในการเลี้ยงกึ่งกุลาคา

มูลหนี้ หลักทรัพย์ และสถานะหนี้

หนี้ก้อนแรก ทางครอบครัวกอบกุดได้ทำสัญญากู้เงินกับ ธนาคารกรุงไทย เมื่อปี 2531 ในนาม นายพลอย เกตุโชติ (บิดา) ได้ทำสัญญากู้เงินกับธนาคารกรุงไทยทั้งหมด 4 สัญญาโดยแต่ละสัญญามีอัตราดอกเบี้ยแตกต่างกันไปตั้งแต่ร้อยละ 13.5 ถึงร้อยละ 16.5 ต่อปี ทำให้มีมูลหนี้เฉพาะเงินต้น 2.7 ล้านบาท หลักทรัพย์ที่ใช้ค้ำประกันเป็นที่ดิน จำนวน 1 แปลง เนื้อที่ 67 ไร่ 2 งาน 88 ตารางวาเริ่มเป็นหนี้ไม่สามารถชำระหนี้ได้เมื่อปี 2535 แต่ก็ยังเลี้ยงหมูมาได้จนถึงประมาณปี 2538 จึงเริ่มถูกธนาคารกรุงไทยฟ้องเพราะไม่มีเงินส่งชำระหนี้ให้กับทางธนาคาร จนถูกธนาคารเจ้าหนี้บังคับคดีขายทอดตลาด อย่างไรก็ตามด้วยการต่อสู้ของกอบกุดและครอบครัวร่วมกับสมาชิกสภาเครือข่ายองค์กรเกษตรกรแห่งประเทศไทย ส่งผลกองทุนฟื้นฟูฯได้เข้ามาซื้อหนี้เมื่อปี 2557 โดยได้ทำสัญญาเช่าซื้อกับกองทุนเป็นระยะเวลา 15 ปี และผ่อนชำระหนี้ปีละ 2.5 แสนบาท

สำหรับหนี้ก้อนสอง เกิดขึ้นต่อเนื่องจากหนี้ก้อนแรก เพราะต้องการประกอบอาชีพเกษตรกรรมและต้องการชำระหนี้ที่ติดพันมาจากหนี้ก้อนแรกด้วย ทำให้เมื่อวันที่ 2 กุมภาพันธ์ 2539 นางอรยา เกตุโชติ (มารดา) ตัดสินใจกู้เงินจากธนาคารกสิกรไทย ครั้งแรกเป็นเงิน 2,500,000 บาท และต่อมาเมื่อกุ้งเป็นโรคระบาดตายหมด จึงขาดทุนไม่มีเงินไปชำระหนี้ ธนาคารจึงให้กู้เพิ่มครั้งที่ 2 เป็นจำนวนเงิน 1,172,938.56 บาท รวมยอดเงินกู้ทั้งสองก้อน 3,672,938 บาท หลักทรัพย์ที่ใช้ค้ำประกันเป็นที่ดินของแม่จำนวน 29 ไร่ 3 งาน 24 ตารางวา เช่นกันเมื่อผิติดชำระหนี้ก็ถูกฟ้องร้องและบังคับคดี

อย่างไรก็ตามปัจจุบันทางกองทุนฟื้นฟูฯ สำนักงานสาขาจังหวัดฉะเชิงเทราได้ทำสัญญาเช่าซื้อกับนางอรยา เกตุโชติทวีกิจ(มารดา) แล้วเมื่อวันที่ 30 มีนาคม ปี พ.ศ. 2554

และหนี้ก้อนที่สาม มีความสัมพันธ์กับก้อนที่สองอีกเช่นกัน เพราะต้องการกู้เงินมาเป็นต้นทุนสำหรับเลี้ยงกุ้งใหม่อีกครั้ง ประกอบกับธนาคารกสิกรไทยไม่สามารถให้กู้เพิ่มได้อีก ทางกอบกฤตและครอบครัวได้เข้าไปหาแหล่งเงินกู้ใหม่อีกครั้งในปีเดียวกัน (2539) เป็นธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธ.ก.ส.) สาขาบางคล้า จ.ฉะเชิงเทรา ในครั้งนี้พ่อดำเนินที่ดินของพี่เขยจำนวนเนื้อที่ 7 ไร่ 3 งาน 26 ตารางวา ไปทำสัญญาจำนองเป็นหลักทรัพย์ค้ำประกันกับ ธ.ก.ส. ยอดเงินกู้ 5 แสนบาทเพื่อนำเงินมาสมทบในการเลี้ยงกุ้ง ปัจจุบันหนี้ก้อนนี้ได้เข้าร่วมโครงการปรับโครงสร้างหนี้กับธ.ก.ส. (ตัดดอกเบี้ยออกทั้งหมดเหลือเพียงต้นเงิน 50%)

แนวทางการแก้ปัญหาหนี้สินเพื่อรักษาที่ดินทำกินครอบครัวกอบกฤต

กอบกฤต เรียนจบปริญญาตรีจากราชภัฏฉะเชิงเทรา ตอนเรียนจบใหม่ๆได้ไปทำงานกับบริษัทเกษตรรุ่งเรือง ได้รับเงินเดือนรวมทั้งค่าล่วงเวลาด้วยประมาณเดือนละ 2 หมื่นบาท แต่เมื่อมองเห็นหนี้ก้อนโตของครอบครัวแล้ว และเปรียบเทียบกับรายได้ที่ได้รับต่อเดือน คงไม่สามารถใช้หนี้ได้หมด ประกอบกับในระหว่างที่ทำงานต้องใช้เวลากับการแก้ปัญหาหนี้ของครอบครัวไปด้วย จึงได้ตัดสินใจลาออกจากงานในปี 2553 และได้มาประกอบอาชีพเลี้ยงกุ้ง เลี้ยงปลา

เมื่อเขากลับมาเลี้ยงกุ้ง เลี้ยงปลาที่บ้านและพอมีรายได้เข้ามาบ้าง เขากับครอบครัวจึงได้เข้าไปปรึกษากับเจ้าหน้าที่ธนาคารกสิกรไทยเพื่อชำระหนี้บางส่วน แต่ทางพนักงานธนาคารให้เขาทำสัญญารับสภาพหนี้ซึ่งเป็นดอกเบี้ยอีกหนึ่งสัญญา กอบกฤตได้เล่าถึงหนี้ก้อนธนาคารกสิกรไทยว่า ตอนที่เข้าไปทำสัญญากู้เงินครั้งที่สอง ยอดเงินล้านกว่าบาทนั้นในความเป็นจริงเขาและครอบครัวไม่ได้เอาเงินก้อนนี้ออกมาใช้แต่เป็นการทำสัญญารับสภาพหนี้ที่เป็นดอกเบี้ยเขาได้เล่าถึงเรื่องนี้ว่า “ตอนเข้าไปที่ธนาคารต้องการเข้าไปปรึกษาเพื่อขอใช้หนี้ แต่กลับกลายเป็นแบบนี้ ที่มารู้ว่าเราไม่น่าเซ็นสัญญาหนี้ก้อนนี้เมื่อได้เข้ามาเป็นสมาชิกสภาเครือข่ายองค์กรเกษตรกรแห่งประเทศไทย(สค.ปท.) ก็เลยกลายเป็นหนี้เงินต้น 3.6 ล้าน แทนที่จะ 2.5 ล้าน”

วิถีชีวิตของกอบกฤตและครอบครัวนับตั้งแต่ปี 2539 เหมือนกับอยู่ในวงจรหนี้ เพราะชีวิตส่วนหนึ่งหารายได้เพื่อนำไปใช้หนี้ ในขณะที่ชีวิตอีกด้านหนึ่งต้องออกมาต่อสู้ทางคดีความเพื่อไม่ให้ที่ดินทำกินถูกยึดประกอบกับเป็นช่วงที่เขายังไม่รู้จักกลุ่มองค์กรเกษตรกร เขาเล่าว่าในระหว่างปี 2539-2546 ช่วงที่ยังไม่ได้เจอกับสค.ปท.และกองทุนฟื้นฟูฯ “นี่คือตอนนั้นโดนธนาคารกรุงไทยฟ้องร้องดำเนินคดี โดนยึดและประกาศขายที่ดินทอดตลาดแล้ว แต่เนื่องจากยังขาดเอกสารทางราชการอะไรสักอย่างทำให้ธนาคารยึดไม่ได้ การต่อสู้ก่อนเข้ากลุ่มเมื่อมีหมายศาลมาที่บ้านพ่อกับแม่ไม่เคยไปขึ้นศาลเพราะกลัว จนมาถึงขั้นตอนสุดท้ายที่ไปคือโดนเจ้าพนักงานบังคับคดี สำนักงานบังคับคดีจังหวัดฉะเชิงเทรา ได้ประกาศขาย

ทอดตลาดที่ดินเมื่อปีพ.ศ.2552 ไปยกมือค้ำก่อนครั้งแรก ตอนนั้นยังไม่รู้จักกองทุน ที่ไปเพราะกลัวว่า เดียวโดนขายใจ ก็ไป ไป ฟังๆ แต่ไม่รู้อะไรหรอก”

กอบกฤต ยังได้เล่าให้ฟังถึงขั้นตอนที่ธนาคารเข้ามายึดที่ดินให้ฟังว่า เมื่อเราไม่ได้ผ่อนชำระหนี้ ประมาณ 3-4 งวดติดต่อกัน ธนาคารก็จะมีหนังสือทวงถามให้ชำระหนี้ (โนติส) หลังจากนั้นก็จะมีการหมาย ศาลมาที่บ้าน จนมาถึงขั้นตอนสุดท้าย คือโดนเจ้าพนักงานบังคับคดี สำนักงานบังคับคดีจังหวัด ฉะเชิงเทราได้ประกาศขายทอดตลาด

ดังนั้นแนวทางการแก้ปัญหาหนี้ของกอบกฤตและครอบครัวในช่วงแรก ก่อนเข้ามาพร้อมกับ ขบวนการกลุ่มเกษตรกร คือได้พยายามเข้าไปขอชำระหนี้กับเจ้าหนี้เมื่อเห็นว่า ตนเองและครอบครัวมี รายได้พอที่จะสามารถชำระหนี้ได้ และแนวทางต่อมาคือพร้อมเผชิญหน้ากับความจริง แม้ช่วงเวลาที่มืออยู่ ไม่มากนักเมื่อต้องแลกกับการต้องสูญเสียที่ดินให้กับธนาคารเจ้าหนี้ โดยไปคัดค้านการขายทรัพย์สินกับ สำนักงานบังคับคดี ซึ่งเป็นการลุกขึ้นมาสู้ด้วยตนเองและสามารถทำให้ตนเองและครอบครัวรักษาที่ดินทำ กินไว้ได้

กอบกฤตและครอบครัวมีหนี้อยู่ทั้งหมด 3 ก้อน ซึ่งอยู่ในระดับที่ได้รับการแก้ไขครบหมดทุก สัญญาแล้ว เนื่องจากทางกองทุนฟื้นฟูฯและธ.ก.ส.ได้เข้าไปซื้อหนี้ (ตัดดอกเบี้ยยี่สิบทั้งหมด เหลือเงินต้น ร้อยละ50) และอยู่ในระหว่างการผ่อนชำระกับกองทุนและธกส. สำหรับการศึกษาครั้งนี้ผู้ศึกษาได้ศึกษา รายละเอียดและแนวทางการแก้ปัญหาหนี้ที่เกิดขึ้นกับธนาคารกสิกรไทย เนื่องจากทางกรณีศึกษาได้เก็บ รวบรวมหลักฐานเอกสารได้ค่อนข้างสมบูรณ์ ประกอบกับมียอดหนี้เกิน 2.5 ล้านบาท เพื่อให้เห็น กระบวนการแก้หนี้ ทักษะการประสานงาน การเจรจา เพื่อให้หนี้ที่เกิดขึ้นมีความเป็นธรรมกับเกษตรกร

ลำดับหนี้สินของกอบกฤตและครอบครัว

กับธนาคารกสิกรไทย สาขาบางคล้า จังหวัดฉะเชิงเทรา

หนี้สินที่เกิดขึ้นกับธนาคารกสิกรไทยเป็นหนี้ก้อนที่สอง เนื่องจากต้องการนำเงินมาชำระหนี้ก้อน แรก และนำมาประกอบอาชีพเลี้ยงกุ้งกุลาดำ อย่างที่กล่าวมาแล้วข้างต้นทำให้เขาและครอบครัวได้นำ โฉนดที่ดินและสิ่งปลูกสร้างอีกประมาณ 29 ไร่เข้าไปเป็นหลักประกันค้ำประกันเงินกู้กับธนาคารกสิกรไทย ด้วยเงินกู้เฉพาะเงินต้นทั้งหมด 2 สัญญาเป็นเงินทั้งหมดประมาณ 3.6 ล้านบาทและในขั้นนี้ขอให้ รายละเอียดเนื้อหาสำคัญในสัญญาเงินได้ระบุไว้เช่น การเรียกอัตราดอกเบี้ย ระยะเวลาการชำระหนี้ เพื่อเปรียบเทียบกับศักยภาพในการชำระหนี้ของเกษตรกรข้างต้น

- เมื่อวันที่ 2 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2539 เริ่มทำสัญญาเงิน 2,500,000 บาท ด้วยอัตรา ดอกเบี้ยร้อยละ 15 ต่อปี ในนามนางอรยา เกตุโชติ (มารดา)
- ในสัญญาเงินกำหนดให้ชำระหนี้ทั้งหมดภายในวันที่ 2 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2540 และ ต้องชำระดอกเบี้ยทุกเดือน(เมื่อมาคำนวณอัตราดอกเบี้ยร้อยละ 15 ต่อปีของเงินต้น 2,500,000 บาท อยู่ที่ปีละ 375,000 บาท เฉลี่ยเดือนละ 31,250 บาท)

- ต่อมาวันที่ 16 ธันวาคม พ.ศ.2542 ได้ทำสัญญาเงินกู้อีกหนึ่งฉบับเป็นจำนวนเงิน 1,172,938 บาท ดอกเบี้ยร้อยละ 10 ต่อปี กำหนดชำระดอกเบี้ยทุกเดือน (เมื่อมาคำนวณอัตราดอกเบี้ยร้อยละ 10 ต่อปี อยู่ที่ปีละ 117,298 บาท เฉลี่ยเดือนละ 9,774 บาท
- นางอรยาได้ทำหนังสือและจดทะเบียนจำนองที่ดินไว้เป็นหลักประกันเงินกู้ มูลค่า 3,500,000 บาท

หากมาพิจารณาถึงเนื้อหาสัญญาเงิน (ภาคผนวก 1) ระหว่างนางอรยา เกตุโชติ (มารดา) กับ ธนาคารกสิกรไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่งเรื่อง ความไม่เป็นธรรมของสัญญา เช่น การเพิ่มหรือลดอัตราดอกเบี้ยในสัญญาระบุให้ธนาคารสามารถดำเนินการได้ทันทีไม่ต้องแจ้งคู่สัญญา รวมถึงระยะเวลาของสัญญาเงินเป็นสัญญาระยะสั้นเพียงหนึ่งปีเท่านั้น กล่าวคือเริ่มทำสัญญาเงินกู้เดือน กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2539 และครบกำหนดชำระหนี้ทั้งหมดภายใน 2 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2540

รายได้ รายจ่าย หนี้สินของกอบกฤตและครอบครัว

เมื่อมาวิเคราะห์รายได้และรายจ่ายของกอบกฤตและครอบครัวต่อปีจากข้อมูลการขึ้นทะเบียนหนี้เกษตรกร สังกัดกลุ่มคลองเขฬพัฒนา มีรายได้หลักจากการเลี้ยงกุ้ง ขนาดพื้นที่ 15 ไร่ ใช้ระยะเวลาในการเลี้ยงต่อครั้งนาน 4 เดือน และมีรายได้จากการเลี้ยงกุ้ง 980,000 บาทต่อปี มีรายจ่ายในการประกอบกิจการเกษตรเป็น ค่าลูกกุ้ง ค่าอาหารกุ้ง ค่าน้ำมัน รวม 776,310 บาท และมีค่าใช้จ่ายอื่นๆในครอบครัวอีก 96,000 บาท ทำให้รวมรายจ่ายทั้งหมด 872,310 บาทต่อปี ดังนั้นเฉลี่ยแล้วกอบกฤตและครอบครัวมีรายได้เมื่อหักค่าใช้จ่ายแล้ว(ในขณะนั้น) 107,690 บาทต่อปี ในขณะที่ต้องใช้เงินชำระหนี้ให้กับธนาคารกสิกรไทยเฉพาะดอกเบี้ยตกปีละ 492,288 บาท

เมื่อดูจากรายได้และค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้นจากการประกอบอาชีพและค่าใช้จ่ายในครัวเรือน รวมถึงภาระหนี้ที่ต้องชำระทุกเดือน ส่งผลให้กอบกฤตและครอบครัวไม่สามารถผ่อนชำระหนี้ได้ทั้งหมด แต่ได้ชำระหนี้ให้ทางธนาคารกสิกรไทยบางส่วน โดยในสัญญาครั้งแรก(พ.ศ.2539) ได้ใช้หนี้ไปจำนวน 461,815 บาท และในสัญญาครั้งที่สอง จำนวน 305,000บาท รวมเงินที่ได้ใช้คืนธนาคารไปทั้งหมด 766,815 บาท จากจำนวนเงินต้นทั้งสิ้น 3,672,983 บาท ซึ่งเมื่อเปรียบเทียบกับยอดเงินที่กู้ซึ่งอยู่ในหลักล้านในขณะที่รายได้ซึ่งอยู่ในหลักแสนต่อปี ย่อมเป็นไปได้ยากที่เกษตรกรที่ประกอบอาชีพเกษตรกรกรรม และมีความเสี่ยงจะสามารถชำระหนี้ได้ครบถ้วนตามสัญญาได้

กระบวนการแก้ปัญหาหนี้เพื่อรักษาที่ดินของกอบกฤตและครอบครัว

ภายใต้กลุ่มเกษตรกรคลองเขฬพัฒนา สค.ปท.

กระบวนการแก้ปัญหาหนี้เมื่อได้สมัครเข้ามาเป็นสมาชิกกลุ่มเกษตรกรคลองเขฬพัฒนา ในปี 2547 หัวหน้ากลุ่มคือ คุณศิวนาท วรพงษ์ ทางกลุ่มได้ช่วยดำเนินการประสานงานใช้ช่องทางกองทุนฟื้นฟู

ฯ แจ้างความประสงค์ให้สำนักงานกองทุนฟื้นฟูฯแก้ปัญหาหนี้ที่ได้กู้ยืมจากธนาคารกสิกรไทยต่อมาจึงได้รับไปยื่นแบบคำขอแสดงความประสงค์เพื่อจัดการหนี้ ที่สำนักงานกองทุนฟื้นฟูฯ ในเดือนสิงหาคมปีเดียวกัน เพื่อให้กองทุนฟื้นฟูฯดำเนินการแก้ไขปัญหาหนี้ให้ โดยออกหนังสือบรรเทาทุกข์ (ภาคผนวก 2) และนำหนังสือนี้ไปยื่นให้กับธนาคารก็จะหยุดการขายทรัพย์สินให้ การทำหนังสือบรรเทาทุกข์ในแต่ละครั้งสามารถทำให้หยุดการขายทอดตลาดได้ประมาณ 6 เดือน ได้ใช้วิธีการอย่างนี้ไปเรื่อยๆ ในช่วงนั้นถ้ามีการต่อรองกับธนาคารต้องรณรงค์เรียกร้องในนามเครือข่ายหนี้สินชานาแห่งประเทศไทยซึ่งไม่ใช่เรียกร้องเฉพาะกรณีของกอบกฤตคนเดียว (สมัยนั้นยังไม่ได้ใช้วิธีการเจรจากับธนาคาร) ประกอบกับเป็นช่วงที่ทางเครือข่ายหนี้สินชานาแห่งประเทศไทยได้ร่วมกับเครือข่ายเกษตรกรรณรงค์เรียกร้อง และมีข้อตกลงห้ามสถาบันการเงินขายทรัพย์สินของเกษตรกร

การแก้ปัญหาหนี้ของครอบครัวกอบกฤตเมื่อเข้ามาสู่กลุ่มเกษตรกรและกองทุนฟื้นฟูฯแล้ว คือ ผลักดันให้กรมบังคับคดีชะลอหรือหยุดการขายทรัพย์สินทอดตลาดออกไปก่อน ในขณะที่เดียวกันก็ต้องเร่งเจรจากับธนาคารกสิกรไทย และกองทุนฟื้นฟูฯ ทั้งเรื่องยอดหนี้ที่สามารถยอมรับกันได้ทั้งสามฝ่าย เนื่องจากเป็นหนี้ที่ศาลมีคำพิพากษาแล้ว

กลุ่มคลองเข้พัฒนา ได้เข้าไปเจรจาทอรองยอดหนี้กับทางธนาคารกสิกรไทย (เจ้าหนี้) สาขาฉะเชิงเทรา ก่อนประมาณ 2 ครั้งในช่วงแรกโดยได้ไปคุยกับผู้จัดการเขตของธนาคาร เพื่อขอต่อรองยอดหนี้จนทั้งสองฝ่ายสามารถตกลงร่วมกันได้ จากหนี้เงินต้นทั้งหมดประมาณ 3.6 ล้านบาท โดยเหตุผลสำคัญที่ได้เจรจากับทางสถาบันการเงินเจ้าหนี้ **ประเด็นแรก คือยอดหนี้จะอย่างไรให้เป็นธรรมกับเกษตรกรมากที่สุด** อย่างกรณีของกอบกฤตได้ชี้แจงกับฝ่ายสินเชื่อของธนาคารกสิกรไทยว่ายอดเงินต้นที่เกิดจากสัญญากู้เงินครั้งที่ 2 จำนวน 1,172,938 บาทนั้น ทางลูกหนี้ไม่ได้รับเงินก้อนนี้จากเจ้าหนี้จึงไม่มีความจำเป็นต้องชดใช้ **ประเด็นต่อมา** คือจำนวนเงินที่ทางครอบครัวได้ชำระหนี้ไปให้กับธนาคารแล้ว บางส่วนก่อนหน้านี้เป็นเงินทั้งหมด 766,815 บาท จึงเท่ากับว่ากอบกฤตและครอบครัวเป็นหนี้ธนาคารอยู่ที่ 2.5 ล้าน (สัญญาครั้งแรก) และได้ชำระหนี้ไปแล้ว 7 แสนกว่า ดังนั้นเมื่อมาคำนวณดูแล้วยอดเงินต้นที่กอบกฤตต้องชำระหนี้จริงอยู่ที่ประมาณ 1.7 ล้านบาทเท่านั้น ทำให้การเจรจาระหว่างกลุ่มคลองเข้พัฒนา ซึ่งเป็นองค์กรต้นสังกัดของกอบกฤต และธนาคารกสิกรไทยจบลงได้ภายในระยะเวลาไม่ถึง 6 เดือน ด้วยยอดหนี้ที่สามารถเจรจากันได้ที่ 2 ล้านบาท เนื่องจากธนาคารขอมาที่ยอดนี้และอยู่ภายใต้เงื่อนไขที่กองทุนฟื้นฟูฯสามารถซื้อหนี้ได้ เมื่อกอบกฤตและธนาคารเจ้าหนี้สามารถตกลงกันได้

ต่อมาทางทีมเจรจาของธนาคารกสิกรไทย ได้ทำคำร้องยื่นเรื่องที่ยอดหนี้ของธนาคาร หลังจากนั้นธนาคารเจ้าหนี้ได้นำเรื่องนี้เข้าประชุมบอร์ดธนาคารที่เขต และไปประชุมบอร์ดธนาคารสำนักงานใหญ่ที่กรุงเทพ ประมาณ 1-2 เดือนเขาก็บอกอนุมัติ

เมื่อบอร์ดของธนาคารกสิกรไทยอนุมัติ การแก้ปัญหาหนี้กรณีกอบกฤตและครอบครัวก็เข้าสู่การพิจารณาของคณะกรรมการจัดการหนี้กองทุนฟื้นฟูฯ เพื่อให้ตั้งเรื่องซื้อหนี้ โดยคณะกรรมการจัดการหนี้ใช้ระยะเวลาดำเนินการประมาณ 2-3 เดือน และใช้ระยะเวลาอีกประมาณ 3 เดือนเพื่อให้กองทุนเข้ามาซื้อ

หนี้ได้ โดยใช้ระยะเวลาตั้งแต่เริ่มต้นจนถึงสิ้นสุดกระบวนการใช้เวลาทั้งหมดประมาณ 7 ปี โดยทั่วไปเกษตรกรใช้เวลาเฉลี่ยประมาณ 10 ปีเพื่อเรียกร้องให้กองทุนฟื้นฟูเข้ามาซื้อหนี้

ปัจจุบันทางกองทุนฟื้นฟู สำนักงานสาขาจังหวัดฉะเชิงเทราได้ทำสัญญาเช่าซื้อกับนางอรยา เกตุโชติทวิกิจ (มารดา) แล้วเมื่อวันที่ 30 มีนาคม ปี พ.ศ. 2554 ทั้งนี้ทางกอบกฤตและครอบครัวต้องชำระหนี้งวดละ 163,162.74 ทุกวันที่ 30 ของเดือนมีนาคมเป็นประจำทุกปี (งวดแรก มีนาคม 2555) ต้องผ่อนชำระหนี้ทั้งหมด 20 งวด และจะชำระหนี้งวดสุดท้าย 30 มีนาคม 2574 ซึ่งขณะนี้ทางกอบกฤตและครอบครัวได้ผ่อนชำระหนี้ให้กับกองทุนฟื้นฟูมาแล้ว 1 งวดเนื่องจากเมื่อปี พ.ศ. 2556 ได้เกิดภัยน้ำท่วมเกิดความเสียหายต่อที่พักอาศัย บ่อเลี้ยงกุ้ง เลี้ยงปลา ทำให้ไม่สามารถชำระหนี้ได้ ทางครอบครัวกอบกฤต จึงได้ทำหนังสือขออนุญาตผ่อนผันชำระหนี้ออกไปก่อนโดยการทำหนังสือขออนุญาตผ่อนผันการชำระหนี้ให้กับทางกองทุนฟื้นฟู และต้องมีหนังสือรับรองว่าได้เกิดน้ำท่วมจริง จาก อบต.หัวไทร อ.บางคล้า จ.ฉะเชิงเทราแนบไปด้วยเพื่อยืนยันข้อเท็จจริง

บทเรียนการแก้ปัญหาหนี้

เริ่มเรียนรู้กระบวนการเจรจาแก้ปัญหาหนี้การแก้ปัญหาหนี้สินเกษตรกรในช่วงแรก ได้ใช้วิธีการรณรงค์เรียกร้องกดดัน ต่อมาในภายหลังเมื่อได้เรียนรู้ด้วยตนเองมากขึ้น รู้วิธีการต่อสู้ว่ายอดหนี้สามารถต่อรองได้ โดยเฉพาะถ้าเป็นหนี้เร่งด่วนเกษตรกรกำลังจะถูกยึดที่ดิน

สิ่งที่กอบกฤตได้เรียนรู้จากกระบวนการแก้ปัญหาหนี้ของตนเองและครอบครัวคือเรียนรู้ความลำบากว่า กว่าที่จะได้ทรัพย์สินกลับคืนมา ต้องต่อสู้ดิ้นรนเลือดตาแทบกระเด็น ทำให้ต่อไปเราต้องรักที่ดินทำกินของเราลูกหลานจะได้ไม่ลำบาก เพราะกว่าเราจะได้มามันเหนื่อยยากต้องขึ้นศาล ต้องไปกรมบังคับคดี ขึ้นศาลล้มละลาย เรียนรู้ว่าการแก้ปัญหาต่าง ๆ มันต้องรวมกลุ่มรวมพลังเครือข่ายสค.ปท.เนี้ยสำคัญ กับการที่เราได้เข้าไปรวมเคลื่อนไหว ถ้าเดินไปคนเดียวไม่มีทางที่จะต่อรองได้ รวมทั้งพี่น้องในครอบครัวทั้ง 7 คนได้ร่วมกันลงขันลงแรงแก้หนี้

กอบกฤตและครอบครัวเป็นหนี้ธนาคารกสิกรไทยเมื่อปีพ.ศ.2547 กว่าจะได้ซื้อหนี้จากกองทุนฟื้นฟูในปีพ.ศ.2554 โดยใช้ระยะเวลาในการเรียกร้องเกือบ 10 ปี... “แต่ถือว่าคุ้มค่า ทำให้มีความสบายใจ มีที่อยู่ที่ทำกิน เราไม่ได้ต้องการอะไร เราต้องการแค่นี้ ที่เรารู้มาเพราะเราต้องการรักษาที่ทำกินไว้ เพราะเป็นที่ของปู่ ย่า ตา ยาย อีกอย่างเราไม่ใช่เกษตรกรที่จะเอาที่ดินไปเข้าธนาคาร กูเยอะๆแล้วทิ้ง ถ้าเราผ่อนส่งกับกองทุนหมดแล้ว เราก็คงไม่อยากเป็นหนี้อีก เราไม่อยากให้หนี้ตกไปถึงลูก คิดว่าเราค่อยๆ ทำกินไป เราก็ต้องรู้ว่าอย่าไปลงทุนอะไรมากมาย ทำตามกำลังเรา”

ตอนนี้กอบกฤตและครอบครัวยังประกอบอาชีพเลี้ยงกุ้งขาว 2 บ่อ กุ้งขาวปนกุ้งก้ามกามอีก 3 บ่อ เลี้ยงปลา 1 บ่อ 3-4 เดือนถึงจับได้ แต่เราไม่ได้ลงพร้อมกัน

เมื่อถามกอบกฤตว่า ทำไมได้ตัดสินใจเลี้ยงกุ้งเหมือนสมัยพ่ออีก ไม่กลัวว่าจะขาดทุนอีกหรือ? เขาเล่าว่าที่หันกลับมาเลี้ยงกุ้ง เพราะอุปกรณ์เรามี ที่เราก็มี ก็เลยค่อยๆทำ พอได้เจอคนที่เป็นหนี้ เหมือนกันเขาก็เลี้ยงกุ้งกุลาดำ เขาได้บอกวิธีการดูแล การเอาใจใส่ วิธีการทำบ่อ เราเริ่มปรึกษาคนที่มีความรู้คนที่เขาเลี้ยงมาก่อนเรา เดินเข้าไปหาร้านขายอาหารกุ้งขอเชื้อเขาไว้ก่อน และให้เขาส่งลูกกุ้งให้ มีเซลมาพูดให้เราเข้าใจถึงวิธีการเลี้ยง ทำให้เราค่อยๆฟื้นตัวขึ้นมา

ปัจจุบันรายได้เฉลี่ยทั้งเลี้ยงกุ้ง เลี้ยงปลาตกเดือนละหลายหมื่น เกือบๆแสน ยังไม่หักค่าใช้จ่าย ซึ่งค่าใช้จ่ายเป็นต้นทุน ค่าตัวกุ้ง ค่าอาหาร ค่ายา ค่าปูนขาวใส่บ่อ ค่าน้ำมัน ค่าไฟ ค่าแรงงาน (ตอนจับต้องใช้แรงงานคนประมาณ 5 คน ตกคนละประมาณ 250 บาทต่อคน ใช้เวลาจับในแต่ละบ่อประมาณ 3 ชั่วโมง) ซึ่งต้นทุนจะอยู่ที่ประมาณ 40-45% ของรายได้

การมีส่วนร่วมกับกลุ่มและเครือข่ายเกษตรกร กอบกฤตเป็นกรรมการกลุ่มคลองเข้พัฒนา กลุ่มฯ เกิดขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2547 ทำหน้าที่ช่วยเก็บค่าสมาชิกกลุ่มที่มีรายชื่ออยู่ประมาณ 300 กว่าคน แต่ที่อยู่เป็นตัวเป็นตนและขับเคลื่อนกับเราน่าจะ 50-60 คน กิจกรรมของกลุ่มที่ทำกันเป็นประจำ คือประชุมกลุ่ม ทุกวันที่ 3 ของเดือน คุยเรื่องนี้เรื่องสินและสถานการณ์ความเคลื่อนไหวของกองทุน คุยเรื่องการทำมาหากิน เช่นการทำเรื่องของบ 30,000 บาทเป็นงบอุดหนุนซึ่งเขาไม่เอาคืน ให้กับกลุ่มมาทำอะไรเป็นชิ้นเป็นอันที่สามารถจับต้องได้ ซึ่งตอนนี้กลุ่มได้ผลิตน้ำผักข่า

ฝากถึงเกษตรกรว่า ถ้าเป็นหนี้ก็ต้องพึ่งตนเองช่วยเหลือตนเองอย่าไปพึ่งคนอื่นมาก อย่าไปเชื่อคนอื่นง่ายๆ บางคนเวลาเลือดเข้าตาแล้ว ใครบอกว่าตรงไหนดีก็ไปหมด ไปเสียเงินเสียทองก็ไป แต่สุดท้ายก็คว้าน้ำเหลวและเสียเงินด้วย คือก็ต้องหาช่องทางต่อสู้ไปให้มันถูก

กล่าวโดยสรุป กอบกฤตและครอบครัวเป็นหนี้อันเนื่องมาจาก ต้องการลงทุนประกอบอาชีพเกษตรกรและคิดว่าน่าจะทำให้ครอบครัวมีความมั่นคงมากขึ้น แต่ด้วยปัจจัยที่ใช้ในกระบวนการผลิตเป็นต้นทุนที่สูงและไม่สามารถควบคุมได้ รวมถึงเมื่อผลผลิตออกมาแล้ว ปริมาณความต้องการของตลาดลดลง เมื่อสถานการณ์เป็นเช่นนั้นนานเข้า จึงประสบกับภาวะขาดทุนหรือได้ไม่คุ้มเสียนั่นเอง ปัญหาหนี้สินจึงเริ่มขึ้น

และเมื่อครอบครัวของกอบกฤตมีที่ดินในปริมาณมากพอ ทำให้สถาบันการเงินปล่อยเงินกู้ให้ในปริมาณมากคือ ยิ่งหลักทรัพย์มีมากเท่าไร ธนาคารยิ่งปล่อยกู้เพิ่มมากขึ้นโดยอนุมัติให้ทำสัญญาเงินกู้หลายสัญญากับธนาคารเดียวกัน จนครบวงเงินของราคาที่ดินและสิ่งปลูกสร้างที่ทางธนาคารได้ประเมินไว้ ประกอบกับผู้กู้สามารถแบกรับภาระหนี้ไหวได้ ซึ่งในประเด็นการปล่อยกู้เช่นนี้ธนาคารไม่ได้ประเมินศักยภาพในการชำระหนี้ว่าผู้กู้ประสบปัญหาอะไร เพราะเหตุทำไมจึงไม่สามารถชำระหนี้ได้ แต่ในทางกลับกันธนาคารได้ปล่อยเงินกู้ออกมาอีกเรื่อยๆ และเมื่อผู้กู้ไม่สามารถผ่อนหนี้ได้ ความสูญเสียในการสูญเสียที่ดินของ กอบกฤตและครอบครัวต้องเกิดขึ้นแน่นอน

กอบกฤตและครอบครัวได้เข้ามาสู่กระบวนการแก้ปัญหาหนี้สินเมื่อปี 2547 และได้รับการซื้อหนี้จากกองทุนฟื้นฟูฯในปี 2554 รวมระยะเวลาในการต่อสู้เรียกร้องประมาณ 7 ปี ด้วยการสนับสนุนของ

กลุ่มคลองเข้พัฒนา สภาเครือข่ายองค์กรเกษตรกรแห่งประเทศไทย และเครือข่ายนี้สิ้นชานาแห่งประเทศไทย (ในช่วงต้น) ผลักดันผ่านไกลไกลของกองทุนฟื้นฟูในระดับจังหวัดและสำนักงานใหญ่ให้มีกระบวนการเจรจาในประเด็นสำคัญ เรื่องยอดหนี้ที่ทุกฝ่ายสามารถยอมรับกันได้ รวมถึงประเด็นความไม่เป็นธรรมของสัญญาที่เกิดขึ้นระหว่างสถาบันการเงินและเกษตรกร

โดยการแก้ปัญหาหนี้สินของกอบกุดและครอบครัวมีหลายปัจจัยที่ทำให้ประสบ ความสำเร็จ เช่น ตัวของกอบกุดเองที่ให้ต้องการรักษาที่ดินทำกิน ทุ่มเทอย่างเต็มกำลังยอมลาออกจากงานประจำ เพราะคิดว่ารายได้ที่มีคงไม่พอชำระหนี้แน่นอน ปัจจัยด้านกลุ่มและแกนนำเกษตรกรได้ตั้งใจประสานงานตามจีทุกชั้นตอนเพื่อให้การแก้ปัญหาหนี้มีความคืบหน้า และปัจจัยที่สำคัญที่สุดคือ เครือข่ายองค์กรเกษตรกรซึ่งทุกคนให้ความเห็นตรงกันว่าถ้าเกษตรกรไม่รวมตัวรวมพลังงานกันไม่มีหน่วยงานหรือสถาบันการเงินที่ไหนมาฟังเราหรือมาแก้ปัญหาให้เราหรอก

นางุ้ง กอบกุดและครอบครัว (ปัจจุบัน)

บทสรุปและข้อเสนอแนะ
กระบวนการแก้ปัญหาหนี้สินเกษตรกร
กรณีศึกษาสภาเครือข่ายองค์กรเกษตรกรแห่งประเทศไทย (สค.ปท.)

กระบวนการแก้ไขปัญหาหนี้สินเกษตรกร สค.ปท. เพื่อรักษาที่ดินทำกินได้ใช้วิธีณรงค์เรียกร้องควบคู่กับการผลักดันผ่านช่องทางกฎหมายพระราชบัญญัติกองทุนฟื้นฟูและพัฒนาเกษตรกร เพื่อให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ของภาคประชาชน โดยกระบวนการทำงานเพื่อแก้ไขปัญหาหนี้ได้แบ่งเป็น 2 ระดับ คือ 1) การผลักดันให้แก้ปัญหาหนี้สินเกษตรกรระดับนโยบาย เป็นการผลักดันให้เกิดการแก้ไขปัญหาหนี้สิน ที่ส่งผลต่อสมาชิกเกษตรกรกองทุนฟื้นฟูในภาพรวม เพื่อผลักดันให้มีนโยบายหรือข้อตกลงสำหรับเป็นแนวปฏิบัติที่ชัดเจนต่อการแก้ไขปัญหาหนี้สินเกษตรกร 2) การแก้ปัญหาหนี้สินเกษตรกรให้กับสมาชิกสค.ปท. โดยเฉพาะในกรณีหนี้เร่งด่วนกล่าวคือกำลังจะสูญเสียที่ดิน กำลังจะโดนยึด กำลังจะหมดอายุความ โดยทาง สค.ปท. ได้มีโครงสร้างคณะทำงานแก้ปัญหาหนี้โดยเฉพาะ รวมถึงมีขั้นตอนการรับเรื่องและแก้ไขปัญหาให้กับสมาชิกมีการจัดองค์ประกอบในการเจรจาแก้ปัญหาหนี้ เป็นผู้เจรจาหลัก ผู้เจรจารอง แกนนำกลุ่มเกษตรกร เกษตรกรเจ้าหนี้ ฝ่ายข้อมูล

และกระบวนการแก้ปัญหาหนี้สินในกรณีเร่งด่วน คือ การเร่งประสานงานกับสำนักงานกองทุนฟื้นฟูในระดับจังหวัดและสำนักงานส่วนกลาง เรียกร้องให้ออกหนังสือบรรเทาทุกข์ให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น ศาลยุติธรรม บังคับคดี และศาลล้มละลายกลาง เพื่อใช้ชะลอคำพิพากษาและขายทรัพย์สินออกสู่ท้องตลาด และรอให้กองทุนฟื้นฟูเข้ามาซื้อหนี้ ซึ่งในแต่ละกรณีส่วนใหญ่ใช้ระยะเวลาเฉลี่ยประมาณ 10 ปี

การต่อสู้เรียกร้องของเครือข่าย สค.ปท.และภาคประชาชนเพื่อแก้ปัญหาหนี้สินเกษตรกรภายใต้กองทุนฟื้นฟู เป็นกระบวนการให้ชาวบ้านได้เรียนรู้ เป็นเครื่องมือให้ชาวบ้านได้เติบโตและพัฒนาให้จุดประกายได้รับการแก้ไข ทำให้เกิดความเข้มแข็งของเครือข่ายเกษตรกร

อีกทั้งกระบวนการแก้ปัญหาหนี้สค.ปท. ส่งผลให้เกษตรกรมีความกล้าหาญมากขึ้นไม่เกรงกลัวต่อคดีความ กล้าขึ้นศาลไปชี้แจงข้อมูล ทำให้เจ้าหนี้(สถาบันการเงิน) ไม่พยายามยึดหนี้ซื้อเวลา เพื่อให้เกษตรกรผ่อนชำระหนี้ให้หมดภายใน 3-5 ปี

เครือข่ายสค.ปท.มีกระบวนการเรียนรู้เพื่อแก้ปัญหาหนี้ในขั้นตอนต่างๆ ตั้งแต่ขั้นการผิदनัดชำระหนี้ เมื่อคดีขึ้นสู่การพิจารณาของศาล เข้าสู่กระบวนการบังคับคดีขายทอดตลาด และบางคดีต้องขึ้นศาลล้มละลายกลาง ซึ่งการแก้ไขปัญหาในแต่ละขั้นต้องต้องมี ข้อมูล เทคนิค การเจรจา และประสบการณ์ที่สามารถทำให้แก้ปัญหาหนี้ให้กับสมาชิกได้สำเร็จ

ข้อเสนอต่อกระบวนการแก้ไขปัญหาหนี้สินเกษตรกร และแนวทางการทำงานในอนาคตของสค.ปท.²³ ดังนี้

- การพัฒนาฐานข้อมูลประวัติสมาชิก ข้อมูลหนี้แต่ละราย มูลหนี้เงินต้น มูลหนี้รวม อัตราดอกเบี้ย จำนวนหลักทรัพย์ในการค้ำประกัน เพื่อนำไปใช้ประกอบการเจรจาและใช้เป็นข้อมูลอ้างอิงสำหรับแก้ปัญหาให้กับสมาชิก
- มีกระบวนการพัฒนาศักยภาพในด้านทักษะ ความรู้ การแก้ปัญหาหนี้เบื้องต้นให้กับสมาชิกและเกษตรกรที่สนใจ
- ในกระบวนการเจรจาทั้งในระดับนโยบายและรายกรณี ควรมีระยะเวลาจัดการกับข้อตกลง เช่น การวางแผน การประเมินผล และการติดตามผล
- การสร้างขบวนประชาชนให้บริสุทธิ์ ไม่ให้เกิดความคลางแคลงใจ มีความโปร่งใสในการมีกระบวนการทำงานทางความคิดต่อเนื่องทำให้ชาวบ้านรู้สึกสิทธิของตนเอง
- ควรมีการทำงานความคิดกับสังคม เพื่อสร้างความเข้าใจกับสังคม เนื่องจากมีมีคำถามจากสาธารณะว่า ทำไมต้องซื้อหนี้ให้เกษตรกร และตัดดอกเบี้ยทิ้งทั้งหมด และเหลือเพียงต้องชำระเงินต้น 50% เกษตรกรเบี้ยวหนี้จริงหรือไม่ ดังนั้นควรมีตัวแทนสค.ปท. ทำงานสื่อสารกับสาธารณะในประเด็นเหล่านี้หรือประเด็นอื่นๆ
- ควรศึกษาการใช้ช่องทางกระบวนการยุติธรรม กองทุนสู้คดี เพื่อเป็นประโยชน์กับเกษตรกรที่ถูกฟ้องร้องดำเนินคดี
- การเคลื่อนไหวเรียกร้องเรื่องปากท้อง ไม่จำกัดเฉพาะปัญหาเฉพาะหน้า เมื่อแก้หนี้แล้วต้องไม่กลับมาเป็นหนี้แบบถาวรอีก เช่นการผลักดันกองทุนฯ ช่วยเหลือเกษตรกรจากปัญหาภัยพิบัติ ปัญหาราคาผลิตผลตกต่ำ เช่น ทำกองทุนระดับชาติ กองทุนระดับเครือข่ายเกษตรกรสค.ปท.เอง

²³ สัมมนานำเสนอผลการศึกษาและแลกเปลี่ยนความเห็น เรื่อง กระบวนการแก้ไขปัญหาหนี้สินเกษตรกร สค.ปท. วันที่ 7-8 กรกฎาคม 2558 ณ สายสัมพันธ์โฮมสเตย์ ต.ประแส อ.แกลง จ.ระยอง โดยกลุ่มปฏิบัติงานท้องถิ่นไร่พรมแดนโลโคลแอค)

เวทีแลกเปลี่ยนกระบวนการแก้ปัญหาหนี้ สค.ปท. 7-8 กรกฎาคม 2558 ณ จังหวัดระยอง

บรรณานุกรม

เขมรัฐ เถลิงศรี ธีรสุวรรณจักร และ ภาวิญญ์ เถลิงศรี. (2557). รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ ความสัมพันธ์ในการสูญเสียที่ดินของเกษตรกร ภายใต้ระบบสินเชื่อของสถาบันการเงิน. กลุ่มปฏิบัติงานท้องถิ่นไร้พรมแดน (LocalAct)

คู่มือการแก้ปัญหาหนี้เร่งด่วนของเกษตรกร.(2557).สำนักจัดการหนี้ของเกษตรกร สำนักงานกองทุนฟื้นฟูและพัฒนาเกษตรกร

คนเลี้ยงโลก.(2546).เครือข่ายหนี้สินชาวนาแห่งประเทศไทย ไม่ได้ระบุสำนักพิมพ์และผู้จัดพิมพ์

วิทยา เจียรพันธุ์.(2553).หนี้สินเกษตรกรไทย.(พิมพ์ครั้งที่ 1)กรุงเทพมหานคร:สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย(สกว.)

เสกสรรค์ ประเสริฐกุล.(2553).การเมืองภาคประชาชนในระบบประชาธิปไตย.(พิมพ์ครั้งที่3) กรุงเทพมหานคร

ภาคผนวก

สัญญา

สำนักงานกองทุนฟื้นฟูและพัฒนาเกษตรกร

อาคารจีโอซี ชั้น ๓-๕ เลขที่ ๖๘/๑๒ ถนนกำแพงเพชร ๖ แขวงลาดยาว เขตจตุจักร กทม. ๑๐๙๐๐ โทร.๐-๒๑๕๘-๐๓๑๖

ที่ กฟก. ๐๑๐๐/๒๐๕

๒๓ มกราคม ๒๕๕๗

เรื่อง ขอบขออนุญาตชำระหนี้การบังคับคดี

เรียน กรรมการผู้จัดการ ธนาคารอาคารสงเคราะห์

ด้วยสำนักงานกองทุนฟื้นฟูและพัฒนาเกษตรกรได้รับหนังสือร้องขอความอนุเคราะห์จาก นางรินภา พึ่งฉ่ำ เลขบัตรประจำตัวประชาชน ๓ ๒๑๐๓ ๐๐๕๘๒ ๗๙ ๒ ลูกหนี้ของ ธนาคารอาคารสงเคราะห์ สาขาระยอง จังหวัดระยอง มีมูลหนี้ ๖๔๙,๐๐๐ บาท ขณะนี้ อยู่ระหว่างบังคับคดีขายทอดตลาด ตามคดีหมายเลขแดงที่ ๕๕๖๕/๒๕๕๐ ของศาลจังหวัดระยอง นัดที่ ๑-๖ ในวันที่ ๖, ๒๗ กุมภาพันธ์, ๒๐ มีนาคม, ๑๐ เมษายน และ ๑, ๒๒ พฤษภาคม ๒๕๕๗ นั้น

สำนักงานกองทุนฟื้นฟูและพัฒนาเกษตรกรขอเรียนว่า นางรินภา พึ่งฉ่ำ เป็นสมาชิกของ องค์การเกษตรกรที่ได้ขึ้นทะเบียนองค์การเกษตรกร และได้นำมูลหนี้ดังกล่าวมายื่นคำขอขึ้นทะเบียนเกษตรกร เพื่อขอรับสิทธิการจัดการหนี้ตามพระราชบัญญัติกองทุนฟื้นฟูและพัฒนาเกษตรกร พ.ศ.๒๕๕๒ แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒) พ.ศ.๒๕๕๔ จากการตรวจสอบไม่พบรายชื่ออยู่ในข้อมูลลูกหนี้เกษตรกรสมาชิกที่ธนาคารได้ยืนยัน จำนวน ๑,๗๗๐ ราย โดยรายชื่อเกษตรกรรายนี้อยู่ในกลุ่มที่สำนักงานกองทุนฟื้นฟูและพัฒนาเกษตรกร จะแจ้งเพิ่มเติมให้ทางธนาคารอีกครั้ง ปัจจุบันได้ผ่านการพิจารณาอุทธรณ์ในเรื่องวัตถุประสงค์การกู้ จากคณะกรรมการจัดการหนี้ของเกษตรกรแล้ว และอยู่ระหว่างขั้นตอนการประสานกับสถาบันเจ้าหนี้ เพื่อเตรียมการขออนุมัติชำระหนี้แทนเกษตรกร ซึ่งต้องใช้เวลาในการดำเนินการระยะหนึ่ง เมื่อเรียบร้อยแล้ว จะชำระหนี้แทนเกษตรกรรายนี้ตามกฎหมาย

ในการนี้ จึงขอความอนุเคราะห์ชะลอการบังคับคดีขายทอดตลาดไว้ก่อน เพื่อบริการขออนุมัติชำระหนี้ แทนเกษตรกรรายนี้ ทั้งนี้ ได้โปรดให้ผู้ที่เกี่ยวข้องแจ้งผลให้สำนักงานกองทุนฟื้นฟูและพัฒนาเกษตรกรทราบด้วย

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์ จักขอบคุณยิ่ง

ขอแสดงความนับถือ

(นายมนัส วงษ์จันทร์)

รักษาการผู้อำนวยการสำนักจัดการหนี้ของเกษตรกร

ปฏิบัติงานแทนเลขาธิการ

สำนักงานกองทุนฟื้นฟูและพัฒนาเกษตรกร

ที่ดินพร้อมสิ่งปลูกสร้างที่จะขาย

ที่ดินโฉนดเลขที่ ๔๐๓๗๘

ต.สองสลึง อ.แกลง จ.ระยอง

หมายเลขโทรศัพท์ที่สามารถติดต่อได้

นางรินภา พึ่งฉ่ำ

โทร. ๐๘-๑๑๕๓-๘๓๖๓

ส่วนจัดการหนี้ของเกษตรกร ๑ สำนักจัดการหนี้ของเกษตรกร

โทร. ๐-๒๑๕๘-๐๓๑๖ ต่อ ๗๑๐๕ โทรสาร ๐-๒๑๕๘-๐๓๑๖-๗

สัญญากู้เงิน

สาขามางคลา

วันที่ 2 เดือน กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2539

ข้าพเจ้า นางสาวศุภาภรณ์ เกตุโชค อายุ 57 ปี ตั้งบ้านเรือนอยู่เลขที่ 86/6 หมู่ 5

ถนน ตำบล ห้วยไทร อำเภอ บางกล่ำ จังหวัด ฉะเชิงเทรา

ซึ่งต่อไปนี้เรียกว่า "ผู้กู้" ทำหนังสือฉบับนี้ไว้แก่ บริษัท ธนาคารกสิกรไทย จำกัด (มหาชน) ซึ่งต่อไปนี้เรียกว่า "ผู้ให้กู้" เพื่อเป็นหลักฐานว่า

ข้อ 1. ผู้กู้ได้กู้เงินจากผู้ให้กู้เป็นจำนวน 2,500,000.- บาท (-สองล้านห้าแสนบาทถ้วน-)

ซึ่งผู้กู้ได้รับจากผู้ให้กู้ถูกต้องครบถ้วนในขณะทำสัญญาแล้ว

ข้อ 2. ผู้กู้ยอมเสียดอกเบี้ยแก่ผู้ให้กู้สำหรับเงินกู้จำนวนที่กล่าวแล้วในอัตราร้อยละ MRR.+ 1

ต่อปี กำหนดส่งเป็นรายเดือนทุก ๆ วันที่ สิบสี่ ของเดือน ภายในเวลาทำงาน ณ สำนักงานของผู้ให้กู้ แต่ในวันกำหนดส่งดอกเบี้ยเช่นว่านี้ ตรงกับวันหยุดงานของผู้ให้กู้ ก็ให้เลื่อนไปส่งในวันเปิดทำงานที่ถัดไป

ข้อ 3. ถ้าผู้กู้ไม่ส่งดอกเบี้ยตามอัตราและกำหนดที่กล่าวมาในข้อ 2. ผู้กู้ยอมให้ผู้ให้กู้เรียกหรือให้ชำระต้นเงินคืนพร้อมทั้งดอกเบี้ยที่ค้างได้ทันที แม้ว่าจะยังไม่ครบกำหนดชำระหนี้ตามที่ระบุไว้ในข้อ 4. ของสัญญาฉบับนี้ก็ตาม

ข้อ 4. ผู้กู้จะชำระหนี้ตามสัญญานี้ภายในวันที่ 2 เดือน กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2540

แต่ทั้งนี้ไม่เป็นการตัดสิทธิ์ของผู้ให้กู้ที่จะเรียกหรือให้ผู้กู้ชำระหนี้ตามสัญญานี้ทั้งหมดหรือแต่บางส่วนก่อนกำหนดที่กล่าวมาก็ได้ ตามแต่ผู้ให้กู้จะเห็นสมควร และโดยมีพิกัดข้อชี้แจงแสดงเหตุ ผู้กู้สัญญาว่าในกรณีที่ผู้ให้กู้เรียกหรือบังคับชำระหนี้แล้ว ผู้กู้จะชำระหนี้ตามคำเรียกร้องโดยมิขัดเอียง

ข้อ 5. การกู้และผู้ให้กู้ตามสัญญานี้ นอกจากจะถือตามข้อสัญญาที่ทุกข้อแล้ว ผู้กู้ตกลงให้เป็นไปตาม ประเพณีของธนาคารด้วย และหากผู้กู้ค้างชำระดอกเบี้ยไม่น้อยกว่าปีหนึ่ง โดยผู้ให้กู้จะได้เรียกร้องทวงถามหรือไม่ก็ตาม ผู้กู้ตกลงให้เอาดอกเบี้ยนั้นทบเข้ากับต้นเงินแล้วให้คิดดอกเบี้ยในจำนวนเงินที่ทบเข้ากันนั้นได้

ข้อ 6. ถ้าหากว่ามีเงินของผู้กู้ และ/หรือเงินที่ผู้กู้เป็นเจ้าของร่วมกับผู้อื่นไม่ว่าจำนวนเดียวหรือหลายจำนวน ผากอยู่กับธนาคาร ไม่ว่าจะมืออยู่หรือฝากอยู่ที่สำนักงานใหญ่ และ/หรือสำนักงานสาขาใด ๆ และไม่ว่าจะเป็นบัญชีฝาก กระแสรายวัน ฝากสะสม ฝากประจำ และ/หรือบัญชีอื่น ๆ และ/หรือมีเงินของผู้กู้ และ/หรือเงินที่ผู้กู้เป็นเจ้าของร่วมกับผู้อื่น อยู่ในมือ ในความครอบครอง ในการดูแลรักษา และ/หรืออยู่ในอำนาจสั่งการของธนาคาร ไม่ว่าธนาคารจะได้เงิน ได้การ ครอบครองดูแลรักษา และ/หรือได้อำนาจสั่งการนี้มาโดยทางใด ผู้กู้ยินยอมให้ธนาคารหักเอาเงินที่กล่าวนั้น ๆ มาใช้หนี้ และ/หรือความรับผิดชอบของผู้กู้ตามสัญญานี้ได้ทั้งหมด และยินยอมให้ธนาคารหักได้ทุกเวลาที่ธนาคารจะเห็นสมควรที่ไม่ว่าหนี้ และ/หรือความรับผิดชอบของผู้กู้ตามสัญญานี้จะถึงกำหนดที่จะต้องชำระแล้วหรือยังไม่ถึงกำหนดชำระหรือธนาคารเห็นสมควร เรียกหรือให้ชำระก่อนกำหนดที่กล่าวมาในข้อ 4. ข้างต้น เว้นแต่สำหรับเงินที่ผู้กู้มีส่วนเป็นเจ้าของร่วมกับผู้อื่นนั้น ให้ธนาคารหักเอาได้เฉพาะส่วนของผู้กู้เท่านั้น ทั้งนี้โดยธนาคารไม่ต้องบอกกล่าวล่วงหน้าให้ผู้กู้ทราบถึงการที่จะหักหนี้ดังกล่าว มานี้ด้วย

ข้อ 7. ถ้าผู้กู้ผิดนัดในข้อหนึ่งข้อใดแห่งสัญญานี้ ผู้กู้ยอมรับผิดใช้ค่าเสียหายทั้งสิ้นบรรดาที่ผู้ให้กู้จะพึง ได้รับอันเนื่องมาจากความผิดนัดของผู้กู้ รวมทั้งค่าใช้จ่ายในการเดือน เรียกหรือทวงถามดำเนินคดี และบังคับชำระหนี้ ด้วย จนเต็มจำนวนทุกอย่างทุกประการ

ข้อ 8. เพื่อความเชื่อถือที่ผู้ให้กู้ยอมให้กู้ และจ่ายเงินตามสัญญานี้ให้แก่ผู้กู้ ผู้กู้ขอมอบ สิทธิ โฉนดเลขที่ 5950 ตำบลห้วยไทร (คูมอญ) อำเภอบางกล่ำ จังหวัดฉะเชิงเทรา พร้อมสิ่งปลูกสร้าง

ในนามของตนเอง จกทะเบียนจำนอง เป็นประกัน

สำเนาถูกต้อง

[Signature]

ให้ไว้แก่ผู้ให้กู้เป็นจำนวนโดยผู้กู้ขอให้คำรับรองและสัญญาว่า ทรัพย์สินที่ได้นำมามอบไว้แก่ผู้ให้กู้นี้เป็นทรัพย์สินซึ่งเป็นกรรมสิทธิ์ของผู้กู้โดยชอบและโดยเด็ดขาดแต่ผู้เดียว ผู้กู้มิได้นำไปจำหน่าย จำนำ หรือนำไปวางไว้เป็นประกัน แก่ผู้อื่นก่อนแล้วทั้งเป็นทรัพย์สินที่ปราศจากภาระข้อผูกพันใด ๆ ทั้งสิ้น

ข้อ 9. ทรัพย์สินที่ได้มอบไว้กับผู้ให้กู้ดังกล่าวในข้อ 8. นั้น ผู้กู้และผู้ให้กู้ตกลงกันว่า ถึงหากว่าทรัพย์สินนั้นยังเก็บรักษาไว้ในสถานที่ของผู้กู้ หรือในสถานที่ของตัวแทน หรือผู้รับฝากของผู้กู้ก็ดี หรือผู้กู้หรือตัวแทนหรือผู้รับฝากของผู้กู้ยังเป็นผู้เก็บรักษาทรัพย์สินนั้นอยู่ก็ดี ให้ถือว่าได้เก็บรักษาไว้แทน และในนามของผู้ให้กู้ทั้งสิ้น ผู้กู้หรือตัวแทนหรือผู้รับฝากของผู้กู้มีฐานะเป็นผู้รับฝากเท่านั้น อนึ่ง ในกาเก็บรักษานั้นจะย้ายไปเก็บ ณ สถานที่อื่นโดยมิได้รับอนุญาตจากผู้ให้กู้เป็นหนังสือไม่ได้และถ้าเกิดการเสียหายใด ๆ ขึ้นแก่ทรัพย์สินเหล่านี้ ผู้กู้ยอมรับผิดใช้ให้แก่ผู้ให้กู้ทั้งสิ้น ทั้งผู้กู้จะไม่คิดค่าบำรุงรักษาหรือนำเงินในการนี้จากผู้ให้กู้

ข้อ 10. ในกรณีที่ผู้กู้ผิดนัดไม่ชำระเงินตามกำหนดเวลาในสัญญา ผู้ให้กู้มีสิทธิ์ที่จะเอาทรัพย์สินที่จำนำออกขายทอดตลาดได้ เมื่อพ้นกำหนดสามวันนับแต่วันผิดนัด โดยให้ถือเอาที่กำหนดในสัญญานี้เป็นค่าบอกกล่าวอันถูกต้องในการให้ผู้ชำระหนี้ เมื่อขายแล้วผู้กู้ยอมให้หักค่าใช้จ่ายทั้งสิ้นจากทรัพย์สินที่ขายได้เงินเหลือสุทธิจึงให้ชำระดอกเบี้ยและต้นเงินแก่ผู้ให้กู้และหากเงินสุทธิที่ขายได้ไม่พอชำระหนี้ยังขาดอีกเล็กน้อยเท่าใดผู้กู้ยอมใช้ให้จนครบถ้วน

ข้อ 11. คำอากรแถมมีปิดสัญญานี้ รวมทั้งค่าธรรมเนียมและคำอากรในกรຈຽດทะเบียนนิติกรรม เพื่อเป็นประกันหนี้และไถ่ถอน (ถ้ามี) ผู้กู้ยินยอมออกให้ฝ่ายเดียวทั้งสิ้น

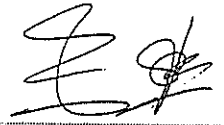
ข้อ 12. บรรดาหนังสือ จดหมาย คำบอกกล่าวใด ๆ ของธนาคาร ที่ส่งไปยังตำบลสถานที่ ๆ ระบุไว้ว่าเป็นที่อยู่ของผู้กู้ข้างต้น โดยส่งเองหรือส่งไปรษณีย์ลงทะเบียนหรือไม่ลงทะเบียน ไม่ว่าจะถึงตัวหรือไม่ถึงตัว และไม่ว่าจะมีผู้ใดรับหรือไม่ผู้ใดยอมรับไว้ก็ตาม หรือส่งให้ไม่ได้ เพราะผู้กู้ย้ายสถานที่อยู่โดยมิได้แจ้งให้ธนาคารทราบหรือตำบลสถานที่อยู่ที่ให้ไว้ค้นหาไม่พบ หรือถูกหรือถอนทำลาย ทุก ๆ กรณีที่กล่าวนี้ ผู้กู้ยินยอมผูกพันให้ถือว่า หนังสือจดหมาย คำบอกกล่าวนั้นได้ส่งให้ผู้กู้โดยชอบแล้ว

ผู้กู้ได้เข้าใจข้อความในหนังสือสัญญานี้ตลอดแล้ว จึงได้ลงลายมือชื่อไว้เป็นสำคัญ ณ วัน เดือน ปี ที่ระบุไว้ข้างต้น

ลงชื่อ นางสาวกัญญา เกตุโชติ ผู้กู้
(นางสาวกัญญา เกตุโชติ)

ลงชื่อ พยาน
(นายจिता นงษ์ประพันธ์)

ลงชื่อ พยาน
(นายกีตธิ์ นมนันกร)

ลงชื่อ ผู้เขียน/พิมพ์
(นายสิงหนล กิจบุญพล)

นางอวยภา เกตุโชติ
สำนักงานผู้กู้

บันทึกการสัมมนานำเสนอผลการศึกษาและแลกเปลี่ยนความเห็น

เรื่อง กระบวนการแก้ไขปัญหาหนี้สินเกษตรกร สค.ปท.

วันที่ 7-8 กรกฎาคม 2558

ณ สายสัมพันธ์โฮมสเตย์ ต.ประแส อ.แกลง จ.ระยอง

วันที่ 7 ก.ค. 2558 เวลา 13.30 – 16.30 น.

วัตถุประสงค์การสัมมนา

เพื่อนำเสนอผลการศึกษาและแลกเปลี่ยนความคิดเห็นต่อกระบวนการแก้ไขปัญหาหนี้สินเกษตรกรของสภาเครือข่ายองค์กรเกษตรกรแห่งประเทศไทย (สค.ปท.) และเพื่อเสริมศักยภาพแกนนำและสมาชิก สค.ปท.ในด้านแนวทางการแก้ไขปัญหาหนี้สินเกษตรกรที่เกิดจากสถาบันการเงินในระบบ

นำเสนอผลการศึกษา “กระบวนการแก้ไขปัญหาหนี้สินเกษตรกร สค.ปท.” โดย คุณ สมจิต คงทน

วัตถุประสงค์และกรอบการศึกษาวิจัยเรื่องกระบวนการแก้ไขปัญหาหนี้สินเกษตรกรของสค.ปท. เพื่อศึกษารูปแบบและกระบวนการในการเจรจาเพื่อแก้ไขปัญหาหนี้สินเกษตรกรระหว่างสค.ปท. กับหน่วยงานของรัฐ และสถาบันการเงินของรัฐ เช่น ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธกส.) โดยจะนำองค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษา เพื่อนำไปพัฒนาศักยภาพการทำงานแก้ไขปัญหาหนี้สินเกษตรกรให้กับทีมเจรจาและสมาชิกสค.ปท. ตลอดจนการเผยแพร่บทเรียนและประสบการณ์สู่เครือข่ายและเกษตรกรรายอื่นๆที่ประสบปัญหาหนี้สินในลักษณะที่คล้ายกัน

เป้าหมายการจัดการหนี้สินเกษตรกรของเครือข่ายสค.ปท. คือ ต้องการผลักดันให้มีการจัดการหนี้ โดยกองทุนฟื้นฟูและพัฒนาเกษตรกร(กฟก.) อย่างทั่วถึงและทันสมัยตามการณ์ ต้องยกเลิกหนี้ที่ไม่มี ความเป็นธรรม และให้มีการแก้ไขกฎหมายเพื่อนำหนี้ของเกษตรกรมาจัดการโดยกฟก.

กระบวนการเข้าสู่กลุ่มสค.ปท.ของเกษตรกร เมื่อเกษตรกรประสบปัญหา ก็เข้ามาสมัครเข้ากลุ่ม เพื่อให้กลุ่มขับเคลื่อนการแก้ไขปัญหาให้ โดยสมาชิกต้องยอมรับเงื่อนไขและข้อบังคับขององค์กร เช่น เข้าร่วมประชุมประจำเดือน ชำระค่าสมาชิกรายเดือน เข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มและกิจกรรมเครือข่าย เป็นต้น

ข้อมูลและเอกสารของเกษตรกรต้องเตรียมเพื่อเข้าสู่กระบวนการแก้ไขปัญหาของกลุ่มองค์กร และนำไปขึ้นทะเบียนหนี้ต่อกองทุนฟื้นฟูฯ ได้แก่ สำเนาทะเบียนบ้าน สำเนาบัตรประชาชน สัญญากู้เงิน สัญญาจำนอง โฉนดที่ดิน เอกสารสิทธิ์ที่ดิน เอกสารการดำเนินคดี คำฟ้อง คำพิพากษา คำสั่งบังคับคดี หนังสือประกาศขายทอดตลาด เป็นต้น

ขั้นตอนการรับเรื่องของสมาชิกสคประดับเครือข่าย ได้แก่. 1.แกนนำกลุ่มแจ้งปัญหาของสมาชิก ต่อที่ประชุมเครือข่ายประจำเดือน 2.ฝ่ายข้อมูลจัดลำดับความเดือดร้อนของปัญหา ที่ได้รับเรื่อง 3.ทีมเจรจาวิเคราะห์ปัญหา หาแนวทางแก้ 4.เข้าสู่ขั้นตอนการเจรจาแก้ปัญหาหนี้สิน โดยทีมเจรจา แบ่งบทบาทหน้าที่ และมองเป้าหมายร่วมกัน(ความต้องการของเกษตรกร)

จากการศึกษาพบว่า กระบวนการแก้ปัญหาหนี้สินเกษตรกร สค.ปท. มีกระบวนการเจรจาหลายระดับ ได้แก่ ระดับนโยบาย(การแก้ไขปัญหาพร้อมกับองค์กรเกษตรกรอื่นๆ) และระดับเครือข่าย เฉพาะกรณีปัญหาสมาชิกสค.ปท.

ช่วงแลกเปลี่ยนและระดมความเห็นในช่วงแรก

กิมอัง พงษ์นารายณ์ ผู้ประสานงาน สค.ปท. : หนี้ไม่ก่อให้เกิดรายได้ (หนี้เสีย หรือ หนี้ NPL) เมื่อลูกหนี้ผิดนัดชำระตั้งแต่ 3 งวดขึ้นไป สถาบันการเงินจะฟ้องร้องเพื่อให้ลูกหนี้ชำระหนี้ ครั้งแรกต้องไกล่เกลี่ยเจรจaprะenomหนี้ก่อนขึ้นสู่ศาล บทเรียนในอดีตเจ้าหนี้พยายามยึดหนี้ไปเรื่อยๆ เพื่อให้เกษตรกรผ่อนชำระหนี้ให้หมด เช่น 3-5 ปี แต่มาช่วงหลัง เกษตรกรสู้คดี เรื่องขึ้นสู่ศาล ศาลมีคำพิพากษายึดตามกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ให้ลูกหนี้ชำระดอกเบี้ยค้างชำระไม่เกิน 5 ปี¹

¹ อายุความที่เจ้าหนี้ฟ้องเรียกดอกเบี้ยค้างชำระคืนกับลูกหนี้ เป็นไปตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 193/33(1) กฎหมายกำหนดให้ต้องฟ้องเรียกดอกเบี้ยภายใน 5 ปี นับแต่วันผิดนัด ส่วนดอกเบี้ยที่ลูกหนี้ค้างชำระเกิน 5 ปี ขาดอายุความ (ฎีกา 3212/2532)

อาจารย์ประยุทธ์ วีระกิตติ ที่ปรึกษา สค.ปท. : การแก้ไขปัญหานี้สิ้นเกษตรกร แม้ว่าจะมีกฎหมาย แต่ข้อกฎหมายมีความสลับซับซ้อน มีความยุ่งยาก มีองค์ประกอบสารพัด ดังนั้นการต่อสู้กีดกันการต่อสู้กรอบ เป็นบทเรียนในการชี้วัดความสำเร็จของการแก้ไขหนี้และรักษาที่ดินของภาคประชาชน เกิดจากการเจรจาต่อรอง กัดดันด้วยกระบวนการภาคประชาชน การคิดออกกรอบ ควบคุมกับเรื่องของกฎหมายด้วย ส่งผลให้เกิดการเรียนรู้ของภาคประชาชนร่วมด้วย ทุกวันนี้สถาบันการเงินมีการปรับตัว มีการใช้นโยบายปรับโครงสร้างหนี้มาแข่งกับ สถาบันเกษตรกร เช่น กองทุนฟื้นฟูฯ ทำให้สร้างความสับสนและสร้างความแตกแยกต่อภาคประชาชน ส่งผลให้อำนาจต่อรองของภาคประชาชนลดลง

บทเรียนการต่อสู้กรณีการบังคับคดีและขายทอดตลาด

ขั้นตอนการบังคับคดี เมื่อไม่ชำระหนี้ตามคำพิพากษา จะมีการยึดทรัพย์ขายทอดตลาด เราจะเจรจาไกล่เกลี่ย ระยะเวลาตามกฎหมายคดีต้องแล้วเสร็จภายในสิบปี หลักธรรมนิยมปฏิบัติเฉลี่ยตั้งแต่ 6 – 8 ปี (ออมสิน 6 ปี) จะมีการดำเนินการเมื่อใกล้หมดอายุความ และคำพิพากษาก่อน 30 มิ.ย. 48 กรมบังคับคดีจะเรียกเก็บค่าธรรมเนียมร้อยละ 3.5 ของราคาประเมินทรัพย์สิน

แนวทางการต่อสู้ เราจะใช้วิธีการทำหนังสือเพื่อชะลอการยึดทรัพย์ หนังสือออกโดยกองทุนฟื้นฟูฯ ว่าเกษตรกรรายนี้อยู่ในขั้นตอนและกระบวนการแก้ไขปัญหาของกองทุนฟื้นฟูฯ เพื่อให้กรมบังคับคดีชะลอการยึดทรัพย์ของเกษตรกรรายนี้ไว้ก่อน

ขั้นตอนการขายทอดตลาด ถ้าหยุดไม่ได้ มีการนำทรัพย์สินเข้าสู่การขายทอดตลาดไปแล้ว เราจะใช้เทคนิคการยื่นขัดทรัพย์ เพื่อยืดเวลาออกไป ให้ทางกองทุนฟื้นฟูฯ เข้ามาซื้อหนี้ได้ทัน ผู้ชนะประมูลจะมีระยะเวลาการชำระเงินภายใน 90 วัน เราก็จะยื่นเรื่องขัดทรัพย์ โดยแต่งเรื่องราวเพื่อให้ศาลไต่สวน ผู้ยื่นเรื่องขัดทรัพย์ต้องวางเงินร้อยละ 3 ของราคาทรัพย์สินที่ชนะประมูล

อาจารย์ประยุทธ์ วีระกิตติ : ตามหลักการเกษตรกรที่ควรได้รับการซื้อหนี้ก่อนคือเกษตรกรที่มีหนี้เรื้อรัง เป็นหนี้ที่ตีหนี้มานานแล้ว การมีหนี้เกษตรกรต้องรับผิดชอบต่อหนี้ที่สร้างขึ้น แต่เกษตรกรจำนวนหนึ่งเป็นหนี้เพราะโครงสร้างควรได้รับการแก้ไข แต่ก็ยอมรับว่ามีเกษตรกรที่ก่อหนี้ และเป็นหนี้ไม่กี่ปี และจะให้กองทุนฟื้นฟูฯ ช่วยเหลือ ซึ่งตรงนี้ก็ไม่ต้องขอขบธรรมเนียม

จุดยืนการยุบหรือไม่ยุบกองทุนฟื้นฟูฯ การมีกองทุนฟื้นฟูฯเป็นกระบวนการให้ชาวบ้านได้เรียนรู้ เป็นเครื่องมือให้ชาวบ้านได้เติบโตและพัฒนา เพื่อให้จุดบกพร่องได้ถูกแก้ไขและพัฒนา

จะเห็นได้ว่าตลอดกระบวนการยึดทรัพย์ของเกษตรกร จะมีช่องแสวงหาผลประโยชน์ การได้ส่วนต่างของการขายทอดตลาดที่ดิน สถาบันการเงินจะตั้งบริษัทลูก บริษัทบริหารสินทรัพย์ เป็นนายหน้า การฮั้วหรือสมรู้ร่วมคิดกันระหว่างกันนายหน้ากับผู้ซื้อ และส่วนต่างกำไรที่ได้จะมีการเจรจาและจ่ายกันได้โต๊ะ

คุณไส คำบาง สมาชิกกลุ่มเกษตรกรบ่อทอง อ.แกลง จ.ระยอง : ถ้าเจรจาแล้วเจ้าหนี้ไม่ยอมรับ ตามเงื่อนไขของเกษตรกรเสนอไป เราจะทำอย่างไร

อาจารย์ประยุทธ วีระกิตติ : เราจะใช้วิธีการนอกกรอบ ต้องมีความชัดเจนเพื่อให้เจ้าหนี้ให้ความเชื่อถือและเชื่อมั่นในพลังของเกษตรกร

คุณกิมอ้ง พงษ์นารายณ์ : เคยมีการเจรจาทันทีกับบริษัทบริหารสินทรัพย์กรุงเทพ(บสท.) แล้วเจ้าหนี้ไม่ยอม เราเอาคนไป 100 คน จนในที่สุดจากหนี้ 4 ล้าน เขายอมซื้อคืน 1.5 ล้านบาท เรากดดันจนเขายอม อีกครั้งที่หน้าธนาคารสิริกิติ์ไทย เราคุยด้วยเหตุผลหมดแล้ว แต่เขาไม่ยอมรับ เราก็เลยเอาคนไปกดดันจนเขายินยอม

บทเรียนการต่อสู้กรณีถูกฟ้องล้มละลาย

คุณ ศิวนาถ วรพงษ์ ทีมเจรจาแก้ปัญหาหนี้สมาชิก สค.ปท. : บทเรียนการต่อสู้กรณีที่ถูกฟ้องล้มละลาย หากหลักทรัพย์ค้ำประกันไม่พอชำระหนี้ เจ้าหนี้จะฟ้องลูกหนี้เพื่อขอให้ศาลพิพากษาฟ้องล้มละลายเพื่อสืบหาทรัพย์อื่นจากลูกหนี้ เพื่อนำมาชำระหนี้ ในส่วนหนี้ที่เหลือ ขั้นตอนการยื่นฟ้องล้มละลาย ศาลจะมีคำสั่งพิทักษ์ทรัพย์ หยุดการทำนิติกรรมของลูกหนี้จากทรัพย์สินที่เป็นชื่อลูกหนี้ เราจะต่อสู้เจรจากับโจทก์ ไกล่เกลี่ย ขอเลื่อนการมีคำสั่งพิทักษ์ทรัพย์ โดยเฉลี่ยสามารถขอเลื่อนได้ประมาณ 3 ครั้ง ระยะเวลาประมาณ 1 ปี สูงสุดประมาณ 2 ปี ทนายเจ้าหนี้ขอเลื่อนให้เรา โดยอ้างว่าเราอยู่ในกระบวนการแก้ไขปัญหากองทุนฟื้นฟูฯ

ในขั้นตอนการพิทักษ์ทรัพย์ ประมาณ 6 เดือน จะมีการไต่สวนเปิดเผย มีหมายจากกรมบังคับคดี มาให้ลูกหนี้(เกษตรกร)ไปรายงานทรัพย์สิน เมื่อไปรายงานตัว ก็จะเป็นขั้นตอนคำขอประนอมหนี้ เจ้าหนี้จะมายื่นคำขอชำระหนี้

บทเรียนของเกษตรกรที่ถูกฟ้องล้มละลายแล้ว สามารถรักษาที่ดินไว้ได้ นายวสันต์ จ.ระยอง อยู่ในขั้นตอนการพิทักษ์ทรัพย์ กลุ่มสามารถเจรจาให้กองทุนฟื้นฟูฯ ทำเรื่องขอเลื่อน ขอลดหนี้ จนกองทุนฯ ซื่อหนี้ไว้ได้ทันที ง่ายเพราะมีเจ้าหนี้รายเดียว (ธนาคารกรุงไทย)

แต่ในรายที่ประชุมเจ้าหนี้มีมติไม่ยอมรับคำขอประนอมหนี้ ก็จะไปสู่การพิพากษาล้มละลายของศาล กรณีที่ไม่ยอมส่วนใหญ่จะมีเจ้าหนี้หลายราย ถ้าเราไม่ยอมออกจากที่ดิน จะมีการฟ้องขับไล่ มีหมายศาลขับไล่ โดยให้ตำรวจมาจับไปคุมขังที่โรงพัก และศาล

วันที่ 8 กรกฎาคม 2558 เวลา 8.30 – 12.30 น.

กรณีศึกษาแนวทางเจรจาแก้ไขปัญหาหนี้สินเกษตรกรกับ ธ.ก.ส.

บันทึกข้อตกลงและมติกรม. เรื่องหนี้สินที่เกี่ยวกับธกส. ประกอบด้วย

1. กฎกระทรวงการคลัง 262 ยุค ทนง พิทยะเป็นรัฐมนตรีกระทรวงการคลัง ซึ่งมีใจความสำคัญว่า “สมาชิกกองทุนฟื้นฟูฯสามารถปลดหนี้ได้ทั้งกรณีที่มีทรัพย์สินและไม่มีทรัพย์สิน”
2. กฎกระทรวงการคลัง 186 ปลดหนี้ให้กับเกษตรกรทั่วไป ที่สืบไปแล้วไม่มีทรัพย์สิน
3. มติ ครม. 7 เมษายน 2553 การปรับโครงสร้างหนี้และฟื้นฟูอาชีพเกษตรกร (ปคน.) ใช้กับเกษตรกรที่เป็นสมาชิกกองทุนฟื้นฟูฯ
4. มติ ครม. 30 มกราคม 2558 โครงการปรับโครงสร้างหนี้และฟื้นฟูอาชีพเกษตรกร(ปคน.) สำหรับเกษตรกรสมาชิกที่ไม่มีรายชื่อในกลุ่ม 1 ตามมติคณะรัฐมนตรีวันที่ 7 เมษายน 2553 มีหนี้ NPL ไม่เกิน 2.5 ล้านบาท ก่อน 31 มีนาคม 2551 ที่ถูกฟ้องร้องดำเนินคดีให้สำนักงาน กฟก.จังหวัดมีหนังสือส่งรายชื่อเกษตรกรสมาชิกให้สำนักงาน ธ.ก.ส. จังหวัดภายใน 31 มีนาคม 2558

ช่วงแลกเปลี่ยนและระดมความคิดเห็น

กฎกระทรวงการคลัง 262 และ 186 ในทางปฏิบัติไม่มีการใช้ให้เป็นประโยชน์กับเกษตรกร รวมถึงมติกรม.ที่ผ่านมามีส่วนใหญ่มุ่งจะติดเงื่อนไขยุ่งยาก เช่น ต้องถูกฟ้องตามระยะเวลาที่กำหนด การเข้าร่วมของเกษตรกรจึงทำได้น้อย

มติกรม. 7 เมษายน 2553 สมัยอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ เป็นนายกรัฐมนตรี ใช้กับหนี้ของเกษตรกรที่เป็นสมาชิกกองทุนฟื้นฟูฯ เท่านั้น เพียงแต่ไม่ต้องโอนย้ายหนี้และโอนมาไว้กับกองทุนฯ หนี้อยู่กับธกส.

เหมือนเดิม ตามมติกรม. เป็นหนี้ที่เกิดขึ้นกับธนาคารของรัฐ 4 แห่ง ประกอบด้วย ธ.ก.ส. กรุงไทย ออมสิน ธอส. แต่ในทางปฏิบัติสถาบันการเงินที่ทำจริงมีเพียง ธ.ก.ส. ที่เดียว หลังจากได้เงินซื้อหนี้แล้ว รัฐจะมีบัพินฟูฯ มาให้ 10,000 บาท แต่ในทางปฏิบัติไม่ได้ทำจริง ทางสำนักงานกองทุนฟื้นฟูฯ เองงบประมาณไปใช้ผิดวัตถุประสงค์ ปัจจุบันมติกรม. ดังกล่าวหมดระยะเวลาไปแล้ว

ในส่วนมติกรม. 30 ม.ค. 2558 ปรับโครงสร้างหนี้และฟื้นฟูอาชีพเกษตรกร เป็นการเพิ่มรายชื่อของคนที่ยกหล่น จากมติกรม. 7 เม.ย. 2553 เดิมมีรายชื่อ 5.1 แสนราย แต่เมื่อตรวจสอบในทางปฏิบัติได้ 8 หมื่นราย มีการปรับเงื่อนไข ให้มีการตัดต้น ตัดดอกแล้ว กองทุนฯ ซื้อหนี้แล้วมาผ่อนส่งย้ายโอนดจาก ธ.ก.ส. มาผ่อนส่งกับกองทุนฟื้นฟูฯ ตามข้อตกลงล่าสุด ซึ่งดีขึ้น แต่มีคนได้ใช้แนวทางนี้อยู่บ้างไม่เยอะ เช่น จ.สุพรรณบุรี เป็นจังหวัดที่ได้ในช่วงต้นปี 58 จำนวน 74 ราย แต่เพราะติดขัดเรื่องปัญหาโครงการหมดต้องคั้งงบประมาณให้กับกระทรวงการคลัง ตามการทักท้วงของสตง. หากจะดำเนินโครงการใหม่และใช้เงินต่อให้มีมติกรม. ใหม่ โครงการนี้ก็เลยยุติไป

อาจารย์ประยุทธ์ วีระกิตติ : มติกรม. ต่างๆ เป็นเรื่องการเมืองและเป็นวาทกรรม พยายามหลีกเลี่ยงกฎหมายกองทุนฟื้นฟูฯ ที่มีแนวทางปฏิบัติดีอยู่แล้ว ตัดต้นครั้งหนึ่ง ตัดดอกเบียดออกทั้งหมด

การมีมติกรม. ต่างๆ ทำให้ประชาชนมาทะเลาะกัน หรือการมีโครงการปรับโครงสร้างหนี้ ของ ธ.ก.ส. ออกมาแข่ง เขาไม่ได้ลัด แต่เขาพักหนี้ ได้กู้ใหม่ ออกนโยบายแข่งกับกองทุนฟื้นฟูฯ ลดอำนาจกองทุนฟื้นฟูฯ เขาพยายามแบ่งแยกภาคประชาชน การซื้อหนี้เสียจริงๆ แล้ว ธ.ก.ส. และสถาบันการเงินได้ประโยชน์ หนี้เขาก็จะไม่เสีย

การออกนโยบายมติกรม. ที่ผ่านมามันไม่สอดคล้องกับการแก้ไขปัญหา มันทำให้ชาวบ้านทะเลาะกัน แต่ชาวบ้านบางส่วนก็ต้องการเอาไว้มาก่อน ไม่ต้องหวังน้ำบ่อหน้า ชี้แจงไปม๊อบ ที่ผ่านมาจาก สค.ปท. ทำงานร่วมกับแนวร่วมในการยื่นหนังสือเพื่อกดดันให้มีการเดินหน้าแก้ไขปัญหาหนี้สินเกษตรกรมาโดยตลอด

คุณภูมิพัฒน์ พวงพูล : ตัวอย่างสมาชิกในกลุ่มที่เข้าปรับโครงสร้างหนี้กับ ธ.ก.ส. แต่ส่งไม่ไหว เพราะราคายางพาราตกต่ำ ในระยะยาวมันเลยอันตราย เพราะมีความเสี่ยงว่าจะไม่สามารถผ่อนส่งให้ตามสัญญา

ศิวนาถ วรพงษ์ : มีเกษตรกรในกลุ่มที่เข้าโครงการปรับโครงสร้างหนี้กับ ธ.ก.ส. แล้วไปได้ ชำระมาแล้ว 5 ปี มีรายได้สม่ำเสมอ มีศักยภาพในการชำระหนี้ได้

คุณ มุกดาภรณ์ ศรีกิตติโรจน์ : สมาชิกกลุ่มเกษตรกร สค.ปท. จ.อ่างทอง เกษตรกรที่เข้าร่วม
ปรับโครงสร้างหนี้กับธกส. แล้วไปได้ส่วนใหญ่ เพราะเขามีรายได้หลายทาง เช่น มีรายได้จากลูกหลานส่ง
ให้

คุณ บุญชู มณีวงศ์ : สมาชิกกลุ่มเกษตรกร สค.ปท. จ.สุพรรณบุรี ที่เข้าร่วมโครงการปรับ
โครงสร้างหนี้กับ ธ.ก.ส. สามารถไปได้ ในกรณีนี้จำนวนหนี้ไม่เยอะ

จากผลการศึกษาระบบการแก้ไขปัญหาหนี้สินเกษตรกร สค.ปท. ในเบื้องต้นพบว่า สภา
เครือข่ายองค์กรเกษตรกรแห่งประเทศไทย มีเป้าหมายในการแก้ไขปัญหาหนี้สินเกษตรกร เพื่อนำไปสู่การ
ช่วยเหลือให้เกษตรกรรักษาทรัพย์สินซึ่งก็คือ “ที่ดิน” เพื่อความมั่นคงทางอาหารของเกษตรกรเองและ
ของคนในสังคม

สำหรับการเจรจาต่อรองเพื่อแก้ไขปัญหาหนี้สินเกษตรกร สค.ปท. พบว่าส่วนมาก การเข้าไป
ช่วยเหลือเกษตรกร เป็นคดีความที่อยู่ในช่วงเร่งด่วนแล้ว และมีความเสี่ยงสูงสุดต่อการสูญเสียที่ดินของ
เกษตรกร เช่นการเข้าไปช่วยเหลือเกษตรกรในขั้นตอนการบังคับคดี เมื่อไม่ชำระหนี้ตามคำพิพากษา โดย
ทาง สค.ปท. จะใช้วิธีการให้สำนักงานกฟก. ทำหนังสือเพื่อชะลอการยึดทรัพย์ โดยการชี้แจงให้เจ้าหน้าที่
และกรมบังคับคดีทราบว่าเกษตรกรรายนี้อยู่ในขั้นตอนและกระบวนการแก้ไขปัญหาของกองทุนฟื้นฟูฯ
เพื่อให้กรมบังคับคดีชะลอการยึดทรัพย์ของเกษตรกรรายนี้ไว้ก่อน

และจากการจัดเวทีระดมความคิดเห็นและข้อเสนอต่อ กระบวนการแก้ไขปัญหาหนี้สินเกษตรกร
สค.ปท. พบว่า แม้ว่าจะมีกฎหมายและแนวทางปฏิบัติเพื่อแก้ไขปัญหาหนี้สินระหว่างหน่วยงานของรัฐ
สถาบันการเงิน และกองทุนฟื้นฟูและพัฒนาเกษตรกร แต่ข้อกฎหมายมีความสลับซับซ้อน มีความยุ่งยาก
มีองค์ประกอบสารพัด ดังนั้นการต่อสู้คดี การต่อสู้ขอกรอบ เป็นบทเรียนในการชี้วัดความสำเร็จของ
การแก้ไขหนี้และรักษาที่ดินของภาคประชาชน เกิดจากการเจรจาต่อรอง กัดดันด้วยกระบวนการภาค
ประชาชน การคิดนอกกรอบ ควบคู่กับเรื่องของกฎหมายการใช้กฎหมายและนโยบายที่มีอยู่ด้วย ส่งผลให้
เกิดการเรียนรู้ของภาคประชาชนร่วมด้วย เป็นต้นว่าตามหลักการเกษตรกรที่ควรได้รับการชื้อหนี้ก่อนคือ
เกษตรกรที่มีหนี้เรื้อรัง เป็นหนี้ที่ต้นรณมาก่อนแล้ว การมีหนี้เกษตรกรต้องรับผิดชอบต่อหนี้ที่สร้างขึ้น แต่
เกษตรกรจำนวนหนึ่งเป็นหนี้เพราะโครงสร้างควรได้รับการแก้ไข แต่ก็ยอมรับว่ามีเกษตรกรที่ก่อหนี้ และ
เป็นหนี้ไม่กี่ปี และจะให้กองทุนฟื้นฟูช่วยเหลือ ซึ่งตรงนี้ก็ไม่ต้องขอขบธรรม

ข้อเสนอ หลักคิด และแนวทางการทำงาน และแก้ปัญหาหนี้สินเกษตรกร สค.ปท. ในอนาคต

1. การพัฒนาระบบข้อมูลหนี้สินของสมาชิกแต่ละราย เช่น มูลหนี้ อัตราดอกเบี้ย เพื่อนำไปใช้ประกอบการเจรจา และใช้เป็นข้อมูลอ้างอิงกับการเจรจาต่อรองกับกรณีอื่นๆได้ง่ายขึ้น

2. มีกระบวนการพัฒนาศักยภาพในด้านทักษะการเจรจา ความรู้ ข้อมูล ให้กับแกนนำและสมาชิก 3. ในกระบวนการเจรจา ควรมีระยะจัดการกับข้อตกลง เช่น การวางแผน การติดตามผล

3. การสร้างขบวนประชาชนให้บริสุทธิ์ ไม่ให้เกิดความคลางแคลงใจ การทำงานทางความคิด ต้องทำให้ชาวบ้านรู้สึกสิทธิของตนเอง

4. การทำงานความคิดกับสังคม การทำลายวาทะกรรม เช่น เกษตรกรเบี้ยวหนี้ ควรมีตัวแทน สค.ปท.ทำงานสื่อสารกับสาธารณะ

5. การใช้ช่องทางกระบวนการยุติธรรม กองทุนสู้คดี

6. การเคลื่อนไหวเรื่องปากท้อง ไม่จำกัดเฉพาะปัญหาเฉพาะหน้า การแก้หนี้แล้ว ต้องไม่กลับมาเป็นหนี้แบบถาวร เช่นการผลักดันกองทุนฯ ช่วยเหลือเกษตรกรจากปัญหาภัยพิบัติ การกำหนดการราคาสินค้า จากปัญหาราคาตกต่ำ เช่น ทำกองทุนระดับชาติ กองทุนระดับเครือข่ายเกษตรกร สค.ปท.